

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**УКРАЇНСЬКА МОВА
(ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)**

**Практикум
з наукового стилю мовлення
для іноземних студентів усіх спеціальностей
першого (бакалаврського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2017**

УДК 811.161.2(07.034)

У45

Укладачі: Г. Г. Гайдамака
О. С. Дьолог

Затверджено на засіданні кафедри українознавства і мовної підготовки іноземних громадян.

Протокол № 5 від 13.12.2016 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Українська мова (за професійним спрямуванням) : практи-
У45 кум з наукового стилю мовлення для іноземних студентів усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня [Електронний ресурс] / уклад. Г. Г. Гайдамака, О. С. Дьолог. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – 170 с.

Практикум створений відповідно до чинної програми і продовжує серію навчальної літератури, рекомендованої для оволодіння українською професійною мовою іноземними студентами. Автори в процесі створення практикуму дотримувалися принципів комунікативності та інтегрованого розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письма), загальних дидактичних принципів доступності, логічності, свідомості, активності у навчанні.

Рекомендовано для іноземних студентів усіх спеціальностей усіх форм навчання.

УДК 811.161.2(07.034)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2017

Вступ

Практичне засвоєння української мови як засобу професійного спілкування є одним із головних напрямів навчання іноземних студентів в Україні. Реалізація цього завдання потребує ефективної взаємодії між засвоєнням знань та активізацією навчальних можливостей студентів. Практикум із наукового стилю мовлення для іноземних студентів пропонує різноманітні тренувальні вправи та професійно орієнтовані тексти різного ступеня складності, до яких додано усні та писемні завдання, що допоможуть кращому засвоєнню лексичного матеріалу.

Метою Практикуму є ознайомлення студентів із найважливішими відомостями про українську мову. Таким чином, Практикум забезпечує сприятливі умови для навчання іноземних студентів, збагачення їхнього словникового запасу, сприяє розвитку комунікативної компетентності, яка передбачає вміння читати українські слова, відповідати на запитання українською мовою, знання економічних термінів, вміння використовувати їх у професійному мовленні, вміння усно переказувати текст тощо.

У Практикумі представлено вправи, які допоможуть студентам засвоїти основні правила з орфографії, лексикології, морфології та синтаксису, виробити практичні навички грамотного письма тощо. Практикум містить словник основних економічних термінів, який допоможе іноземним студентам сприймати професійно орієнтовані тексти.

Тексти та завдання, представлені в збірнику, можуть бути використані й для аудиторної роботи, і для самостійної. До текстів додано вправи, які студент має виконати усно й письмово.

У Практикумі основна увага приділяється оволодінню студентами професійними компетентностями:

- уміти читати та розуміти тексти будь-якого змісту з навчально-професійної сфери;

- використовувати різні види читання: навчальне, ознайомлювальне, оглядове та реферативне;

- точно і повно розуміти інформацію тексту;

- коротко передавати основний зміст прочитаного;

- слухати і розуміти зміст лекцій, наукових доповідей зі спеціальності;

- уміти відтворювати прочитаний (прослуханий) текст, виділяти необхідну інформацію та подавати її в певній формі й послідовності;

- створювати власний текст, визначаючи задум і план висловлювання, дотримуючись логічної послідовності та адекватно використовуючи мовні засоби.

Змістовий модуль 1. Вступний фонетичний курс

Тема 1. Українські літери і звуки

1. Графічне зображення літер та вимова звуків. Написання літер українського алфавіту. Промовляння звуків ї, г.

2. Відмінності фонетичних систем української та російської мов. Порівняння фонетичних систем української та російської мов, визначення відмінностей.

3. Робота з текстом "Управління – менеджмент – керівництво" Ч. 1.

Граматичний коментар

Слова ми можемо не лише вимовляти, а й читати, писати, друкувати за допомогою літер. Літери, що розташовані в певному порядку, складають абетку (алфавіт): А а, Б б, В в, Г г, Гґ, Д д, Е е, Є є, Ж ж, З з, И и, І і, Ї ї, Й й, Кк, Л л, М м, Н н, О о, П п, Р р, С с, Т т, У у, Ф ф, Х х, Ц ц, Ч ч, Ш ш, Щ щ, Ъ ъ, Ю ю, Я я.

Завдання 1. Прочитайте граматичний коментар. Запишіть у зошит українську абетку.

Завдання 2. Прочитайте слова. Запишіть їх у зошит в алфавітному порядку.

Світ, країна, практика, визначення, діяльність, координація, робота, люди, адміністрування, управління, менеджмент, керівництво, бюджет, гарантія, закон, інвестиція, гроші, економіка, реєстр, фінансист, сукупність, ціна, черга, організація, установа, якість, юрист, баланс, товар, вартість, регіон.

Граматичний коментар

Звуки в українській абетці поділяються на голосні та приголосні:

десять голосних: а, е, є, и, і, ї, о, у, ю, я;

двадцять дві приголосні: б, в, г, гґ, д, ж, з, й, к, л, м, н, п, с, т, ф, х, ц, ч, ш, щ;

одна літера ь (м'який знак), що звука не позначає.

*В українській абетці немає літери ь (твердий знак), його функції виконує спеціальний знак ['], який називається **апостроф**.*

Завдання 3. Прочитайте речення, визначте скільки голосних та приголосних звуків у кожному слові.

1. На практиці для визначення діяльності з координації роботи людей найчастіше використовують такі поняття: *адміністрування, управління, менеджмент, керівництво*. 2. Поняття *адміністрування* поширюється на управління державними органами, а також використовується для визначення процесів керівництва діяльністю апарату управління або підприємства. 3. Застосування терміна "управління" правомірно щодо загальної характеристики цього виду людської діяльності. 4. Поняття *менеджмент* використовується переважно для характеристики процесів управління господарськими організаціями за умов ринку.

Завдання 4. Випишіть із поданих словосполучень окремо голосні й приголосні звуки (по одному разу). Спробуйте скласти текст, використовуючи ці словосполучення.

Кафедра українознавства; невелика аудиторія; українська мова; наш викладач; студенти та аспіранти; це книжки і зошити; ми навчаємося; уважно слухати; добре розмовляти; любимо читати; писати своє прізвище; розуміти українську мову; наша мета – захистити диплом українською мовою.

Граматичний коментар

Літери я, є, ї, ю на початку слів, після голосних, після апострофа позначають два звуки: приголосного [й] та голосного [а], [о], [у], [е]. Таким чином вимовляються такі звуки: я [ja] – я́ма – [ja]ма, ї [ji] – з'ї́сти – з[ji]сти, є [je] – Єгипет – [je]гипет, ю [ju] – Ю́рій – [ju]рій. Також зверніть увагу на те, що деякі звуки вимовляються так, як і в російській мові, але позначаються різними літерами.

українська	російська
и	ы
і	и
ї	такої літери немає [йі]
е	э
є	е
ґ	г
г	[h]

Завдання 5. Читайте і повторюйте. Зверніть увагу, як вимовляється звук *ї* в різних позиціях.

а) Київ, категорії, її, свої, від'їзд, український, з'їхати, їжачок, їдальня, їздовий, їстівний, інтуїція, приїзд, їсти; власної долі, твої обрії, Лєся Українка, без сім'ї, мої прєдки.

б) 1. Київ – столиця України. 2. "Без сім'ї нема щастя на землі" – навчає народна мудрість. 3. На перерві Мейліс із Тетяною пішли до їдальні. 4. Кожна людина – хазяїн власної долі.

Завдання 6. Слухайте і повторюйте. Запишіть у зошит слова, у яких літера *я* позначає два звуки.

а) ясно, пояс, яблуко, гуляти, пам'ять, тягар, земля, духмяний, ягода, шлях, уява, троянда, скроня, рясно, сяйво, сім'я, пташенята, одягати, мрія, куля, оселя;

б) хімія, ядро, поява, заява, в'янути, суддя, стаття, подія, обіцянка, обробляти, милуватися, красуня, каятися, дія, десять, святкова вечеря, ожеледиця, якщо, якість.

Завдання 7. Слухайте і повторюйте. Укажіть, у якому положенні літера *є* позначає м'якість попереднього приголосного і в якому положенні два звуки.

Єдиний, життєздатний, ллється, сміється, життєвий, переставляє, давнє, єднатися, європеєць, єднальний, Єнісей, Єреван, потаємний, єгер.

Завдання 8. Слухайте і повторюйте. Укажіть, у якому положенні літера *ю* позначає м'якість попереднього приголосного і в якому положенні два звуки.

Люба, Юпітер, любов, ллють, людяність, ювелір, сюжет, ювіляр, фюзеляж, тюлень, юнак, тюрбан, юрба, сюрприз, юрист, рюкзак, юридичний, юннат, тюльпан, ф'ючерс, пюре.

Завдання 9. Прочитайте мікротекст. Випишіть із тексту слова у дві колонки, у яких літери : а) *я, є, ї, ю* позначають м'якість попереднього приголосного; б) *я, є, ї, ю* позначають два звуки. Значення незнайомих слів знайдіть у глосарії.

У світі немає слаборозвинених країн, є тільки слабоекеровані країни. На практиці для визначення діяльності з координації роботи людей

найчастіше використовують такі поняття: адміністрування, управління, менеджмент, керівництво.

Завдання 10. Прочитайте текст вголос. Слідкуйте за вимовою кожного звука. Випишіть слова з подвоєними звуками, знайдіть їх значення у словнику.

Управління – менеджмент – керівництво

Частина 1

Поняття "адміністрування" поширюється на управління державними органами, а також використовується для визначення процесів керівництва діяльністю апарату управління або підприємства.

Слово "управління" відповідає латинському "*administration*", що в перекладі означає "діяльність під чийось керівництвом". Найчастіше терміном "управління" визначають:

процес впливу на діяльність окремого працівника, групи чи організації з метою досягнення максимальних результатів (акцент на такому елементі управлінської діяльності, як "вплив", і на його цільовій спрямованості);

взаємодія між керівником і підлеглим йому персоналом.

Таким чином, управління поєднує людські й матеріальні ресурси для виконання завдань, поставлених перед організацією.

Завдання 11. Дайте стверджувальну відповідь.

Зразок: Адміністрування поширюється на управління державними органами?

Так, адміністрування поширюється на управління державними органами.

1. Слово "управління" означає "діяльність під чийось керівництвом"?
2. Терміном "управління" визначають процес впливу на діяльність окремого працівника?
3. Терміном "управління" визначають взаємодію між керівником і підлеглим йому персоналом?

Завдання 12. Дайте відповідь на запитання.

1. Як ви розумієте значення словосполучень "слаборозвинені країни" і "слабокеровані країни"?

2. Які використовують поняття для визначення діяльності з координації роботи людей?

3. Як ви розумієте поняття "адміністрування"?

4. Що таке "управління"?

5. Що визначають найчастіше терміном "управління"?

6. Що поєднує управління?

Глосарій

українська	російська
вартість	стоимость
визначення	определение
господарський	хозяйственный
гроші	деньги
діяльність	деятельность
державний орган	государственный орган
друкувати	печатать
загальний	общий
застосування	применение
керівництво	руководство
літера	буква
людський	человеческий
мета	цель
найчастіше	чаще всего
організація	организация
підлеглий	подчинённый
підприємство	предприятие
поширюється	распространяется
працівник	работник
слабокерований	слабоуправляемый
слаборозвинений	слаборазвитый
сукупність	совокупность
установа	организация
черга	очередь
якість	качество

Тема 2. Будова слова

2.1. Наголос. Поняття про наголос, наголошені та ненаголошені літери, відмінності від російської мови.

2.2. Відкритий і закритий склад. Поняття про відкритий та закритий склади.

2.3. Категорія роду. Рід іменників, прикметників.

2.4. Синтаксичні конструкції: Хто це? Що це?

2.5. Робота з текстом "Управління – менеджмент – керівництво" Ч. 2.

Граматичний коментар

Слова в українській мові складаються зі складів, один із яких завжди є під наголосом. Наголос на письмі позначається [´]. Склад, що закінчується на голосний звук, називається відкритим, а той, що закінчується на приголосний, – закритим.

Завдання 1. Прочитайте економічні терміни, поділіть їх на склади. Визначте відкриті та закриті склади. Виділіть наголошений склад у кожному слові.

Ринкова економіка; менеджмент; процеси управління; господарська організація; теорія управління виробництвом; керівництво; управління людьми; кадрова політика; мотивація працівників; професійні знання; практичні навички.

Завдання 2. Прочитайте речення. Запишіть їх у зошит, поставте наголос у кожному слові. Запам'ятайте їхню вимову.

Поняття *менеджмент* використовується переважно для характеристики процесів управління господарськими організаціями за умов ринку. Менеджмент – це наука про теорію управління виробництвом.

Граматичний коментар

Іменники в українській мові поділяються на роди: чоловічий рід (він, мій), жіночий рід (вона, моя), середній рід (воно, моє).

Рід іменників

Чоловічий рід		Жіночий рід		Середній рід	
менеджмент	-	економіка	-а	сонце	-е
університет	-	лекція	-ія	керівництво	-о
працівник	-	робота	-а	знання	-ння
керівник	-	мотивація	-ія	адміністрування	-ання

Завдання 3. Прочитайте речення. Випишіть у два стовпчики іменники і прикметники в однині. З'ясуйте, до якого роду вони належать.

Менеджмент – це процес, спрямований на досягнення організаційної (керівничої) мети. Поняття *керівництво* застосовується для характеристики вміння керівника впливати на підлеглих з метою вирішення виробничих завдань. Керівництво – це управління людьми. Ця діяльність включає забезпечення співробітництва між працівниками організації, кадрову політику, навчання, інформування, мотивацію працівників.

Грамматичний коментар

Рід прикметників

Чоловічий рід (який?)		Жіночий рід (яка?)		Середній рід (які?)	
економічний	-ий	економічна	-а	економічне	-е
університетський	-ий	кадрова	-а	виробниче	-е
персональний	-ий	організаційна	-а	головне	-е

Завдання 4. Утворіть від іменників прикметники, використовуючи суфікси *-ський, -ний, -овий*.

Управління, організація, персонал, робота, голова, кваліфікація, професія, практика, керівник, інженер, економіст, фінансист.

Завдання 5 Прочитайте речення. Випишіть у зошит слово-сполучення: а) прикметник + іменник, б) іменник + іменник, що позначають терміни.

Керівник – це особа, яка має повноваження приймати управлінські рішення і здійснювати організацію їхнього виконання, а також велику частину робочого часу відводить керівництву персоналом. До категорії керівників належать президенти, віце-президенти, голови рад директорів, директори, начальники тощо. Навіть у великій організації керівників вищого рівня всього лише кілька осіб.

Ключ:

- а) управлінські рішення, робочий час; вищого рівня; велика організація.
- б) керівництво персоналом; голова ради; рада директорів.

Грамотичний коментар

Іменники, що позначають живі та неживі істоти, абстрактні поняття поділяються на дві групи:

а) живі істоти хто це?;

б) неживі істоти, абстрактні поняття що це?

Завдання 6. Прочитайте слова, поділіть їх на дві групи:

а) що відповідають на запитання: *Хто це?*; б) що відповідають на запитання: *Що це?*

Термін, менеджер, кваліфікація, керівник, знання, навички, робота, особа, посада, підприємство, освіта, інженер, економіст, фінансист, агроном, учитель, професіонал, власник, організація, політика, інформація, наука, теорія.

Завдання 7. Слухайте, повторюйте за викладачем, запишіть визначення терміна по пам'яті в зошит.

Менеджер; менеджер – це керівник; менеджер – це керівник, що має; менеджер – це керівник, що має певну сукупність; менеджер – це керівник, що має певну сукупність професійних; менеджер – це керівник, що має певну сукупність професійних знань; менеджер – це керівник, що має певну сукупність професійних знань і практичних; менеджер – це керівник, що має певну сукупність професійних знань і практичних навичок; менеджер – це керівник, що має певну сукупність професійних знань і практичних навичок, отриманих; менеджер – це керівник, що має певну сукупність професійних знань і практичних навичок, отриманих під час; менеджер – це керівник, що має певну сукупність професійних знань і практичних навичок, отриманих під час навчання і роботи.

Менеджер – це керівник, що має певну сукупність професійних знань і практичних навичок, отриманих під час навчання і роботи.

Завдання 8. Прочитайте текст. Знайдіть відповідь на запитання: *Чим відрізняється поняття "менеджер" від поняття "керівник".*

Управління – менеджмент – керівництво

Частина 2

Термін "менеджер" застосовується до фахівців відповідної кваліфікації, найнятих на роботу як керівників. Менеджер – це керівник, що має певну

сукупність професійних знань і практичних навичок, отриманих під час навчання і роботи. Таким чином, основна відмінність між поняттями "керівник" і "менеджер" полягає в тому, що керівники – це особи, призначені чи обрані на керівні посади або займають їх за власним бажанням (власники підприємств). Вони можуть мати будь-яку освіту, наприклад: інженер, економіст, фінансист, агроном, учитель. А менеджер – це професіонал, що в обов'язковому порядку займає офіційну посаду і має спеціальну управлінську освіту.

Глосарій

українська	російська
будь-який	любой
відмінність	отличие
відповідний	соответствующий
використання	использование
вирішення	решение
виробничий	производственный
впливати	влиять
досягнення	достижение
за власним бажанням	по собственному желанию
забезпечення	обеспечение
застосовується	применяется
можуть мати	могут иметь
мотивація	мотивация
навіть	даже
особа	лицо
отриманий	полученный
певний	определённый
переважно	преимущественно
підлеглий	подчинённый
полягає в тому	состоит в том
посада	должность
співробітництво	сотрудничество
спрямований	направленный
таким чином	таким образом

Тема 3. Рід іменників

3.1. Категорія числа іменників. Поняття про категорію числа іменників.

3.2. Розвиток мовленнєвих навичок. Виконання тренувальних вправ.

3.3. Робота з текстом "Функції грошей".

Граматичний коментар

В українській мові іменники мають категорію числа – однину і множину. Іменники у множині утворюються від іменників в однині за допомогою закінчень -и, -і або -а.

Зразки відмінювання іменників в однині та множині

однина		закінчення	множина	закінчення
чол. рід	товар	-	товари	-и
	еквівалент	-	еквіваленти	-и
	випадок	-	випадки	-и
	-	-	гроші	-і
жін. рід	теорія	-ія	теорії	-ії
	одиниця	-я	одиниці	-і
	вартість	-	вартості	-і
	економіка	-а	економіки	-и
серед. рід	виробництво	-о	виробництва	-а
	господарство	-о	господарства	-а
	товариство	-о	товариства	-а

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення, які позначають економічні терміни. Їх значення з'ясуйте за глосарієм. Користуючись таблицею, запишіть їх у зошит у множині.

Товарне виробництво, вартість товару, еквівалент, одиниця вартості, суб'єкт економічної діяльності, міра вартості, засіб обігу (обороту), інтеграція, купівельна спроможність, платіжний баланс, засіб.

Завдання 2. Прочитайте слова і словосполучення. Зверніть увагу на сполучуваність слів. Визначте їх значення за словником, запишіть у зошит.

вартість	чого?	рух	
вимірювати	що?	відповідно	до чого?
має бути...		здійснювати	що?
сутність	чого?	здійснення	чого?
випадок	чим?	засіб вираження	чого?
виконання	чого?	заощаджувати	що?
сприяти	чому?	нагромаджувати	що?

Завдання 3. Доберіть антоніми до слів. Запишіть у зошит. Якщо важко, зверніться до словника.

Зразок: легкий – важкий.

Виникати, розкривати, купівля, легкий, прибуток, платити, з'явитися.

Завдання 4. Утворіть іменники, використовуючи суфікси -енн(я)-, -анн(я)-, -ац(ія).

Зразок: виникати – виникнення.

Функціонувати, вимірювати, визначати, виконувати, здійснювати, реалізувати, виражати, інтегруватися, зберігати, заощаджувати, нагромаджувати, вилучати.

Завдання 5. Складіть словосполучення, узгодивши слова правого і лівого стовпчика.

вимірювати	чим?	реальний товар
виконувати	що?	роль, функція
є	чим?	еквівалент
виступати	чим?	засіб вираження
будуть	чим?	одиниця вартості
інтегрується	у що?	функція міри вартості
виступати	чим?	засіб платежу

Завдання 6. Утворіть словосполучення за моделями, узгоджуючи слова в роді і числі: а) прикметник – іменник ($A_1 - N_1$); б) іменник – іменник ($N_1 - N_2$).

а) товарний, виробництво; реальні, товар; різний, теорії; економічний, теорія; загальне, еквівалент; грошові, товар; економічний, діяльність; платіжний, засоби; реальні, рух; важливий, функція; різний, причина; купівельна, засіб;

б) еквівалент, вартість; вартість, товар; сутність, гроші; теорія, гроші; роль, еквівалент; функція, гроші; еквівалент, вартість; функція, міра; міра, вартість; процес, обмін; одиниця, вартість; засіб, платіж; засіб, купівля; засіб, обіг; рух, товари; функція, продаж; збереження, вартість.

Завдання 7. Складіть речення за такими граматичними конструкціями: *що виконують що; що виражає що; що є чим; що полягає у чому; що інтегрується у що.*

1. Функцію, міри вартості, виконують гроші.
2. Товар, у грошах, виражає, свою, вартість.
3. Засобом, купівлі, для продавця, гроші, є.
4. З обороту, сутність, заощадження, у вилученні грошей, полягає.
5. Інтегруються, функції збереження вартості і заощадження, у функції нагромадження.

Завдання 8. Прочитайте мікротекст. Дайте відповідь на запитання: *Коли виникають гроші?*

У процесі розвитку товарного виробництва і обміну як еквівалент вартості товару виникають і функціонують гроші. Вартість товару може вимірюватися реальним товаром (наприклад, фунт срібла) і знаком (наприклад, гривня). Але сам еквівалент має бути реальним. Таке визначення сутності грошей вписується в різні теорії грошей. Наприклад, економічна теорія вважає гроші особливим товаром, який виконує роль загального еквівалента. Еквівалентом виступають реальні грошові товари (золото, срібло). Їх ще називають ідеальні гроші.

Завдання 9. Прочитайте мікротекст. Зверніть увагу на граматичні конструкції, що розкривають функції грошей.

Виконання грошима функції одиниці вартості інтегрується у функції міри вартості (*що інтегрується у що*). Але гроші не просто вимірюють вартість (*що вимірюють що*). Вони є засобом платежу, переходячи від одного суб'єкта економічної діяльності до іншого під час оплати товарів і послуг (*що є засобом чого*). Цей платіжний засіб виступає у відносинах і з продавцем, і з покупцем (*що виступає у чому з ким*). Для продавця гроші є засобом купівлі (*для кого що є чим*). Функції купівельного і платіжного засобу інтегруються у функції засобу обігу (*що інтегрується у що*). Ці функції сприяють реальному руху товарів (*що сприяє чому*).

Завдання 10. Прочитайте текст. Складіть запитання до кожного речення.

Функції грошей

У процесі розвитку товарного виробництва виникають і функціонують гроші. Вони виникають у процесі обміну як еквівалент вартості товару. Вартість товару може вимірюватися реальним товаром (наприклад, фунт срібла) і знаком (наприклад, гривня). Таке визначення грошей уписується в різні теорії грошей. Наприклад, марксистська теорія вважає гроші особливим товаром, який виконує роль загального еквівалента. Еквівалентом є реальні грошові товари (золото, срібло). Їх ще називають ідеальні гроші.

Відповідно до такого підходу визначаються функції грошей, тобто вони виконують функцію міри вартості. У процесі обміну товар виражає свою вартість у грошах.

Виконання грошима функції одиниці вартості інтегрується у функції міри вартості. Але гроші не просто вимірюють вартість, вони є засобом платежу, переходячи від одного суб'єкта економічної діяльності до іншого під час оплати товарів і послуг. Цей платіжний засіб застосовується у відносинах і з продавцем, і з покупцем. Для продавця гроші є засобом купівлі. Функції купівельного засобу інтегруються у функції засобу обігу. Ці функції сприяють реальному руху товарів.

Важливими функціями є також функція збереження вартості, заощадження і нагромадження. В економіці з різних причин виникає необхідність нагромадження вартості. Тоді гроші тимчасово вилучаються як купівельний засіб, і вони перестають виконувати функцію засобу обігу й виходять з ужитку. Сутність заощадження полягає у вилученні грошей з обігу. Якщо людина буде заощаджувати, не пускати в обіг певні суми грошей, то відбудеться нагромадження грошей. Тому функції збереження вартості і заощадження інтегруються у функції нагромадження.

Отже, гроші виконують такі функції:

1. Міра вартості – як засіб вираження вартості і засіб подання одиниці вартості.
2. Засіб обігу – як купівельний засіб і засіб платежу.
3. Засіб нагромадження – як засіб заощадження і засіб збереження вартості.

Завдання 11. Допишіть речення.

1. У процесі розвитку товарного виробництва ...
2. Вартість товару може вимірюватися ...

3. Марксистська теорія вважає ...
4. Якщо гроші є еквівалентом вартості, то ...
5. Виконання грошима функції одиниці вартості ...
6. Гроші є засобом платежу, переходячи ...
7. Функції купівельного і платіжного засобу ...
8. Важливими функціями є функція ...
9. Сутність заощадження полягає у ...
10. Тому функції збереження вартості ...

Глосарій

українська	російська
вартість чого?	стоимость чего?
вважати	считать
виконання чим? чого?	выполнение чем? чего?
вимірювати що?	измерять что?
виникати	появляются
випадок	случай
відносини	отношения
відповідно до чого?	соответственно чему?
еквівалент	эквивалент
загальний	общий
заощаджувати що?	сберегать (сохранять) что?
засіб	средство, способ
засіб обігу (обороту)	средство обращения (оборота)
заощадження	сбережение
застосовується	применяется, используется
збереження	сохранение
здійснювати що?	совершать что?
здійснення чого?	совершение чего?
ідеальні гроші	идеальные деньги
інтеграція	интеграция
купівельна спроможність	покупательная способность
має бути	должен быть
міра вартості	мера стоимости
нагромаджувати що?	накопляют что?
нагромадження капіталу	накопление капитала

накопичення капіталу	накопление капитала
одиниця вартості	единица стоимости
особливий	особенный
отже	таким образом
платіжний баланс, засіб	платёжный баланс
послуга	услуга
рух	движение
сприяти	способствовать чему?
суб'єкт економічної діяльності	субъект экономической деятельности
сутність	сущность чего?
теорія грошей	теория денег
товарне виробництво	товарное производство

Тема 4. Позначення м'якості на письмі

4.1. Позначення м'якості на письмі в зіставленні з російською мовою. Букви і, є, ъо, ь на позначення м'якості, порівняння з російською мовою.

4.2. Чергування о, е з і.

4.3. Особові займенники. Розряди займенників, особові займенники, відмінювання особових займенників.

4.4. Робота з текстом "Паперові гроші".

Завдання 1. Вставте пропущені літери, що позначають пом'якшення, у подані нижче слова і словосполучення.

Ном...нальний знак, економ...чна криза, ф...ксований курс, кінець..., житт...вий рівень, ур...д, стол...тт..., ввод...ться в обіг, за варт...ст..., куп...вел...на спроможн...ст..., п...двищенн... ц...н, паперов... грош....

Граматичний коментар

В українській мові позначення м'якості на письмі здійснюють за допомогою букв і, є, ъо, ь. Наприклад: заробітна плата, життєвий рівень, синьоокий, письмо. У російській мові пом'якшення відбувається за такими правилами.

Завдання 2. Перепишіть слова, вставте пропущені букви.

С...огодні, пол...овий, міль...он, зна...омий, брон...овик, кол...оровий, с...омий, л...отчик, л...он.

Завдання 3. Прочитайте, поясніть вживання *о, е* чи *і* у словах.

Торгівля – торговельний, пиріжкова – пироги, папери – папір, столи – стіл, Харків – у Харкові, ніс – носи, бік – боки, зірка – зорі, берег – береги, ніч – ночі.

Грамматичний коментар

Зверніть увагу, що в деяких (некоторых) словах *о, е* у відкритому складі змінюються на *і* в закритому складі: *сто-ли* – *стіл*, *ре-чі* – *річ*, *зо-ря* – *зір-ка*, *пи-ро-ги* – *пи-ріг*, *но-чі* – *ніч*, *па-пе-ри* – *па-пір*, *ра-дос-ті* – *ра-дість*, *о-се-ні* – *о-сінь*, *ко-ти* – *кіт*.

о, е з *і* не чергуються:

1) у закритому складі, коли *о, е* вставні: *сестра* – *сестер* чи випадні: *колосок* – *колоска*;

2) у звукосполученнях *-ере-*, *-оро-*, *-еле-*, *-оло-*, наприклад: *берег* – *береги*, *мороз* – *морози*;

3) у сполученнях *-ев-*, *-ов-*, *-ер-*, *-ор-* між приголосними, наприклад: *певний*, *жовтий*, *червень*;

4) у суфіксах *-енк-*, *-еньк-*, *-есеньк-*, *-оньк-*, *-ечк-*, *-очк-*, *-тель-*, наприклад: *маленький*, *зіронька*, *сонечко*, *учитель*;

5) у родовому відмінку множини деяких іменників, наприклад: *пісня* – *пісень*, *вишня* – *вишень*, *але голови* – *голів*, *берези* – *беріз*.

Завдання 4. Прочитайте слова і словосполучення, які позначають економічні терміни. Запишіть їх у зошит, з'ясувавши значення в глосарії, підкресліть м'які приголосні.

Знецінення, економічні потреби, номінальний знак, засіб платежу, фіксований курс, товарообіг, купівельна спроможність, інфляція, платіж, заробітна плата, економічна криза, грошовий обіг, покривати витрати.

Відмінювання особових займенників

	Однина					Множина		
Н. в.	я	ти	він	вона	воно	ми	ви	вони
Р. в.	мене	тебе	його	її	його	нас	вас	їх (них)
Д. в.	мені	тобі	йому	їй	йому	нам	вам	їм
Зн. в.	мене	тебе	його	її	його	нас	вас	їх (них)
Ор. в.	мною	тобою	ним	нею	ним	нами	вами	ними
М. в.	... мені	тобі	ньому	ній	ньому	нас	вас	них

Граматичний коментар

До особових займенників (личных местоимений) належать такі:

однина: я, ти, він, вона, воно;

множина: ми, ви, вони.

Займенники в мові вживаються переважно для того, щоб уникнути (избежать) повторення тих самих слів. При цьому (при этом) форму займенника треба узгоджувати (согласовывать) із числом іменника, замість якого (вместо которого) цей займенник ужито (употреблено). Наприклад: Паперові гроші – це номінальні знаки, які замінюють золоті і срібні гроші. Вони функціонують як засоби обігу і платежу.

Завдання 5. Провідмінійте особові займенники я, він, вона в однині і множині.

Завдання 6. Перепишіть речення, вставте пропущені особові займенники.

1. У тридцяті роки двадцятого століття Харків займав особливе місце серед українських міст. ... був столицею України, і саме ... став центром розвитку вітчизняної науки.

2. Україна сьогодні – одна з найбільших європейських держав. ... розташована у східній частині Європейського континенту.

Завдання 7. Доберіть антоніми до слів. Якщо важко, зверніться до словника.

Зразок: зростати ≠ спадати.

Кінець, небагато, дохід, невдача, легкий, витрата, достаток, зростати.

Завдання 8. Утворіть іменники, використовуючи для цього суфікси -анн(я)-, -енн(я)-.

Зразок: функціонувати – функціонування.

Витрачати – ..., знецінити – ..., споживати – ..., виконувати – ..., звертатися – ..., підвищувати – ... .

Завдання 9. Складіть словосполучення, поставивши слова і словосполучення в потрібному відмінку, додавши в разі потреби прийменники.

з'явилися

де?

Франція

фіксувати

де?

обіг, всі країни світу

випустити	де?	Росія
випускати	що?	паперові гроші
диктуватися	чим?	економічні потреби
бути потрібним	для чого?	виконання функцій

Завдання 10. Складіть словосполучення за моделями, узгоджуючи слова в роді і числі: *а) прикметник – іменник ($A_1 - N_1$); б) іменник – іменник ($N_1 - N_2$).*

а) паперовий, гроші; металевий, гроші; золотий, гроші; відповідний, доходи; перший, невдачі; справжній, час, економічний, потреби; номінальний, знаки; державний, влада; фіксований, курс; стихійний, обіг; різкий, підвищення; заробітний, плата; характерний, ознака; економічний, криза;

б) потреби, товарообіг; випуск, гроші; засіб, обіг; засіб, платіж; процес, знецінення.

Завдання 11. Складіть речення за такими граматичними конструкціями: *що функціонує в чому; що функціонує де; що функціонує як що; що називається чим; чим є що.*

1. Паперові гроші, в обігу, функціонували.
2. Вони, всіх країнах світу, функціонують, в.
3. Засоби обігу і платежу, як, вони, функціонують.
4. Процес знецінення грошей, інфляцією, внаслідок, їх, називається, великого випуску.
5. Стихійне і різке підвищення, інфляція, ознакою, цін, є.

Завдання 12. Прочитайте мікротекст і скажіть: *Коли з'явилися перші паперові гроші?*

У кінці XVII століття в американському штаті Массачусетс вперше були випущені паперові гроші. Через 30 років, у 1720 р., паперові гроші з'явилися у Франції. Спочатку вони функціонували в обігу нарівні з металевими грошима. Коли уряд, захопившись легким способом покриття витрат скарбниці без відповідних доходів, випустив надлишок паперових грошей, вони швидко знецінилися. Незважаючи на перші невдачі, паперові гроші почали випускати багато країн. У 60-х роках XVIII століття паперові гроші вперше випустили в Росії. У наш час вони функціонують у всіх країнах світу.

Завдання 13. Прочитайте мікротекст. Дайте відповідь на запитання.

Випуск паперових грошей був зумовлений, перш за все, економічними потребами країн. З економічної точки зору, паперові гроші – це суто номінальні знаки, символи вартості, які замінюють золоті і срібні гроші. Вони функціонують як засоби обігу і платежу. Паперові гроші вводяться в обіг державною владою і мають фіксований курс.

1. Чим був зумовлений випуск паперових грошей?
2. Що таке паперові гроші з економічної точки зору?
3. Як функціонують паперові гроші?
4. Хто вводить в обіг паперові гроші?

Завдання 14. Прочитайте мікротекст. Зверніть увагу на граматичні конструкції, за допомогою яких висловлюють: а) умову (якщо); б) визначення терміна.

Якщо паперових грошей випущено в обіг стільки, скільки потрібно для виконання названих функцій золотих, то вони обертатимуться за вартістю золотих грошей. Але якщо їх випуск перевищить потреби товарообігу в золотих грошах, то купівельна спроможність паперових грошей почне падати, а ціни на товари зростати.

Процес знецінення паперових грошей унаслідок уведення в обіг їх надмірної кількості називається інфляцією.

Завдання 15. Прочитайте мікротекст. Виділіть граматичні конструкції: що називається чим; чим є що; що – це що.

Процес знецінення паперових грошей унаслідок уведення в обіг їх надмірної кількості називається інфляцією. Ознакою інфляції є стихійне і різке підвищення цін на всі товари і, перш за все, на предмети першої необхідності. Заробітна плата підвищується повільніше, ніж ростуть ціни. Це призводить до зниження життєвого рівня населення. Порушення грошового обігу – характерна ознака економічної кризи.

Завдання 16. Прочитайте текст. Поставте запитання до кожного речення.

Паперові гроші

Наприкінці XVII століття в американському штаті Массачусетс вперше були випущені паперові гроші. Через 30 років, у 1720 р., паперові гроші з'явилися у Франції.

Випуск паперових грошей був зумовлений, перш за все, економічними потребами країн. З економічної точки зору, паперові гроші – це номінальні знаки, символи вартості, які замінюють золоті і срібні гроші. Вони функціонують як засіб обігу і платежу. Паперові гроші вводяться в обіг державною владою і мають фіксований курс.

Якщо паперових грошей випущено в обіг стільки, скільки потрібно для виконання названих функцій золотих, то вони обертаються за вартістю золотих грошей. Але якщо їх випуск перевищить потреби товарообігу в золотих грошах, то купівельна спроможність паперових грошей почне падати, а ціни на товари зростати. Процес знецінення паперових грошей унаслідок уведення в обіг їх надмірної кількості називається інфляцією. Ознакою інфляції є стихійне і різке підвищення цін на всі товари і, насамперед, на предмети першої необхідності. Заробітна плата підвищується повільніше, ніж ростуть ціни. Це призводить до зниження життєвого рівня населення. Порушення грошового обігу – характерна ознака економічної кризи.

Завдання 17. Допишіть речення.

1. Наприкінці XVII століття в американському штаті ...
2. Випуск паперових грошей був зумовлений ...
3. З економічної точки зору паперові гроші ...
4. Вони функціонують як ...
5. Якщо паперових грошей випущено в обіг ...
6. Ознакою інфляції є ... .

Завдання 18. Користуючись планом, перекажіть текст.

План

1. Коли з'явилися паперові гроші?
2. Чим був зумовлений випуск паперових грошей?
3. Хто випускає паперові гроші?
4. Що таке "інфляція"?
5. Чим супроводжується інфляція?
6. Що є характерною ознакою порушення грошового обігу?

Глосарій

українська	російська
вводяться в обіг	пускаются в оборот
державна влада	государственная власть
зумовлений	обусловленный
знецінення	обесценение
зростати (ціни)	повышаться (цены)
купівельна спроможність	покупательная способность
надлишок	избыток
надмірна кількість	чрезмерное количество
насамперед	прежде всего
обертатися	оборачиваться
папір	бумага
паперовий	бумажный
перш за все	прежде всего
перевищити	превысить
підвищення	повышение
почне	начнет
повільніше	медленнее
товарообіг	товарооборот
унаслідок	вследствие
швидко	быстро

Тема 5. Дієслово

5.1. Час дієслів. Поняття про час дієслів, які дієслова мають категорію часу. Творення складного майбутнього часу. Доконаний та недоконаний вид.

5.2. Дієвідмінювання. Поняття дієвідмінювання. Поділ дієслів на дієвідміни. Закінчення дієслів I та II дієвідміни.

5.3. Текст "Сутність економічної системи".

Граматичний коментар

Як і в російській мові, в українській є слова, що означають дію (действие) або стан (состояние) предмета. Такі слова називають

дієсловами (глаголами). Наприклад: читати (що робити?), працювати (що робити?), написати (що зробити?). Доконаний і недоконаний вид дієслів.

Завдання 1. Прочитайте дієслова, поставте запитання до кожного з них. Значення незнайомих слів знайдіть у глосарії.

Споживати, визначати, визначити, працювати, засвідчити, регулювати, розв'язати, сформувати, обмінювати, рухати, стимулювати, експортувати, створити, заперечити.

Завдання 2. Прочитайте речення, знайдіть у них дієслова, визначте вид та час цих дієслів.

Ринкове саморегулювання економіки відбувається шляхом конкуренції, стихійного коливання попиту і пропозиції, економічних криз. Державне регулювання здійснюється за допомогою застосування економічних, правових та адміністративних важелів.

Граматичний коментар

Дієслова наукового стилю здебільшого дійсного способу і мають форми теперішнього (настоящего), минулого (прошедшего) і майбутнього (будущего) часу.

Дієслова в теперішньому часі й у простій формі майбутнього часу розрізняють за дієвідмінами (различаются по спряжениям):

до I дієвідміни належать дієслова, що в 3-й особі множини мають закінчення -уть (-ють): читають, пишуть;

до II дієвідміни належать дієслова, що в 3-й особі множини мають закінчення -ать (-ять): вчать, люблять.

Завдання 3. Утворіть прикметники.

Зразок: що? система – який? системний.

Сукупність, товар, організація, господарство, механізм, основа, кредит, фінанси, адміністрація, право, стихія.

Завдання 4. За допомогою суфіксів *-анн(я)-*, *-ац(ія)-* або відкиданням суфікса та закінчення утворіть іменники.

Зразок: колівати – колівання.

-ання-	-ення-
кооперувати спрямувати стимулювати споживати комбінувати використовувати розв'язувати формулювати	загострювати утворювати створювати заперечувати
-ація-	відкидання суфікса
комбінувати спеціалізувати інтернаціоналізувати координувати	розподіляти поділяти обмінювати рухати стимулювати експортувати

Завдання 5. Прочитайте іменники, запишіть дієслова, від яких вони утворені.

Зразок: дія – діяти.

Дія, споживання, здійснення, застосування, свідчення, праця, виробництво, розподіл, вхід, обмін.

Завдання 6. Прочитайте слова і словосполучення, які позначають економічні терміни, визначте рід та число цих словосполучень.

Економічна система, види економічної діяльності, продуктивні сили, господарський механізм, спеціалізація, кооперування, попит, виробництва, суспільний поділ праці, матеріальні блага, менеджмент, маркетинг, спосіб виробництва, методи управління, ринкове саморегулювання, пропозиція, державне регулювання, криза.

Завдання 7. Утворіть словосполучення, добираючи до прикметника відповідний іменник із другого стовпчика. Запишіть у зошит.

прикметник	іменник
економічна	механізм
продуктивний	досвід
господарський	економіка
матеріальні	сили

виробничий	регулювання
ринкова	система
державне	блага

Завдання 8. Розкриваючи дужки, утворіть словосполучення, запишіть у зошит.

Зразок: види (економічна діяльність) – види економічної діяльності.

Відносини (економічна власність); склад (економічна система); основи (суспільний поділ); елемент (господарський механізм); система (економічні відносини); споживання (товари та послуги); використання (економічні закони); саморегулювання (економіка); управління (економіка).

Завдання 9. Утворіть словосполучення за моделлю, узгоджуючи слова в роді й числі: а) прикметник – іменник ($A^1 - N^2$); б) іменник – іменник ($N^1 - N^2$).

а) економічний, система; економічний, діяльність; продуктивний, сили; господарський, механізм; суспільний, поділ; ринковий, методи;

б) саморегулювання, економіка; коливання, попит; застосування, важелі; проведення, політика; прийняття, закони; відносини, власність; елементи, система; сутність, система; організація, виробництво.

Завдання 10. Утворіть речення за такими граматичними конструкціями: а) що – це що; б) що здійснюється за допомогою чого; в) що розвивається на основі чого.

а) 1. Сукупність форм; використання; це; економічних законів; розв'язання суперечностей; суспільного способу виробництва; методів та важелів; господарський механізм.

2. Це сукупність; у процесі; економічна система; усіх видів; їх взаємодії; економічної діяльності; людей.

3. Відносини спеціалізації; комбінування виробництва; це; кооперування; техніко-економічні відносини.

4. Це; нових; прийняття; важелі; законів; правові.

б) 1. Застосування економічних; державне регулювання; правових та адміністративних важелів; здійснюється за допомогою.

в) 1. Розвиваються на основі; техніко-економічні відносини; суспільного поділу праці.

Завдання 11. Прочитайте текст. Дайте відповідь на запитання: Які види економічної діяльності складають економічну систему?

Економічна система – це сукупність усіх видів економічної діяльності людей у процесі їх взаємодії, які спрямовані на виробництво, обмін, розподіл і споживання товарів та послуг. Окрім продуктивних сил та відносин економічної власності, до складу економічної системи входять техніко-економічні, організаційно-економічні відносини та господарський механізм.

Завдання 12. Прочитайте текст. Складіть запитання до кожного абзацу.

Сутність економічної системи

Економічна система – це сукупність усіх видів економічної діяльності людей у процесі їх взаємодії, які спрямовані на виробництво, обмін, розподіл і споживання товарів та послуг. Окрім продуктивних сил та відносин економічної власності, до складу економічної системи входять техніко-економічні, організаційно-економічні відносини та господарський механізм.

Техніко-економічні відносини – це відносини спеціалізації, кооперування, комбінування виробництва. Вони розвиваються на основі суспільного поділу праці. Організаційно-економічні відносини – це відносини між людьми для організації виробництва матеріальних благ і послуг. Основними елементами цих відносин є менеджмент, маркетинг, обмін виробничим досвідом.

Господарський механізм – сукупність форм, методів і важелів використання економічних законів, розв'язання суперечностей суспільного способу виробництва, реалізації власності, а також всебічного розвитку людини. Двома основними елементами господарського механізму є ринкові та державні методи управління економікою.

Ринкове саморегулювання економіки відбувається шляхом конкуренції, стихійного коливання попиту і пропозиції, економічних криз. Державне регулювання здійснюється за допомогою застосування економічних, правових та адміністративних важелів.

Економічні важелі – це проведення податкової та фінансово-кредитної політики.

Правові важелі – це прийняття нових законів.

Правові важелі – це накази і розпорядження. Відносини економічної власності, техніко-економічні та організаційно-економічні відносини є окремими елементами системи економічних відносин.

Завдання 13. Допишіть речення.

1. Економічна система – це ...
2. Техніко-економічні відносини – це ...
3. Організаційно-економічні відносини – це ...
4. Господарський механізм – сукупність ...
5. Ринкове саморегулювання економіки відбувається ...
6. Державне регулювання здійснюється за ...
7. Економічні важелі – це проведення ...
8. Правові важелі – це ...
9. Правові важелі – це ...

Завдання 14. Виходячи із загального змісту, використайте в реченнях дієслова: спрямовані, входять, відбувається, здійснюється, є.

1. Види економічної діяльності ... на виробництво, обмін, розподіл і споживання товарів та послуг.

2. Окрім продуктивних сил до складу економічної системи ... техніко-економічні, організаційно-економічні відносини та господарський механізм.

3. Ринкове саморегулювання економіки ... шляхом конкуренції.

4. Державне регулювання ... за допомогою застосування економічних, правових та адміністративних важелів.

5. Основними елементами організаційно-економічних відносин ... менеджмент, маркетинг, обмін виробничим досвідом.

Глосарій

українська	російська
безпосередньо	непосредственно
важелі	рычаги
взаємодія	взаимодействие
визначати	определять
визначити	определить
виробництво	производство
відбувається	происходит
відповідно	соответственно
власність	собственность
всебічний	всесторонний

допомога	помощь
досвід	опыт (жизненный)
експортувати	экспортировать
заперечувати	возражать
засвідчити	свидетельствовать
заснований	основанный
застосування	использование
здійснюється	осуществляется
здійснювати	осуществлять
зношеність	изношенность
коливання	колебания
мета	цель
обмінювати	обменивать
переважати	преобладать
попит	спрос
праця	работа
працювати	работать
працюючий	работающий
продуктивні сили	производительные силы
пропозиція	предложение
регулювати	регулировать
розв'язати	решить
розподіл	распределение
рухати	двигать
саморегулювання	саморегулирование
свідчення	свидетельство
свідчити	свидетельствовать
споживати	потреблять
споживання	потребление
стимулювати	стимулировать
створити	создать
сукупність	совокупность
суперечність	противоречие
суспільство	общество
сформувати	сформировать
устаткування	оборудование
шлях	путь

Тема 6. Дієслово

6.1. Час дієслів. Дієвідмінювання в теперішньому та майбутньому часі. Категорія роду дієслів минулого часу. Дієвідмінювання дієслів минулого часу. Дієвідмінювання в теперішньому та майбутньому часі.

6.2. Дієслова руху. Поняття дієслів руху. Творення дієслів руху доконаного та недоконаного виду.

6.3. Текст "Україна на карті світу".

Граматичний коментар

*Як ви вже знаєте, до I дієвідміни належать дієслова, що в 3-ій особі множини мають закінчення **-уть (-ють)**, до II дієвідміни належать дієслова, що в 3-ій особі множини мають закінчення **-ать (-ять)**. Дієслова в минулому часі мають категорію роду: читаю, читав(ла), прочитаю, буду читати.*

Завдання 1. Прочитайте дієслова, визначте дієвідміну. Утворіть та запишіть дієслова у 1 та 2 особі однини теперішнього часу.

Зразок: допомагати – я допомагаю, ти допомагаєш.

Вчити, дати, бути, регулювати, працювати, розвивати, мати, реформувати, будувати, допомагати, обмінювати, фіксувати, платити, чистити.

Граматичний коментар

*Дієслова в теперішньому часі і в простій формі майбутнього часу відмінюються однаково. Але в теперішньому часі дієслова завжди **недоконаного** виду, а в простій формі майбутнього часу – вони завжди **доконаного** виду. Наприклад: вчу, читаю (теперішній час), вивчу, прочитаю (майбутній час).*

*Слід пам'ятати, що дієслово **бути** в теперішньому часі в усіх особах має форму **є**, а в майбутньому часі воно змінюється, як дієслово I дієвідміни, наприклад:*

<i>я</i>	<i>буду</i>	<i>ми</i>	<i>будемо</i>
<i>ти</i>	<i>будеш</i>	<i>ви</i>	<i>будете</i>
<i>він, вона, воно</i>	<i>буде</i>	<i>вони</i>	<i>будуть</i>

*У дієсловах II дієвідміни, основа яких закінчується на губний звук (б, п, в, м, ф), у 1 особі однини і 3 особі множини перед закінченням з'являється **л**, наприклад:*

Любити – люблю, любиш, любить, любимо, любите, люблять;

Терпіти – терплю, терпиш, терпить, терпимо, терпите, терплять;

Ловити – ловлю, ловиш, ловить, ловимо, ловите, ловлять.

Завдання 2. Провідмініайте дієслова, запишіть у зошит. Значення незнайомих слів знайдіть у глосарії.

Аналізувати, впливати, розвивати, зумовлювати.

Завдання 3. Прочитайте мікротекст, дайте відповідь на запитання.

Економіко-географічне положення – це характеристика розташування певної території в межах країни і світу; аналіз чинників, що впливають на розвиток її господарства.

Політико-географічне (геополітичне) положення – це характеристика розташування країни відносно інших держав, центрів економічного й політичного впливу.

1. Що таке економіко-географічне положення країни?
2. Що таке геополітичне положення країни?

Завдання 4. Утворіть дієслова. Визначте їхню дієвідміну.

Розташування, аналіз, вплив, перехід, відставання, реформування, створення, розширення.

Завдання 5. Користуючись утвореними дієсловами (завдання 4), поставте їх у минулому часі. Провідмініайте два будь-яких дієслова в майбутньому та теперішньому часі.

Завдання 6. Розкриваючи дужки, утворіть словосполучення, запишіть у зошит.

Зразок: види (економічна діяльність) – види економічної діяльності.

Центри (економічний і політичний вплив), відставання у (темпи реформування економіка), багато (економічні, політичні і військові проблеми).

Завдання 7. Утворіть словосполучення за моделями, узгоджуючи слова в роді й числі: а) прикметник – іменник ($A^1 - N^2$); б) іменник – іменник ($N^1 - N^2$).

а) економіко-географічний, положення; суттєвий, відставання; буферний, держава; важливий, роль; основний, економічний і політичний, проблеми; незалежний країни.

б) аналіз, чинники; розвиток, господарство; розташування, країна; тип, економік; реформування, економіка; контакти, країна.

Завдання 8. Утворіть речення, поставивши слова у відповідному порядку за такими граматичними конструкціями: а) що – це що; б) що стало чим; в) що зумовлює що; г) що визначає що.

а) 1. Економіко-географічне, розташування певної території, положення, в межах країни і світу, це, характеристика.

2. Інших держав, політико-географічне (геополітичне) положення, розташування, це, відносно, характеристика країни.

б) 1. Російською Федерацією, Україна, (перехідною) фактично, буферною, між країнами НАТО і, стала, державою.

в) 1. Вплив, не тільки "силу", зумовлює, геополітичне положення, одних країн на інші, але й культурно-релігійний, економічного впливу.

г) 1. Проблем усього континенту, сучасне геополітичне положення, визначає, України в Європі, її, у вирішенні, винятково важливу роль, основних економічних і політичних.

Завдання 9. Прочитайте текст. Складіть запитання до кожного абзацу.

Україна на карті світу

Економіко-географічне положення – це характеристика розташування певної території в межах країни і світу; аналіз чинників, що впливають на розвиток її господарства.

Політико-географічне (геополітичне) положення – це характеристика розташування країни відносно інших держав, центрів економічного й політичного впливу.

Сусідами України є колишні республіки СРСР – Росія, Білорусь, Молдова, які мають перехідний тип економіки і суттєві відставання у темпах реформування економіки, а також країни Центральної Європи – Польща, Угорщина, Румунія, Словаччина.

Україна фактично стала буферною (перехідною) державою між країнами НАТО і Російською Федерацією на сході. Це може створювати багато економічних, політичних і військових проблем у стосунках із сусідами.

Геополітичне положення зумовлює не тільки "силу" економічного впливу одних країн на інші, але й культурно-релігійний вплив.

Сучасне геополітичне положення України в Європі визначає її винятково важливу роль у вирішенні основних економічних і політичних проблем усього континенту. Геополітичні інтереси України розширюються. Поглиблено її співпрацю з незалежними країнами колишнього СРСР, державами

Центральної та Західної Європи, США, Китаєм тощо. Посилено військово-політичні контакти нашої країни.

Завдання 10. Прочитайте текст ще раз. Дайте відповідь на запитання: *Які геополітичні інтереси України?*

Завдання 11. Допишіть речення.

1. Економіко-географічне положення – це ...
2. Політико-географічне (геополітичне) положення – це ...
3. Сусідами України є ...
4. Україна фактично стала ...
5. Геополітичне положення зумовлює не тільки ...
6. Поглиблено її співпрацю з ...

Завдання 12. Виходячи із загального змісту, використайте в реченнях дієслова: *зумовлює, визначає, створювати, входять, впливати, є.*

Глосарій

українська	російська
винятково	исключительно
військово-політичний	военно-политический
впливати	влиять
зумовлювати	обуславливать
колишній	бывший
межа	черта, граница
певний	определенный
поглиблено	углубленно
розв'язання	решение
розташування	размещение
співпраця	сотрудничество
створювати	создавать
стосунки	отношения
сучасний	современный
чинник	фактор

Змістовий модуль 2. Функціонування граматичних форм і структур у професійній сфері

Тема 7. Іменник

7.1. Відмінювання іменників. Поділ іменників на відміни. Закінчення іменників I, II, III, IV групи. Тверда і м'яка група іменників.

7.2. Іменники, що в українській мові належать до іншого роду.

7.3. Текст "Поняття чистого грошового потоку". Ч. 1.

Граматичний коментар

Усі іменники поділяються на групи, які називаються відмінами. Їх чотири: I, II, III, IV група.

Деякі іменники вживаються тільки в однині. Ці іменники означають: а) назви речовин: залізо (железо), кров (кровь); б) збірні назви: молодь (молодежь), дітвора, студентство; в) назви дій, якостей, почуттів: читання, гнів; г) власні назви (имена собственные): Оксана, Вінниця. Є іменники, що вживаються тільки у множині. Вони означають: а) назви предметів, парних за своєю будовою: ножиці, окуляри, сани, ворота; б) збірні назви: люди, діти, дрова; в) назви дій, станів (состояний), почуттів (чувств): веселощі, мудрощі, заздрощі (зависть), пахощі (запахи); г) географічні назви: Карпати, Альпи.

Таблиця відмін іменників

Відміна	Рід	Закінчення	Приклади
I	жіночий чоловічий	-а, -я	правда, криза, акція, операція, земля, Микола, груша, сирота, економіка
II	чоловічий середній	на твердий або м'який приголосний, на -о -о, -е -а, -я	потік, показник, результат, дебет, сальдо, кошторис, лист, Київ, день, Дніпро, зобов'язання, знання, сонце, залізо, поняття
III	жіночий (та іменник мати)	на приголосний	стійкість, окупність, галузь, подорож, любов, користь, промисловість, роль
IV	середній	-а, -я (під час відмінювання приймають суфікси -ат- (-ят-) -ен-	ім'я, плем'я, немовля, курча

Завдання 1. Визначте відміну поданих нижче іменників.

Показник, підприємство, міра, стійкість, вартість, платоспроможність, відношення, зобов'язання, здатність, показник, порівняння, галузь, величина, потік.

Зверніть увагу на те, що подані нижче слова належать до різних родів в українській і російській мовах:

українська	російська
криза (ж. р.)	кризис (м. р.)
біль (ч. р.)	боль (ж. р.)
ґудзик (ч. р.)	пуговица (ж. р.)
ґрунт (ч. р.)	почва (ж. р.)
пил (ч. р.)	пыль (ж. р.)
місто (с. р.)	город (м. р.)
ґанок (ч. р.)	крыльцо (с. р.)
Сибір (ч. р.)	Сибирь (ж. р.)
питання (с. р.)	вопрос (м. р.)
мова (ж. р.)	язык (м. р.)
собака (ч. р.)	собака (ж. р.)
степ (ч. р.)	степь (ж. р.)

Граматичний коментар

Іменники, пов'язуючись у реченні з іншими словами, змінюються за відмінками. В українській мові є сім відмінків, кожен з яких відповідає на певне питання.

Називний – хто? що?

Родовий – кого? чого?

Давальний – кому? чому?

Знахідний – кого? що?

Орудний – ким? чим?

Місцевий – на (в, при) кому? чому?

*Кличний – вживають тільки при звертанні (обращении), наприклад: Куди це ти, **Іване**, так поспішаєш?*

Кличний відмінок мають лише іменники I і II відміни (склонения).

Будьте уважні! В українській і російській мовах є співзвучні слова, які мають різне значення. Їх називають міжмовними омонімами.

Порівняйте:

Місто (город) – место (місце).

Неділя (воскресенье) – неделя (тиждень).

Орати (пахать) – орать (кричати).

Вродливий (красивий) – уродливый (потворний).

Вдача (характер) – удача (щастя).

Завдання 2. Провідмінійте іменники.

Показник, коефіцієнт, розрахунок, аналіз, підприємство, міра, філософія, квитанція, земля, різниця, сім'я.

Відмінювання іменників I відміни

	однина			множина		
Н. в.	міра, криза,	акція, земля	-а, -я	міри, кризи	акції, землі	-и, -і
Р. в.	міри, кризи	акції, землі	-и, -і	мір, криз	акцій, земель	-ій, -ь
Д. в.	мірі, кризі	акції, землі	-і, -її	мірам, кризам	акціям, землям	-ям
З. в.	міру, кризу	акцію, землю	-у, -ю	міри, кризи	акції, землі	-и, -і
О. в.	мірою, кризою	акцією, землею	-ою, -єю	мірами, кризами	акціями, землями	-ами, -ями
М. в.	(у) мірі, кризі	акції, землі	-і, -ї	мірах, кризах	акціях, землях	-ах, -ях

Відмінювання іменників II відміни

	однина			множина		
Н. в.	аналіз	підприємство	-, -о	аналізи	підприємства	-и, -а
Р. в.	аналіза	підприємства	-а, -а	аналізів	підприємств	-, -
Д. в.	аналізу	підприємству	-у, -у	аналізам	підприємствам	-ам
З. в.	аналіз	підприємство	-, -о	аналізи	підприємства	-и, -а
О. в.	аналізом	підприємством	-ом, -ом	аналізами	підприємствами	-ами
М. в.	(в, на) аналізі	підприємстві	-і, -і	аналізах	підприємствах	-ах

Завдання 3. Допишіть замість крапок закінчення іменників.

1. Чистий грошовий потік є важливим показник... фінансової діяльності... підприємств..., який значною мірою... визначає фінансову стійкість і темпи росту... ринкової вартості... підприємств... . 2. Для фінансового аналізу... можуть бути використані коефіцієнти..., які розраховуються на основі... звіту... про рух грошових коштів... .

Завдання 4. Утворіть словосполучення, узгодивши: а) прикметники з іменниками, б) іменники з іменниками.

а) Господарський, діяльність; важлива, показник; фінансовий, діяльності, ринковий вартості, господарський, операціям, структурний, підрозділам, фінансовий, аналізу, поточний, зобов'язань;

б) Темпи, ріст; вартості, підприємств; коефіцієнти, платоспроможність; здатність, підприємство; галузі, економіка; покриття, виплати; сума, величина; виплати, відсотки.

Завдання 5. Прочитайте текст. Складіть запитання до кожного абзацу.

Поняття чистого грошового потоку

Частина 1

Чистий грошовий потік визначається як різниця між позитивним і негативним грошовими потоками (між надходженнями і видатками) в окремий період часу.

Чистий грошовий потік є важливим показником фінансової діяльності підприємства, який значною мірою визначає фінансову стійкість і темпи росту ринкової вартості підприємства. Розрахунок чистого грошового потоку проводиться за підприємством в цілому, окремим його структурним підрозділам (центрам відповідальності), різним видам господарської діяльності чи окремим господарським операціям.

Для фінансового аналізу можуть бути використані коефіцієнти, які розраховуються на основі звіту про рух грошових коштів:

1. Коефіцієнти платоспроможності і ліквідності:

Коефіцієнт руху грошових коштів у результаті операційної діяльності розраховується як співвідношення чистого грошового потоку від операційної діяльності до поточних зобов'язань. Цей коефіцієнт показує здатність підприємства генерувати ресурси в процесі своєї операційної діяльності для виконання поточних зобов'язань. Базою для оцінювання цього показника є його порівняння з показниками аналогічних компаній, що належать до тієї ж галузі економіки.

Коефіцієнт грошового покриття виплат за відсотками розраховується як сума величини чистого грошового потоку від операційної діяльності, сплачених відсотків та сплачених податків до суми сплачених відсотків за довгостроковими та короткостроковими зобов'язаннями. Цей коефіцієнт показує, чи достатньо коштів генерує підприємство в процесі операційної діяльності для виплати відсотків за довгостроковими та короткостроковими зобов'язаннями.

Завдання 6. Прочитайте текст ще раз. Дайте відповідь на запитання: *Як розраховується коефіцієнт платоспроможності і ліквідності підприємства?*

Завдання 7. Допишіть речення.

1. Чистий грошовий потік визначається як ...
2. Чистий грошовий потік є важливим показником ...
3. Коефіцієнт руху грошових коштів у результаті операційної діяльності розраховується як ...
4. Цей коефіцієнт показує ...
5. Базою для оцінювання цього показника є ...
6. Коефіцієнт грошового покриття виплат за відсотками розраховується як ...
7. Цей коефіцієнт показує ...

Глосарій

українська	російська
показник	показатель
підприємство	предприятие
міра	мера
стійкість	устойчивость
важливий	важный
вартість	стоимость
величина	величина
видатки	расходы
визначатися	определяться
визначати	определять
використати	использовать
співвідношення	соотношение
галузь	отрасль
галузь економіки	отрасль экономики
грошовий потік	денежный поток
грошове покриття	денежное покрытие
довгостроковий	долгосрочный
здатність	способность
значною мірою	в значительной степени

зобов'язання	обязательства
короткостроковий	краткосрочный
між	между
надходження	поступление
належати	принадлежать
негативний	отрицательный
окремий	отдельный
платоспроможність	платежеспособность
позитивний	положительный
показник	показатель
порівняння	сравнение
поточний	текущий
ринкова вартість	рыночная стоимость
різниця	разница
розраховуватись	рассчитываться
сплачені відсотки	оплаченные проценты
сплачені податки	оплаченные налоги
структурний підрозділ	структурное подразделение
центр відповідальності	центр ответственности

Тема 8. Особливості відмінювання чоловічих і жіночих прізвищ

8.1. Відмінювання чоловічих і жіночих прізвищ на -ко, -енко. Характерні особливості чоловічих та жіночих прізвищ в українській мові. Відмінювання жіночих прізвищ в українській мові.

8.2. Кличний відмінок імен та імен по батькові. Відмінювання імен та імен по батькові. Особливості кличного відмінка.

8.3. Текст "Суспільне виробництво в межах продуктивних сил".

Граматичний коментар

Кличний відмінок в основному мають іменники, що означають назву живих предметів (одушевленные имена существительные).

У звертаннях, що складаються з двох власних імен – імені й імені та по батькові – обидва слова мають закінчення кличного відмінка: Надіє Миколаївно, Іване Петровичу.

При творенні форми кличного відмінку відбувається чергування приголосних: **г – ж, к – ч, х – ш**: друг – друже, козак – козаче.

Завдання 1. Запишіть слова у кличному відмінку. Закінчення підкресліть.

Олег Якович, Володимир Іванович, Олександр Володимирович, Ольга Степанівна, Ніна Петрівна, Сергій Вікторович, Валерій Юрійович.

Грамотичний коментар

В українській мові жіночі прізвища із закінченням на приголосний та -о не змінюють своїх закінчень ні за відмінками, ні за числами. Наприклад, Грищук Ірина, Шевчук Світлана Василівна, Карасик Ольга Юхимівна; Бондаренко Людмила Миколаївна.

Чоловічі прізвища відмінюються за правилами відмінювання іменників II відміни. Наприклад: Грищук Іван, Грищука Івана, Грищуку Івану, Грищука Івана, Грищуком Іваном, (на) Грищукові Іванові.

Завдання 2. Провідмінійте будь-яке жіноче або чоловіче прізвище із закінченням на -о, -енко або на приголосний.

Завдання 3. Прочитайте слова і словосполучення, які позначають терміни. Визначте їх значення за словником.

матеріальне виробництво
матеріальні блага
первіснообщинний лад
суспільне виробництво
класове суспільство
продуктивні сили
виробничі відносини
організація виробництва
засоби праці
первісна община

предмети праці
чинники виробництва
ресурси
господарський комплекс
закони природи
макроекономіка
мікроекономіка
підприємець
довкілля

Завдання 4. Прочитайте слова і словосполучення. Зверніть увагу на значення та сполучуваність поданих слів, запишіть їх у словник, запам'ятайте.

початок чого?
із самого початку
окрема особа
спільний
полювання
землеробство
скотарство
тобто
певний
певні структури
притаманний
виробляти що?

спосіб виробництва
існувати де? в чому? як?
відокремлено
передусім, насамперед
витрачати що?
засоби праці
чинник
урахування чого?
визначення чого?
речовина
різноманітний
загалом

Завдання 5. Визначте склад поданих складних слів. Значення незнайомих слів знайдіть у словнику.

Первіснообщинний, мікроекономіка, різноманітний, землеробство, загальнолюдський, макроекономіка.

Завдання 6. Від поданих дієслів утворіть за допомогою суфіксів -анн(я)-, -енн(я)-, -ац(ія)- іменники.

Зразок: виникати – виникнення.

Створювати, об'єднувати, збирати, полювати, організовувати, виникати, здійснювати, отримати, існувати, перетворювати.

Завдання 7. Утворіть словосполучення, добираючи до слова з лівого стовпчика відповідне слово з правого стовпчика, запишіть їх у зошит.

Зразок: певні структури – певні структури.

людське
матеріальне
первісна
спосіб
продуктивні
господарський
спільна

виробництва
комплекс
діяльність
сили
суспільство
община
виробництво

Завдання 8. До поданих слів доберіть антоніми.

початок –

лежати –

пізніше –

спільно –

внутрішній –

загальний –

виникати –

відокремлено –

отримати –

Слова для довідок: зовнішній, зникати, відокремлено, раніше, стояти, кінці, з'являтися, віддати, спільно.

Завдання 9. Утворіть словосполучення за моделлю, узгоджуючи слова в роді і числі: іменник – іменник ($N^1 - N$).

Зразок: процес, виробництво – процес виробництва.

Розвиток, суспільство; дари, природа; форма, діяльність; організація, виробництво; спосіб, виробництво; засоби, праця; предмети, праця, сили, природа; методи, виробництво; елементи, продуктивні сили; чинник, виробництво.

Завдання 10. Утворіть речення за такими граматичними конструкціями: а) що означає що; б) чим є що; в) що це що.

а) Продуктивні сили; на природу; означають дію; передусім;

б) Двома сторонами; продуктивні сили; і виробничі відносини; є; суспільного виробництва;

в) Продуктивні сили; предмети праці; це; засоби праці; люди.

Завдання 11. Прочитайте текст. Знайдіть відповіді на запитання, запишіть їх у зошит.

В основі розвитку людського суспільства лежить матеріальне виробництво, створення матеріальних благ. Щоб жити, люди повинні мати їжу, одяг, житло, тобто повинні їх виробляти. Із самого початку людського суспільства окрема людина не могла вижити у боротьбі з природою. Тому люди об'єднувалися у первісну общину для спільного збирання дарів природи, полювання, а пізніше – у родову общину для спільного ведення землеробства і скотарства. Таким чином, виникає певна форма об'єднання людей для їх спільної діяльності, тобто організації спільного виробництва.

1. Що лежить в основі розвитку людського суспільства?

2. Що має бути у людей, щоб жити?

3. Чому люди об'єднувалися у первісну общину?

Завдання 12. Прочитайте мікротекст. Вилучіть із нього зайву інформацію. Запишіть одним реченням, повторіть його усно.

Продуктивні сили – це люди (основна продуктивна сила), засоби праці та предмети праці. Крім того, до сучасної системи продуктивних сил належать наука, сили природи, які використовують люди (сонце, вітер, морські та океанські припливи, ядерна енергія та ін.), інформація, форми і методи організації виробництва.

Завдання 13. Прочитайте текст, запишіть у зошит речення з такими граматичними конструкціями: що називають чим; що використовується де; що це що.

Окремі елементи продуктивних сил ще називають чинниками виробництва, або ресурсами. Вони використовуються в процесі виробництва. Це людські ресурси, природні ресурси та ін. Враховуючи це, можна дати визначення продуктивних сил.

Продуктивні сили – це чинник, який забезпечує перетворення природних речовин відповідно до потреб людей і створює різноманітні блага (матеріальні, духовні).

Завдання 14. Прочитайте текст. Дайте відповіді на запитання.

1. *Що таке макроекономіка?*
2. *Що таке мікроекономіка?*
3. *Що є важливим завданням підприємця?*

Для того, щоб ця складна система на рівні як господарського комплексу загалом (макроекономіка), так і окремого підприємства (мікроекономіка) діяла ефективно, необхідна якісна організація виробництва. Важливим завданням підприємця на цьому рівні є дотримання законів природи, захист довкілля.

Завдання 15. Прочитайте текст.

Суспільне виробництво в межах продуктивних сил

В основі розвитку людського суспільства лежить матеріальне виробництво, створення матеріальних благ. Із самого початку людського суспільства окрема людина не могла вижити у боротьбі з природою. Тому люди об'єднувалися у первісну общину для спільного збирання дарів природи, полювання, а пізніше – у родову общину для спільного

ведення землеробства і скотарства. Таким чином, виникає об'єднання людей для спільної діяльності, тобто організації спільного виробництва.

Перший в історії людства первіснообщинний лад проіснував до IV – III тис. до н. е., виникнення класового суспільства і держави.

Оскільки виробництво матеріальних благ здійснюється не відокремлено, а спільно, воно отримало назву суспільного виробництва. Двома сторонами суспільного виробництва є продуктивні сили і виробничі відносини (або відносини економічної власності).

Продуктивні сили означають передусім дію людини на природу. Тому люди у процесі праці постійно впливають на природні речовини і перетворюють їх на необхідні для себе блага (їжу, одяг), а отже вступають у відношення з нею.

Продуктивні сили – це люди (основна продуктивна сила), засоби праці та предмети праці. Крім того, до сучасної системи продуктивних сил належать ще наука, сили природи (сонце, вітер, морські та океанські припливи, ядерна енергія та ін.), які використовують люди, а також інформація, форми і методи організації виробництва.

Окремі елементи продуктивних сил ще називають чинниками виробництва, або ресурсами. Вони використовуються у процесі виробництва. Це людські ресурси, природні ресурси та ін. Враховуючи це, можна дати визначення продуктивних сил.

Продуктивні сили – це чинник, який забезпечує перетворення природних речовин відповідно до потреб людей і створює різноманітні блага (матеріальні, духовні).

Для того, щоб ця складна система на рівні як господарського комплексу загалом (макроекономіка), так і окремого підприємства (мікроекономіка) діяла ефективно, необхідна якісна організація виробництва. Важливим завданням підприємця на цьому рівні є дотримання законів природи, захист довкілля.

Завдання 16. Допишіть речення.

1. В основі розвитку людського суспільства ...
2. Перший в історії людства ...
3. Люди у процесі праці постійно впливають ...
4. Продуктивні сили – це люди ...
5. Продуктивні сили – це чинник, який ...
6. Для того, щоб ця складна система ...

Завдання 17. Переробіть питальні речення в називні.

Зразок: Що є важливим завданням підприємця?

Важливе завдання підприємця.

1. Що лежить в основі розвитку людського суспільства?
2. Чому люди об'єднувалися у первісну общину?
3. Скільки існував первіснообщинний лад?
4. З чого складається суспільне виробництво?
5. Із чого складаються продуктивні сили?
6. Що таке "продуктивні сили"?

Завдання 18. Прочитайте текст ще раз, користуючись реченнями, що ви переробили з питальних у називні, як планом, перекажіть його.

Глосарій

українська	російська
визначення	определение
виробляти	производить, изготавливать
виробничі відносини	производственные отношения
виробництво	производство
витрачати	тратить
відокремлено	отдельно, обособленно
господарський комплекс	хозяйственный комплекс
довкілля	окружающая среда
житло	жилище, жильё
загалом	вообще, в общем
засоби праці	средства труда
землеробство	земледелие
існувати	существовать
їжа	еда, пища
класове суспільство	классовое общество
матеріальні блага	материальные блага
матеріальне виробництво	материальное производство
одяг	одежда
окрема особа	отдельная личность
отримати	получить
певний	определённый
первіснообщинний лад	первобытнообщинный строй

первісна община	первобытная община
передусім, насамперед	прежде всего
підприємець	предприниматель
повинні	должны
початок	начало
предмети праці	предметы труда
притаманний	присущий
продуктивні сили	производительные силы
ресурси	ресурсы
речовина	вещество
різноманітний	разнообразный
річ	вещь
скотарство	животноводство
спільний	общий
спільно	вместе, сообща
суспільне виробництво	общественное производство
тобто	то есть
урахування	учет, учитывание
чинники виробництва	факторы производства
чинник	фактор

Тема 9. Невідмінювані іменники

9.1. Кличний відмінок іменників. Відмінювання іменників. Закінчення кличного відмінка.

9.2. Уживання апострофа. Звуки і букви, після яких в українській мові ставиться апостроф.

9.3. Будова простого речення. Граматична основа речення. Види простих речень.

9.4. Текст "Підприємництво".

Граматичний коментар

В українській мові іменники мають сьомий відмінок – кличний. Таку форму мають власні імена (Петро – Петре, Галя – Галю), назви людей (друг – друже, пан – пане), імена по батькові (Іване Петровичу, Маріє Іванівно), назви тварин (котику, лисичко), назви предметів, явищ природи (рідна земле, краю дорогий).

Завдання 1. Поставте слова в кличному відмінку.

Іван Петрович, Надія Миколаївна, Ірина Семенівна, край, пан, товариш, подруга, мама, учитель, друг, лікар, інженер, викладач, бібліотекар.

Кличний відмінок в основному мають іменники, що означають назву живих предметів (одушевленные имена существительные).

У звертаннях, що складаються з двох власних імен – імені й імені та по батькові – обидва слова мають закінчення кличного відмінка.

Граматичний коментар

Є іменники, які не змінюють своїх значень ні за відмінками, ні за числами. До них належать:

1) жіночі українські прізвища на приголосний та -о. Наприклад, Гришук Олені, Шевчук Світлани Василівни, Карасик Ольгу Юхимівну, Бойко Тамарі;

2) російські прізвища на -их, -аго. Наприклад, Черних, Живаго;

3) загальні та власні назви іншомовного походження, що в кінці основи мають -е (-є), -і (-ї), -о, -у, -а. Наприклад, кашне, фойє, журі, Марокко, кенгуру, авеню, ампула;

4) деякі аббревіатури. Наприклад: ЮНЕСКО, ООН, МАГАТЕ.

Завдання 2. Прочитайте, слова в дужках поставте у формі кличного відмінка.

1. – Доброго дня Вам, (дорогий друг)!

– Вітаю, шановний (Іван Петрович, Микола Васильович)!

2. – Дозвольте запитати Вас, (шановний колега).

– Я Вас уважно слухаю, (товариш).

3. – Куди ідеш, (Петро, Андрій, Сергій, Леся, Оля)?

– До театру. Ходіть із нами, (Віра Іванівна).

4. – Дуже прошу Вас, (товариш, добродій), допомогти мені перейти вулицю.

– З приємністю, (шановна добродійка)!

Завдання 3. Запишіть слова. Поставте, де потрібно, апостроф і поясніть його вживання.

Св.ятковий, без.язикий, цв.ях, здоров.я, роз.єднати, об.єм, Лук.янович, зор.я, з.їсти, бур.як, об.єднання, бур.я, обов.язок.

Завдання 4. Наведені слова перекладіть українською мовою, зіставте написання в обох мовах.

Памятник, пять, соловьи, въезд, подъехать, объединить, девятьсот, мяч, мягкий, здоровье, премьера, отъезд.

Грамматичний коментар

Апостроф ставиться перед я, ю, є, ї:

а) після губних б, п, в, м, ф, якщо перед ними немає приголосного (крім р), наприклад: п'ятниця, сім'я, дев'ять, м'ясо, пам'ять;

б) після р у кінці складу: довір'я, бур'ян, матір'ю;

в) після префіксів, що закінчуються на приголосний: від'їзд, об'єкт, без'ядерний;

г) після к у слові Лук'ян і похідних від нього: Лук'янов, Лук'яненко, Лук'янівна;

д) якщо ж попередній приголосний не належить до кореня, то апостроф ставиться: розв'язати, розм'якнути.

Апостроф не ставиться:

а) після губних б, п, в, м, ф, коли перед ними є інший приголосний, крім р;

б) після р на початку складу: ряска, буряк, гарячий.

Грамматичний коментар

В українській мові речення бувають простими і складними. Речення, що має одне судження, є простим. Наприклад: Підприємництво є рушійною силою ринкової економіки. У розвинених індустріальних країнах Заходу велику роль відіграє менеджмент.

Прості речення можуть бути стверджувальними (утвердительными) і заперечними (отрицательными). Наприклад:

У спрощеному розумінні менеджмент – це уміння досягти поставленої мети. (ствердження). Я не буду менеджером. (заперечення).

*Прості речення – це поєднання двох понять, з яких одне служить для розкриття змісту іншого. У цих реченнях є **підмет і присудок**, які утворюють предикативне словосполучення.*

***Підмет (S – суб'єкт)** – це граматично незалежний головний член двоскладового речення, що називає предмет, якому властива якась дія, стан чи ознака. Розрізняють підмети **прості і складні**. **Простий підмет** може виражатися іменником, займенником, а також лексичним словосполученням.*

Менеджмент – українською мовою "управління". **Усі** виконали лабораторну роботу. **Продуктивні сили** – це чинник, який забезпечує перетворення природних речовин відповідно до потреб людей і створює різноманітні блага.

Складний підмет виражається синтаксичним словосполученням:

а) числівника з іменником. Наприклад: Сьогодні Андрієві **виповнилося дев'ятнадцять років**. б) числівника чи прислівника з кількісним значенням і залежним від них іменником. Наприклад: Прошло **кілька хвилин** лекції.

Присудок (Р – предикат) – це головний, граматично підпорядкований підметові член речення, що містить відповідь на питання: **що підмет робить? що з ним робиться? який він? хто він такий? що він таке? та ін.** Присудки поділяються на дієслівні й іменні. **Ми вивчаємо українську мову (дієслівний присудок).** **Життя без мистецтва – варварство (іменний присудок).** **Дружба народів – не просто слова (іменний присудок).** Для наукового стилю характерний іменний присудок.

Завдання 5. Прочитайте, підкресліть у реченнях підмети й присудки.

1. Бізнес – це діяльність, спрямована на отримання прибутку шляхом створення і реалізації певної продукції або послуг. "Управління бізнесом" – це управління комерційними, господарськими організаціями.
2. Підприємництво передбачає дослідження і використання нових можливостей, а саме: нових ринків, товарів, видів послуг, виробничих технологій, нових організацій.
3. Він ухвалює рішення і несе за них відповідальність.
4. У спрощеному розумінні менеджмент – це уміння досягти поставленої мети.

Завдання 6. Утворіть словосполучення за моделлю, узгоджуючи слова в роді й числі: іменник – іменник (N^1 – N^2).

Отримання, прибуток; реалізація, продукція; реалізація, послуги; управління, організації; використання, можливості; реалізація, мета; керівництво, люди.

Завдання 7. Утворіть речення з граматичною конструкціями: що – це що.

1. Менеджмент, мети, досягти, це, поставленої, уміння.

2. Менеджмент, це, функцію, людського знання, також, здійснювати, галузь, що допомагає, цю.

Завдання 8. Утворіть словосполучення, добираючи до слова з лівого стовпчика відповідне слово з правого стовпчика, запишіть їх у зошит.

ринкової	бізнесом
рушійною	знання
виробничих	країнах
індустріальних	технологій
людського	силою
управління	економіки

Завдання 9. Прочитайте текст, запишіть у зошит речення з граматичною конструкцією: що є чим.

Підприємництво є рушійною силою ринкової економіки. У розвинених індустріальних країнах Заходу велику роль відіграє менеджмент. Підприємство передбачає дослідження і використання нових можливостей, а саме: нових ринків, товарів, видів послуг, виробничих технологій, нових організацій. Підприємець передає ідеї, що виникають у нього, іншим людям, своїм співробітникам. Він ухвалює рішення і несе за них відповідальність.

Завдання 10. Прочитайте текст. Дайте відповідь на запитання:

1. Хто такий менеджер?

2. Що таке менеджмент?

Керівника прийнято називати менеджером, оскільки менеджмент можна визначити як управління й координацію операцій, які повинні бути реалізовані для досягнення мети, поставленої перед підприємством, і отримання прибутку.

У спрощеному розумінні менеджмент – це вміння досягти поставленої мети, використовуючи працю, інтелект, мотиви поведінки. Менеджмент – українською мовою "управління" – функція, вид діяльності, що передбачає керівництво людьми в найрізноманітніших організаціях. Менеджмент – це також галузь людського знання, що допомагає здійснювати цю функцію.

Завдання 11. Прочитайте текст. Складіть план тексту.

Підприємництво

Підприємництво є рушійною силою ринкової економіки. У розвинених індустріальних країнах Заходу велику роль відіграє менеджмент.

Підприємництво передбачає дослідження і використання нових можливостей, а саме: нових ринків, товарів, видів послуг, виробничих технологій, нових організацій. Підприємець передає ідеї, що виникають у нього, іншим людям, своїм співробітникам. Він ухвалює рішення і несе за них відповідальність.

Керівника прийнято називати менеджером, оскільки менеджмент можна визначити як управління й координацію операцій, які повинні бути реалізовані для досягнення мети, поставленої перед підприємством, і отримання прибутку.

У спрощеному розумінні менеджмент – це вміння досягти поставленої мети, використовуючи працю, інтелект, мотиви поведінки. Менеджмент – українською мовою "управління" – функція, вид діяльності, що передбачає керівництво людьми в найрізноманітніших організаціях. Менеджмент – це також галузь людського знання, що допомагає здійснювати цю функцію.

У культурі розвинених країн поняття "менеджмент" дуже часто межує з поняттям "бізнес". Бізнес – це діяльність, спрямована на отримання прибутку шляхом створення і реалізації певної продукції або послуг. "Управління бізнесом" – це управління комерційними, господарськими організаціями.

Завдання 12. Допишіть речення.

1. Підприємництво передбачає дослідження і ...
2. Підприємець передає ідеї, що виникають у нього ...
3. У спрощеному розумінні менеджмент – це ...
4. Менеджмент – це також галузь ...
5. У культурі розвинених країн поняття "менеджмент" ...
6. "Управління бізнесом" – це ...

Завдання 13. Прочитайте текст ще раз, перекажіть його, користуючись складеним вами планом.

Глосарій

українська	російська
визначати	определять
використовуючи	используя
виникати	возникать
відповідальність	ответственность

галузь	отрасль, область
дослідження	исследования
досягнення	достижение
досягти	достичь
здійснювати	осуществлять
межує	граничит
мета	цель
можливості	возможности
найрізноманітніші	самые разнообразные
оскільки	поскольку
передбачати	предвидеть, предполагать
підприємництво	предпринимательство
прибуток	прибыль
співробітник	сотрудник
спрощений	упрощенный
спрямований	направленный
розвинений	развитый
розуміння	понимание
рушійна сила	движущая сила
ухвалювати	утверждать

Тема 10. Прикметник

10.1. Поділ прикметників на роди. Визначення роду прикметника, узгодженість прикметника з іменником.

10.2. Відмінкові форми прикметників жіночого та чоловічого роду.

Відмінювання прикметників в однині та множині.

10.3. Текст "Поняття чистого грошового потоку" Ч. 2.

Завдання 1. Перепишіть, підкресліть прикметники.

1. Чистий грошовий потік визначається як різниця між позитивним і негативним грошовими потоками (між надходженнями і видатками) в окремий період часу. 2. Чистий грошовий потік є важливим показником фінансової діяльності підприємства. 3. Для фінансового аналізу можуть бути використані коефіцієнти, які розраховуються на основі звіту про рух грошових коштів.

Граматичний коментар

Прикметником називається самостійна частина мови, що вказує на ознаку предмета і відповідає на питання **який?** або **чий?** У мові прикметники вживаються з іменникам і узгоджуються з ними в роді, числі і відмінку. Наприклад: грошовий потік, важливий показник, загальна сума, капітальні витрати. У множині рід прикметників не розрізняється: широкі степи, широкі дороги, широкі вікна.

Прикметники змінюються за відмінками, родами (в однині) і числами. На відміну від іменників, закінчення в усіх прикметників однотипні.

Відмінювання прикметників чоловічого роду

		однина		множина
Н. в.	який?	економічний	які?	економічні
Р. в.	якого?	економічного	яких?	економічних
Д. в.	якому?	економічному	яким?	економічним
З. в.	який?	економічний	які?	економічні
О. в.	яким?	економічним	якими?	економічними
М. в.	(на) якому?	(на) економічному	(на яких?)	(на) економічних

Відмінювання прикметників жіночого роду

		однина		множина
Н. в.	яка?	економічна	які?	економічні
Р. в.	якої?	економічної	яких?	економічних
Д. в.	якій?	економічній	яким?	економічним
З. в.	яку?	економічну	які?	економічні
О. в.	якою?	економічною	якими?	економічними
М. в.	(на) якій?	(на) економічній	(на яких?)	(на) економічних

Відмінювання прикметників середнього роду

		однина		множина
Н. в.	яке?	економічне	які?	економічні
Р. в.	якого?	економічного	яких?	економічних
Д. в.	якому?	економічному	яким?	економічним
З. в.	яке?	економічне	які?	економічні
О. в.	яким?	економічним	якими?	економічними
М. в.	(на) якому?	(на) економічному	(на яких?)	(на) економічних

Завдання 2. Від поданих іменників утворіть прикметники.

Зразок: що? матеріал – який? матеріальний.

Основа, організація, клас, суспільство, економіка, природа, наука, ресурс, система, макроекономіка, мікроекономіка.

Завдання 3. Провідмінійте прикметники в однині та множині.

Позитивний, капітальна, системне, основний, базова, наукове.

Завдання 4. Прочитайте мікротекст, випишіть прикметники, визначте, у якому вони відмінку.

Коефіцієнт достатності грошового потоку. Цей коефіцієнт розраховують як співвідношення величини доходу до виплати відсотків та податків та суми амортизації за мінусом капітальних витрат, сплачених боргів та відсотків; до суми середньорічних зобов'язань, що підлягають погашенню протягом наступних п'яти років. Цей коефіцієнт дає можливість зменшити вплив циклічних чинників, які проявляються під час використання коефіцієнта співвідношення грошового потоку від операційної діяльності до капітальних витрат.

Завдання 5. Перепишіть, підкресліть прикметники, визначте їх рід, число, відмінок.

Коефіцієнт співвідношення грошового потоку від операційної діяльності до капітальних витрат. Цей коефіцієнт розраховують як співвідношення величини чистого грошового потоку від операційної діяльності до суми капітальних витрат. Цей коефіцієнт показує здатність підприємства погашати свої зобов'язання після здійснення капіталовкладень за рахунок внутрішніх джерел.

Завдання 6. Перепишіть, вставте пропущені букви, узгоджуючи прикметники з іменниками у роді, числі, відмінку.

Коефіцієнт співвідношення грошов... потоку від операційн... діяльності до загальн... суми боргу. Цей коефіцієнт розраховують як співвідношення величини чист... грошов... потоку від операційн... діяльності до загальн... суми зобов'язань. Цей коефіцієнт показує здатність підприємства погашати свої зобов'язання за умови використання всієї суми чист... надходжень грошов... коштів на погашення зобов'язань.

Завдання 7. Прочитайте текст. Поставте запитання до кожного абзацу.

Поняття чистого грошового потоку

Частина 2

Чистий грошовий потік визначають як різницю між позитивним і негативним грошовими потоками (між надходженнями і видатками) в окремий період часу.

Чистий грошовий потік є важливим показником фінансової діяльності підприємства.

Для фінансового аналізу можуть бути використані коефіцієнти, які розраховуються на основі звіту про рух грошових коштів:

а) Коефіцієнт співвідношення грошового потоку від операційної діяльності до капітальних витрат. Цей коефіцієнт розраховують як співвідношення величини чистого грошового потоку від операційної діяльності до суми капітальних витрат. Цей коефіцієнт показує здатність підприємства погашати свої зобов'язання після здійснення капіталовкладень за рахунок внутрішніх джерел.

б) Коефіцієнт співвідношення грошового потоку від операційної діяльності до загальної суми боргу. Цей коефіцієнт розраховують як відношення величини чистого грошового потоку від операційної діяльності до загальної суми зобов'язань. Цей коефіцієнт показує здатність підприємства погашати свої зобов'язання за умови використання всієї суми чистих надходжень грошових коштів на погашення зобов'язань.

в) Коефіцієнт достатності грошового потоку. Цей коефіцієнт розраховують як співвідношення величини доходу до виплати відсотків та податків та суми амортизації за мінусом капітальних витрат, сплачених боргів та відсотків; до суми середньорічних зобов'язань, що підлягають погашенню протягом наступних п'яти років. Цей коефіцієнт дає можливість зменшити вплив циклічних чинників, які проявляються під час використання коефіцієнта співвідношення грошового потоку від операційної діяльності до капітальних витрат.

Завдання 8. Допишіть речення.

1. Чистий грошовий потік визначають ...
2. Для фінансового аналізу можуть бути використані ...
3. Коефіцієнт співвідношення грошового потоку від операційної діяльності до капітальних витрат. Цей коефіцієнт ...

4. Цей коефіцієнт показує здатність підприємства погашати ...

5. Цей коефіцієнт дає можливість зменшити вплив ...

Завдання 9. Прочитайте текст ще раз, перекажіть його, користуючись складеними вами планом у формі відповіді на запитання.

Глосарій

українська	російська
борг	долг
важливий	важный
видатки	расходы
використання	использование
витрати	расходы, издержки
внутрішній	внутренний
відсотки	проценты
вплив	влияние
джерело	источник
достатність	достаточность
загальний	общий
за умови	при условии
звіт	отчет
здатність	способность
зменшити	уменьшить
зобов'язання	обязательство
капіталовкладення	капиталовложение
між	между
надходження	поступление
наступний	следующий
негативний	отрицательный
окремий	отдельный
позитивний	положительный
показник	показатель
потік	поток
протягом	в течение
розраховується	рассчитывается
рух	движение
середньорічний	среднегодовой
сплачувати	оплачивать

Тема 11. Узгодження прикметників з іменниками

11.1. Відмінювання термінологічних словосполучень ($A^1 - N^1$).

Поняття словосполучення. Типи управління в словосполученнях. Термінологічні словосполучення.

11.2. Побудова речень за граматичними конструкціями (що - це що, що називається чим, що має що).

11.3. Будова речення. Поняття суб'єкта (S) і предиката (P). Вираження S і P в науковому стилі.

11.4. Текст "Територіальна структура народногосподарського комплексу України".

Завдання 1. Провідмініяйте словосполучення в однині та множині.

Грошовий потік, капітальна витрата, загальна сума, внутрішнє джерело, циклічний чинник.

Граматичний коментар

В українській науковій мові дуже часто терміни складаються з двох або більше слів. Такі утворення називають словосполученнями.

Термінологічні словосполучення, як правило, складаються:

а) іменник + іменник ($N^1 - N^2$), наприклад: структура комплексу;

б) прикметник + іменник ($A^1 - N^1$), наприклад: територіальна структура.

У таких словосполученнях головну роль виконує іменник, тобто залежне слово ставиться у такому відмінку, якого вимагає іменник. Наприклад: Вугільна промисловість (головне слово в цьому словосполученні – промисловість (іменник ж. р. однини, Н. в.) і залежне слово вугільна (прикметник стоїть у ж. р. однини Н. в.). Такі словосполучення називають узгодженими. Тобто узгоджуються роді, числі, відмінку.

Завдання 2. Прочитайте словосполучення, які позначають терміни. Визначте їх значення за словником.

галузі господарства

чорна металургія

вугільна промисловість

машинобудування

спеціалізовані райони

сільське господарство

міжгалузеві комплекси

населений пункт

народногосподарський комплекс

Завдання 3. Визначте, як утворені подані складні слова. Значення незнайомих слів знайдіть у словнику.

Машинобудування, сільськогосподарський, приладобудування, масложировий, мукомельний, взаємозв'язок, міжгалузевий, народногосподарський, агропромисловий, лісопромисловий.

Завдання 4. Прочитайте текст, знайдіть термінологічні словосполучення, запишіть у дві колонки за моделями: іменник – іменник ($N^1 - N^2$); прикметник – іменник ($A^1 - N^1$).

Основні галузі спеціалізації господарства України – чорна металургія, вугільна промисловість, машинобудування (важке, тракторне, сільськогосподарське, транспортне, приладобудування), хімічна і харчова промисловість (цукрова, консервна, масложирова, мукомельна). У сільському господарстві найбільше значення має виробництво озимої пшениці, кукурудзи, цукрового буряку, соняшнику, овочів, фруктів, молока, м'яса.

Завдання 5. Утворіть словосполучення за моделлю прикметник – іменник ($A^1 - N^1$), поєднавши за змістом слова з лівого та правого стовпчиків.

харчова	промисловість
цукрова	господарство
консервна	машинобудування
масложирова	комплекс
вугільна	структура
сільське	район
народногосподарський	розподіл
територіальний	вузол

Завдання 6. Від поданих іменників утворіть прикметники.

Зразок: (що?) основа – (який?) основний.

Трактор, цукор, консерви, село, хімія, галузь, промисловість, територія, овочі, фрукти, м'ясо, функція, точка, вузол, регіон.

Завдання 7. Визначте дієслова, від яких утворені подані іменники.

Утворення, формування, будування, виробництво, функціонування, склад, вхід, об'єднання, розташування.

Завдання 8. Подані словосполучення поставте в родовому, орудному та місцевому відмінках.

Зразок: чорна металургія.

Н. в. чорна металургія

Р. в. чорної металургії

О. в. чорною металургією

М. в. (у) чорній металургії

Основна галузь, цукровий буряк, сільське господарство, харчова промисловість, промисловий комплекс, найбільше значення.

Завдання 9. Утворіть словосполучення за моделлю *іменник – іменник (N¹ – N²)*. Запишіть у зошит.

Галузь, спеціалізація; виробництво, пшениця; функціонування, виробництво; галузь, виробництво; структура, комплекс; комплекс, область.

Завдання 10. Прочитайте мікротекст. Дайте відповідь на запитання:

1. Які основні галузі спеціалізації господарства України?

2. Що має найбільше значення у сільському господарстві України?

3. Як функціонує кожна галузь?

Основні галузі спеціалізації господарства України – чорна металургія, вугільна промисловість, машинобудування (важке, тракторне, сільськогосподарське, транспортне, приладобудування), хімічна і харчова промисловість (цукрова, консервна, масложирова, мукомельна). У сільському господарстві найбільше значення має виробництво озимої пшениці, кукурудзи, цукрового буряку, соняшнику, овочів, фруктів, молока, м'яса.

Кожна галузь і виробництво функціонують не окремо, а в тісному взаємозв'язку з іншими галузями й виробництвами. Найтісніші їх об'єднання утворюють ланки функціональної структури – міжгалузеві комплекси.

Завдання 11. Прочитайте текст "Структура народногосподарського комплексу України", випишіть речення з граматичними конструкціями: *що – це що; що називається чим; що має що.*

Структура народногосподарського комплексу України

Основні галузі спеціалізації господарства України – чорна металургія, вугільна промисловість, машинобудування (важке, тракторне, сільськогосподарське, транспортне, приладобудування), хімічна і харчова

промисловість (цукрова, консервна, масложирова, мукомельна). У сільському господарстві найбільше значення має виробництво озимої пшениці, кукурудзи, цукрового буряку, соняшнику, овочів, фруктів, молока, м'яса.

Кожна галузь і виробництво функціонують не окремо, а в тісному взаємозв'язку з іншими галузями й виробництвами. Найтісніші їх об'єднання утворюють ланки функціональної структури, які називають міжгалузевими комплексами.

У народногосподарському комплексі України сформувалися промисловий, агропромисловий, лісопромисловий та інші міжгалузеві виробничо-територіальні комплекси. До складу кожного з них входять комплекси нижчого порядку. Наприклад, до промислового комплексу входить паливно-енергетичний комплекс, а до агропромислового – цукрово-буряковий.

У територіальній структурі народногосподарського комплексу виділяють чотири елементи: точковий, вузловий, ареальний і регіональний.

Точкові елементи формуються на основі одного населеного пункту. Наприклад, це невелике місто з одним промисловим підприємством. Для вузлових елементів характерним є об'єднання кількох порівняно близько розташованих пунктів. Наприклад, до Харківського вузла входять промислові точки міст Чугуєва, Мерефи, Куп'янська. До ареальних елементів належать спеціалізовані райони і зони. Наприклад: Донецький вугільний район, Карпатський лісопромисловий район. Регіональні елементи охоплюють усі об'єкти певної території. Наприклад: народногосподарський комплекс області.

Завдання 12. Прочитайте текст ще раз, складіть запитання до кожного абзацу.

Завдання 13. Дайте стверджувальну відповідь на запитання.

Зразок:

Кожна галузь функціонує в тісному взаємозв'язку з іншими галузями?

Так, кожна галузь функціонує в тісному взаємозв'язку з іншими галузями.

1. Чорна металургія, вугільна промисловість, машинобудування це основні галузі спеціалізації господарства України?

2. Точкові елементи формуються на основі одного населеного пункту?

3. Для вузлових елементів є характерним об'єднання кількох порівняно близько розташованих пунктів?

4. Регіональні елементи охоплюють усі об'єкти народногосподарського комплексу області?

5. Промислові точки міст Чугуєва, Мерефи, Куп'янська входять до Харківського вузла?

Завдання 14. Допишіть речення.

1. Основні галузі спеціалізації ...
2. У сільському господарстві найбільше значення має ...
3. У народногосподарському комплексі України сформувалися ...
4. У територіальній структурі народногосподарського комплексу ...
5. Точкові елементи формуються ...
6. Для вузлових елементів характерним є ...
7. Регіональні елементи охоплюють ...

Глосарій

українська	російська
виробництво	производство
взаємозв'язок	взаимосвязь
вугільна промисловість	угольная промышленность
вузлові елементи	узловые элементы
вузол	узел
галузь	отрасль
господарство	хозяйство
елемент	элемент
є	есть, является
інший	другой
кілька	несколько
машинобудування	машиностроение
металургія	металлургия
міжгалузевий	межотраслевой
місто	город
найбільше	больше всего
народногосподарський	народнохозяйственный
населений пункт	населённый пункт
невелике місто	небольшой город
об'єднання	объединение

окремо	отдельно
охоплювати	охватывать
паливно-енергетичний	топливно-энергетический
розташований	размещённый
сільське господарство	сельское хозяйство
спеціалізований	специализированный
точковий	точечный
цукор	сахар
цукровий	сахарный

Тема 12. Словотворення прикметників

12.1. Будова простого поширеного речення. Види простих речень. Головні члени речення і другорядні.

12.2. Граматична основа речення. Вираження S і P у науковому стилі. Другорядні члени речення.

12.3. Творення речень за граматичними конструкціями (що – це що, що називається чим, що має що).

12.4. Текст "Етапи розвитку товарного виробництва".

Завдання 1. Прочитайте речення, підкресліть головні і другорядні члени речення.

1. Звідси й назва – ринкова економіка. 2. Ринкова економіка – це економіка, яка ґрунтується на принципах вільного підприємництва. 3. Змішана економіка означає оптимальне поєднання приватної та державної власності, ринкових важелів саморегулювання економіки з державним регулюванням. 4. Наявність такої економіки зумовлює появу нового виду підприємницької діяльності – на державних підприємствах, підприємствах із змішаною формою власності.

Граматичний коментар

*В українській мові усі речення за своєю будовою поділяються на прості і складні. Прості речення, у свою чергу, можуть бути поширеними або непоширеними. Прості речення у своєму складі мають лише **S** (підмет) і **P** (присудок), які називаються головними членами речення. Наприклад: Економіка – це наука.*

Поширені речення мають у своєму складі ще й другорядні члени речення, такі як додаток, означення, обставина. Ще у реченні можуть бути однорідні члени.

Однорідними називаються два або більше членів речення, які:

а) відповідають на те саме питання;

б) стосуються того самого повнозначного слова або групи слів;

в) вимовляються з інтонацією переліку або протиставлення

Наприклад: Існують різні форми економічної політики: **фінансово-митна, податкова, структурна, інвестиційна, науково-технічна та ін.** (однорідні означення).

Завдання 2. Прочитайте слова і словосполучення, які ви зустрінете в тексті. Значення незнайомих слів знайдіть у словнику до теми, зверніть увагу на дієслівне керування.

оскільки	запропонувати <i>що? кому?</i>
перетворюватися у <i>що?</i>	запровадити <i>що?</i>
за капіталізму	втручання у <i>що?</i>
набуває	коло
всезагального характеру	підприємницька діяльність
загалом	це зумовлено тим
ґрунтуватися <i>на чому?</i>	отже
наявність	згодом
за наявності	обмежене втручання

Завдання 3. Зверніть увагу на синонімічність поданих слів.

основа	=	база, фундамент, ґрунт
ґрунтуватися	=	базуватися
формуватися	=	створюватися
існувати	=	бути
однак	=	але
особистий	=	приватний

Завдання 4. Визначте, як утворені подані нижче складні слова. Знайдіть їх значення у словнику.

Всезагальний, ціноутворення, саморегулювання, взаємодія, водночас.

Завдання 5. Подані словосполучення поставте в родовому, орудному та місцевому відмінках.

Зразок: податкова політика – податкової політики – податковою політикою – податковій політиці.

Робоча сила; товарне виробництво; комерційний банк; економічна система; товарна біржа; соціальна політика; німецький вчений; державна власність.

Завдання 6. Від поданих іменників утворіть прикметники.

Зразок: (що?) основа – (який?) основний.

Економіка, ринок, товар, господарство, політика, біржа, фінанси, податок, інвестиція, держава.

Завдання 7. Від поданих дієслів за допомогою суфіксів -ання-, -ення- утворіть іменники.

Перетворювати, забезпечувати, формувати, існувати, розширювати, функціонувати, забезпечувати, втручатися.

Завдання 8. Визначте дієслова, від яких утворені подані іменники.

Перетворення, ґрунтування, втручання, регулювання, формування, заснування, забезпечення, споживання, розширення, існування, проведення, поєднання, запровадження, пропонування, зростання.

Завдання 9. Утворіть словосполучення, поєднавши за змістом слова з лівого та правого стовпчиків.

товарне	діяльність
ринкова	біржа
капіталістична	діяльність
приватна	виробництво
вільна	власність
господарська	економіка
фондова	конкуренція
підприємницька	система
соціальна	політика

Завдання 10. Згадайте творення дієприкметників:

а) напишіть дієслова, від яких утворені подані дієприкметники.

Зразок: утворений – утворити.

Перетворений, обґрунтований, заснований, забезпечений, розширений, названий, поєднаний.

б) від поданих дієслів утворіть дієприкметники минулого часу

Зразок: складати – складений.

Підтверджувати, орієнтуватися, сформуватися, зазначати, запроваджувати, зумовлювати.

Завдання 11. Від поданих дієслівних сполучень утворіть іменникові.

Зразок: транспортувати устаткування – транспортування устаткування.

Страхувати вантаж; закупити продукти; розвивати економіку; перетворювати робочу силу; формувати систему; існувати без активного втручання; забезпечити рух цінних паперів; проводити соціальну політику; поєднувати приватну та державну власність.

Завдання 12. Утворіть словосполучення за моделлю, узгоджуючи слова в роді і числі: іменник – іменник ($N^1 - N^2$).

Зразок: принцип, розвиток; – принцип розвитку.

Розвиток, виробництво; продукт, праця; форма, власність; принцип, підприємництво; втручання, держава; розвиток, економіка; засоби, виробництво; інфраструктура, ринок.

Завдання 13. З поданими дієсловами утворіть словосполучення. Зверніть увагу на дієслівне керування.

Перетворювати	на (у) що?	товар, система
ґрунтуватися	на чому?	конкуренція, підприємництво
існувати	де? без чого?	втручання, торгівля
формувати	що?	біржа, економіка
споживати	що?	товари, продукти харчування
поєднувати	із чим?	політика, система

Завдання 14. Утворіть речення з граматичними конструкціями:

а) що – це що; б) що стали називати чим; в) що означає що.

а) Ринкова економіка; яка ґрунтується; різних типів і форм; економіка; на наявності; приватної власності.

б) Економічну систему; ринковою економікою; соціально орієнтованою; стали називати.

в) Оптимальне поєднання; ринкових важелів саморегулювання; вона; приватної та державної власності; економіки; з державним регулюванням.

Завдання 15. Прочитайте текст. Дайте відповідь на запитання: Коли товарне виробництво стає основою ринкової економіки?

У всіх докапіталістичних суспільствах товарне виробництво було простим (оскільки не всі продукти праці та ресурси перетворювалися на товар), за капіталізму воно набуває всезагального характеру (критерієм цього є перетворення робочої сили на товар). Загалом за капіталізму товарне виробництво стає основою ринкової економіки або ринкової капіталістичної системи.

Завдання 16. Дайте стверджувальну відповідь.

Зразок: – Ринкова економіка діє на принципах саморегулювання?

– Так, ринкова економіка діє на принципах саморегулювання.

1. Ринкова економіка – це економіка, яка ґрунтується на наявності різних типів і форм приватної власності?

2. Ринкова економіка – це економіка, яка ґрунтується на вільній конкуренції?

3. Ринкова економіка – це економіка, яка ґрунтується на принципах вільного підприємництва?

4. Ринкова економіка – це економіка, яка ґрунтується на вільному ринковому ціноутворенні?

5. Ринкова економіка – це економіка, яка ґрунтується на обмеженому втручанні держави в господарську діяльність?

6. Така економіка починає формуватися на початку XVI ст.?

Завдання 17. Прочитайте мікротекст. Виділіть у ньому граматичні конструкції: що забезпечує що; що формує що.

Усі ці інститути й установи забезпечують рух грошей, цінних паперів (на фондових біржах), засобів виробництва, предметів споживання тощо (на товарних біржах), робочої сили (на біржах праці) і формують у їх сукупності та взаємодії інфраструктуру ринку. Водночас значно розширюється коло підприємницької діяльності.

Завдання 18. Прочитайте мікротекст. Дайте відповідь на запитання.

Існують різні форми економічної політики: фінансово-митна, податкова, структурна, інвестиційна, науково-технічна та ін. Таку економіку американські економісти назвали змішаною. Вона означає оптимальне поєднання приватної та державної власності, ринкових важелів саморегулювання економіки з державним регулюванням. Наявність такої економіки зумовлює появу нового виду підприємницької діяльності – на державних підприємствах, підприємствах із змішаною формою власності.

1. Які існують форми економічної політики?
2. Як таку економіку називають американські економісти?
3. Що вона означає?
4. Що зумовлює така економіка?

Завдання 19. Прочитайте текст, складіть запитання до кожного абзацу, запишіть їх у зошит.

Етапи розвитку товарного виробництва

В усіх докапіталістичних суспільствах товарне виробництво було простим, тому що не всі продукти праці та ресурси перетворювалися на товар. За капіталізму товарне виробництво стає основою ринкової економіки або ринкової капіталістичної системи.

Ринкова економіка – економіка, яка ґрунтується на наявності різних типів і форм приватної власності, вільній конкуренції, принципах вільного підприємництва, вільного ринкового ціноутворення та обмеженому втручанні держави в господарську діяльність.

Така економіка починає формуватися на початку XVI ст. і перетворюється на цілісну систему у XIX ст. Вона діє на принципах ринкового саморегулювання, а отже, може існувати без активного втручання держави. Звідси й назва – ринкова економіка.

У період функціонування і розвитку ринкової економіки активно формується біржова система торгівлі. Перші товарні біржі з'явилися у 1531 р. в Антверпені – Нідерланди, у 1549 р. – в Ліоні й Тулузі – Франція, у 1556 р. – в Лондоні. Згодом – банківська система і біржі – фондові та робочої сили. Перший акціонерний банк був заснований в Англії у 1764 р.; перший комерційний банк США – у 1781 р. Усі ці установи забезпечують рух грошей, цінних паперів (на фондових біржах), засобів

виробництва, предметів споживання тощо (на товарних біржах), робочої сили (на біржах праці) і формують у їх сукупності та взаємодії інфраструктури ринку. Водночас значно розширюється коло підприємницької діяльності.

Проте ринкова економіка існувала максимум до кризи 1929 – 1933 рр. Завдяки активному втручанню держави в економіку, проведенню нею соціальної політики (у розвитку освіти, охорони здоров'я, пенсійному забезпеченні тощо) економічну систему стали називати соціально орієнтованою ринковою економікою, тобто поєднання ринкових важелів із активною соціальною політикою держави. Таку назву реформованої економічної системи запропонував німецький вчений А. Мюллер-Армак, а запровадив у життя німецький економіст та глава уряду Л. Ерхард.

Існують різні форми економічної політики: фінансово-митна, податкова, структурна, інвестиційна, науково-технічна та ін. Таку економіку американські економісти назвали змішаною. Вона означає оптимальне поєднання приватної та державної власності, ринкових важелів саморегулювання економіки з державним регулюванням. Наявність такої економіки зумовлює появу нового виду підприємницької діяльності – на державних підприємствах, підприємствах із змішаною формою власності.

Завдання 20. Складіть речення, поєднавши за змістом праву й ліву частину, запишіть ці речення в зошит.

1. Ринкова економіка – економіка, яка	а) нового виду підприємницької діяльності
2. Така економіка діє на принципах ринкового саморегулювання, а отже	б) не лише активну соціальну, а й економічну політику, засновану на інтенсивному зростанні державної власності
3. Завдяки активному втручанню держави в економіку, проведенню нею соціальної політики	в) фінансово-митна, податкова, структурна, інвестиційна, науково-технічна
4. Наявність такої економіки зумовлює появу	г) приватної та державної власності, ринкових важелів саморегулювання економіки з державним регулюванням

5. Це зумовлено тим, що після кризи 1932 – 1933 рр. держава провадила	д) може існувати без активного втручання держави
6. Існують різні форми економічної політики:	е) ґрунтується на наявності різних типів і форм приватної власності, вільної конкуренції
7. Вона означає оптимальне поєднання	є) і формують у їх сукупності та взаємодії структуру ринку
8. Всі вони забезпечують рух грошей, цінних паперів, засобів виробництва, предметів споживання тощо	ж) економічну систему стали називати соціально орієнтованою ринковою економікою

Завдання 21. Доповніть речення відповідними за змістом дієсловами.

Ключ: ставати (чим?); ґрунтуватися (на чому?); формуватися (що?); забезпечувати (що?); формувати (кого, що?); зумовлювати (що?)

1. За капіталізму товарне виробництво _____ основою ринкової економіки.
2. Ринкова економіка _____ на наявності різних типів і форм приватної власності.
3. Період функціонування і розвитку ринкової економіки активно _____ біржова система торгівлі.
4. Усі банки _____ рух грошей, цінних паперів і _____ інфраструктуру ринку.
5. Наявність такої економіки _____ появу нового виду підприємницької діяльності.

Завдання 23. Допишіть речення.

1. За капіталізму товарне виробництво стає ...
2. Ринкова економіка ґрунтується на ...
3. У період функціонування і розвитку ринкової економіки ...
4. Усі ці установи забезпечують ... і формують у їх сукупності ...
5. Завдяки активному втручанню держави в економіку ... економічну систему стали називати ...
6. Існують різні форми ...
7. Вона означає оптимальне поєднання ...
8. Наявність такої економіки ...

Завдання 24. Прочитайте текст ще раз, дайте відповіді на запитання.

1. Що є основою ринкової економіки за капіталізму?
2. На чому ґрунтується ринкова економіка?
3. Коли почала формуватися ринкова економіка?
4. Що активно формується у період функціонування і розвитку ринкової економіки?
5. Як ви розумієте визначення "соціально орієнтована ринкова економіка"?
6. Хто запропонував термін "соціально орієнтована ринкова економіка"?
7. Назвіть форми економічної політики.

Завдання 25. Користуючись питаннями завдання 24 як планом, розкажіть текст (завдання 19).

Глосарій

українська	російська
акціонерний банк	акционерный банк
банківська система	банковская система
біржова система	биржевая система
важелі	рычаги
взаємодія	взаимодействие
власність	собственность
водночас	одновременно
всезагальний	всеобщий
втручання	вмешательство
втручатися	вмешиваться
господарська діяльність	хозяйственная деятельность
ґрунтуватися	базироваться
забезпечувати	обеспечивать
загалом	вообще
засоби виробництва	средства производства
за капіталізму	при капитализме
за наявності	при наличии
запровадити	вести, учредить

запропонувати	предложить
згодом	со временем
зумовлено	обусловлено
інфраструктура ринку	инфраструктура рынка
існувати	существовать
коло	круг
набувати	приобретать, становиться
наявність	наличие
обмеження	ограничение
однак	однако
оскільки	поскольку
основа	основа
особистий	личный
отже	итак, следовательно
перетворюватися	превращаться
підприємницька	предпринимательская
приватний	частный, собственный
ринкова економіка	рыночная экономика
ринкові важелі	рыночные рычаги
робоча сила	рабочая сила
розширювати	расширять
саморегулювання	саморегулирование
споживання	потребление
товарне виробництво	товарное производство

Тема 13. Прикметник

13.1. Ступені порівняння прикметників. Творення ступенів порівняння прикметників. Використання ступенів порівняння в науковому стилі.

13.2. Спрощення в групах приголосних.

13.3. Текст "Форми суспільної організації виробництва".

Граматичний коментар

За значенням прикметники бувають якісні, відносні та присвійні. Якісні прикметники вказують на ознаки предмета, які можуть проявлятися більшою або меншою мірою. Якісні прикметники, окрім

звичайної форми, мають ще два ступені порівняння: **вищий і найвищий**. Наприклад: економний (звичайна форма або звичайний ступінь), економніший (вищий ступінь), **найекономніший** (найвищий ступінь). **Відносні** прикметники, указують на ознаки предмета за його відношенням до інших предметів, до дій чи обставин, вони не мають ступенів порівняння, відповідають на запитання який?

У науковому стилі ступені порівняння та якісні прикметники використовуються деякою мірою, більше функціонують відносні прикметники.

Завдання 1. Утворіть усі можливі ступені порівняння поданих прикметників.

Глибокий, необхідний, великий, технологічний, важкий, широкий.

Завдання 2. Подані прикметники запишіть у дві колонки: якісні, відносні.

Глибокий, галузевий, міжгалузевий, взаємопов'язаний, необхідний, кінцевий, суспільний, територіальний, великий, самостійний адміністративний, різний.

Грамотичний коментар

Під час творення деяких прикметників відбувається спрощення приголосних (один приголосний випадає). Наприклад: *щастя* – *щасливий*, *проїзд* – *проїзний*, *радість* – *радісний*, *тиждень* – *тижневий*, *честь* – *чесний*, *якість* – *якісний*. Виняток (исключение) *кістлявий*, *пестливий*, *хвастливий*, *шістнадцять*.

У словах іншомовного походження спрощення не відбувається. Наприклад: *студент* – *студентський*, *контраст* – *контрастний*.

Завдання 3. Перепишіть мікротекст, поставте прикметники у відповідній формі (закінчення). Визначте, якісні це прикметники чи відносні.

Для промисловості характерними є глибок... галузев... поділ праці й інтеграція. Разом з інши... секторами та галузями промисловість формує міжгалузев... комплекси – це система взаємопов'язан... галузей у межах певн... території з метою виробництва необхідн... суспільству кінцев... продукції.

Завдання 4. Складіть речення з поданими нижче словосполученнями, використовуючи граматичну конструкцію: що – це що.

1. Концентрація; великих підприємств; форма; яку характеризує; суспільної організації виробництва; зростання, і працівників; зосередження; більшої кількості; на них; дедалі; засобів виробництва.

2. Спеціалізація; організації виробництва; форма, підприємство; за якої; один продукт; виробляє якийсь, його окремі вузли й деталі; виконує окрему операцію; цих деталей; або; з виготовлення.

Завдання 5. Утворіть словосполучення за моделлю, узгоджуючи слова в роді і числі: прикметник – іменник (A' – N').

Міжгалузева, галузі; суспільний, організації, взаємопов'язаний, галузь; промислова, комплекс; певний, територія; кінцевий, продукція; великий, підприємства; окремий, операція; самостійний, підприємство; технологічний, зв'язки.

Завдання 6. Поставте подані словосполучення в родовому, орудному та місцевому відмінках.

Зразок: технологічний цикл.

Н. в. технологічний цикл

Р. в. технологічного циклу

О. в. технологічним циклом

М. в. (у) технологічному циклі

Суспільна організація; необхідне виробництво; міжгалузевий комплекс; кінцева продукція; велике підприємство; адміністративний процес.

Завдання 7. Дайте стверджувальну відповідь на запитання. Повторюйте за викладачем.

Зразок:

– Концентрація – форма суспільної організації виробництва?

– Так, концентрація – форма суспільної організації виробництва.

1. Суспільний і територіальний поділ праці діють за допомогою форм суспільної організації виробництва?

2. Спеціалізація – форма організації виробництва, за якої підприємство виробляє якийсь один продукт?

3. Кооперування – організація виробничих зв'язків підприємств з метою виготовлення певної продукції?

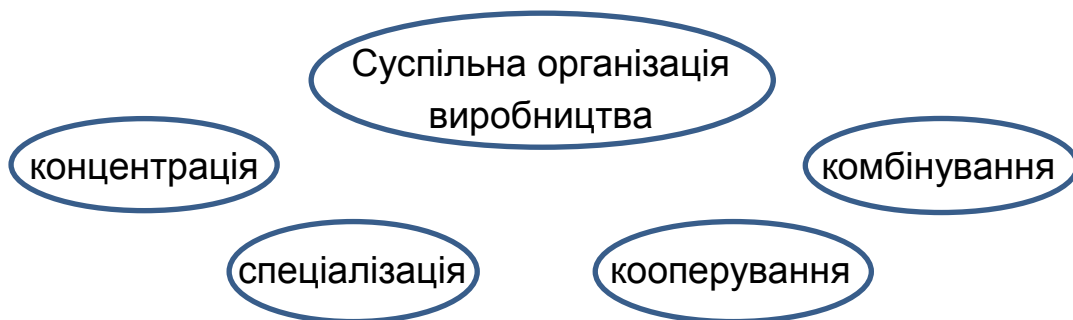
4. Комбінування – форма організації суспільного виробництва, що полягає в технологічному й адміністративному поєднанні кількох виробництв різних галузей?

Завдання 8. Розкриваючи дужки, утворіть словосполучення.

Разом (з, інші, сектор та галузь); галузевий (поділ, праці); система (взаємопов'язані, галузь); форма (суспільна, організація, виробництво); виконує (окрема, операція); з метою (виготовлення, певна, продукція).

Завдання 9. За допомогою схеми складіть речення, продовжуючи фрази.

*Суспільна організація виробництва складається з таких форм ...
або Форми суспільної організації виробництва – це ...*

Завдання 10. Прочитайте текст. Випишіть основну інформацію кожного абзацу.

Форми суспільної організації виробництва

Для промисловості характерними є глибокий галузевий поділ праці й інтеграція. Разом з іншими секторами та галузями промисловість формує міжгалузеві комплекси – це система взаємопов'язаних галузей у межах певної території з метою виробництва необхідної суспільству кінцевої продукції.

Суспільний і територіальний поділ праці діють за допомогою форм суспільної організації виробництва: концентрації, спеціалізації, кооперування й комбінування.

Концентрація – форма суспільної організації виробництва, яку характеризує зростання великих підприємств, зосередження на них дедалі більшої кількості засобів виробництва і працівників, а отже, й обсягу випуску продукції.

Спеціалізація – форма організації виробництва, за якої підприємство виробляє якийсь один продукт, його окремі вузли й деталі, або виконує окрему операцію з виготовлення цих деталей.

Кооперування – організація виробничих зв'язків між самостійними підприємствами з метою виготовлення певної продукції.

Комбінування – форма організації суспільного виробництва, що полягає в технологічному й адміністративному поєднанні на одному підприємстві кількох виробництв різних галузей в умовах безперервності й постійності технологічних зв'язків і процесів.

Завдання 11. Дайте відповідь на запитання.

1. Що формує промисловість разом з іншими секторами та галузями?
2. Що є характерним для промисловості України?
3. Що входить до суспільної організації виробництва в Україні?
4. Що таке концентрація?
5. Що таке спеціалізація?
6. Що таке кооперування?
7. Що таке комбінування?

Завдання 12. Користуючись питаннями, усно розкажіть текст.

Глосарій

українська	російська
безперервність	беспрерывность
виготовлення	изготовление
виконувати	выполнять
виробництво	производство
взаємопов'язаний	взаимосвязанный
галузевий	отраслевой
дедалі	чем дальше
допомога	помощь
зв'язки	связи
зосередження	сосредоточенность
зростання	рост, повышение
кількох	нескольких
кінцевий	конечный

межа	черта, граница
міжгалузевий	межотраслевой
необхідний	необходимый
певний	определенный
поділ	разделение
поєднання	соединение
полягає	состоят, заключаются
постійність	постоянство
суспільний	общественный
суспільство	общество
територіальний	территориальный
умова	условие
формувати	формировать

Тема 14. Однорідні члени речення

14.1. Головні, другорядні члени речення. Види другорядних членів речення, їх роль у реченні, узгодженість з головними членами речення.

14.2. Текст "Міжнародний розподіл праці та формування світового господарства".

Граматичний коментар

Окрім підмета та присудка, до складу простого речення входять і другорядні члени речення: додаток, означення, обставина.

***Додаток** – це такий другорядний член речення, що означає предмет, пов'язаний із дією, станом чи ознакою іншого предмета. Додатки відповідають на питання всіх непрямих відмінків іменника: кого? чого? для кого? для чого? і т. п. Розрізняють прямі і непрямі додатки. **Прямий додаток** стоїть при перехідному дієслові і виражений знахідним відмінком без прийменника.*

***Означенням** називається другорядний член речення, що вказує на ознаку предмета. Означення відповідають на питання всіх відмінків прикметника. Означення бувають узгоджені і неузгоджені. **Узгоджене означення** стоїть у тому самому роді, числі і відмінку, що й означуване слово.*

Обставини – це другорядні члени речення, що характеризують дію, стан, ознаку предмета, вказуючи на їх спосіб, міру, ступінь, місце, час, причину, мету, умову.

Завдання 1. Прочитайте речення. Запишіть їх у зошит, підкресліть головні і другорядні члени речення.

1. Безпосередньою передумовою формування світового господарства є становлення та поглиблення міжнародного розподілу праці.
2. Однією з особливостей всесвітнього господарства є необхідність установлення в ньому певних кількісних пропорцій або співвідношень між потребами та виробництвом основних видів продукції та послуг.
3. У міжнародному розподілі праці існують певні об'єктивні та інші передумови.
4. Насамперед, це різні природні умови окремих країн.

Завдання 2. Прочитайте речення. Визначте однорідні члени речення.

1. До них належать: географічне положення, наявність або відсутність корисних копалин, особливості клімату та родючість ґрунту, наявність відповідного кадрового та наукового потенціалу.
2. Зазвичай у цьому зв'язку виділяють три групи країн: розвинені, індустріальні; середньорозвинені; країни, що розвиваються.
3. Розподіл праці – це процес спеціалізації галузей народного господарства, підприємств та виробників на виготовленні особливих видів продукції, матеріалів або послуг.

Завдання 3. Прочитайте словосполучення, які позначають економічні терміни. Визначте їх значення за словником.

всесвітнє господарство	кадровий потенціал
економічні відносини	якість продукції
розподіл праці	структурні складові
спеціалізація галузей	сфери економіки
економічна теорія	розвинені країни
географічне положення	економічні зв'язки
родючість ґрунту	корисні копалини

Завдання 4. Прочитайте подані нижче слова, які ви зустрінете в тексті. Зверніть увагу на дієслівне управління залежним словом.

формування чого?	виготовлення чого?
тривалий	рівень чого?

безпосередній
передумова чого?
світ
світло
поглиблення чого?
галузь
господарство
підприємство
виробник чого?
родючість чого?
ґрунт
відмінність чого?
якість
охоплювати що?

суспільний
дослідження чого?
існування чого?
насамперед
наявність чого?
відсутність чого?
корисні копалини
особливість
відбиватися
впливати на що?
умовний
недостатній
відокремлений від чого?
вдосконалюватися

Завдання 5. Визначте, як утворилися подані нижче складні слова.

Всесвітній, міжнародний, міждержавний, народногосподарський, політекономічний, країнознавчий, середньорозвинений.

Завдання 6. Від поданих слів за допомогою частки *не* утворіть нові слова, з'ясуйте їх значення і написання, запишіть у зошит як антонімічні пари.

Достатній, можливий, тривалий, якісний, характерний, перспективний, ринковий, специфічний.

Завдання 7. Подані іменники запишіть у 3 колонки за родами.

Господарство, результат, розвиток, процес, еволюція, передумова, праця, галузь, підприємство, виробник, матеріал, послуга, рівень, об'єкт, наука, положення, клімат, ґрунт, значення.

Завдання 8. Подані іменники поставте у множині, запишіть у зошит.

результат –
процес –
передумова –
галузь –

країна –
витрата –
група –
сфера –

підприємство –
ринок –

копалина –
умова –

Завдання 9. Розкриваючи дужки, утворіть словосполучення. Запишіть їх у зошит, запам'ятайте.

Процес (еволюція, економічні, відносини); формування (світове господарство); процес (спеціалізація, галузь, народне господарство); виготовлення (особливі, види, продукція); об'єкти (дослідження, економічна теорія); сфера (міжнародний, розподіл, праця); розподіл (праця, на, міжнародний, рівень); рівень (розвиток, країна).

Завдання 10. Подані словосполученні поставте в родовому, орудному та місцевому відмінках.

Зразок: розподіл праці – розподілу праці – розподілом праці – розподілі праці.

Глобальний рівень; суспільні форми; об'єктивні передумови; географічне положення; науковий потенціал; подетальна спеціалізація; індустріальна країна; ринкова система.

Завдання 11. Від поданих іменників утворіть прикметники.

Зразок: економіка – економічний.

Господарство, ринок, матеріал, індустрія, предмет, частка, технологія, наука, динаміка, пропорція.

Завдання 12. Від поданих дієслів за допомогою суфіксів -анн(я)-, -енн(я)-, -ац(ія)- утворіть іменники.

Формувати, становити, поглиблювати, спеціалізувати, виготовляти, досліджувати, вивчати, існувати, класифікувати.

Завдання 13. Подані дієслівні словосполучення трансформуйте в іменні.

Зразок: формувати систему – формування системи.

Формувати світове господарство; становити і поглиблювати розподіл праці; спеціалізувати народне господарство; виготовляти продукцію; досліджувати економічну теорію; існують передумови; охоплювати складові розподілу праці; поглиблювати подетальну спеціалізацію.

Завдання 14. З поданими дієсловами утворіть словосполучення. Зверніть увагу на дієслівне керування.

установлювати	що?	пропорція
пов'язувати	з чим?	географічне положення
впливати	на що?	відмінності країн
поглиблювати	що?	спеціалізація
відноситися	до чого?	світове господарство

Завдання 15. Утворіть речення за такими граматичними конструкціями: а) що є чим; б) що охоплює що.

а) міжнародний розподіл праці; передумовою; всесвітнього господарства; є; становлення; необхідною.

б) суспільного розподілу праці; охоплює; сфера; структурні складові; всі; міжнародного розподілу праці.

Завдання 16. Перепишіть речення, вставивши відповідний прийменник.

1. Розподіл праці проходить (в, на, у) глобальному рівні. 2. Розподіл праці – це процес спеціалізації галузей народного господарства, підприємств (у, та, на) виробників (на, при, у) виготовленні особливих видів продукції, матеріалів й послуг. 3. Однією (з, за, зі) особливостей всесвітнього господарства є необхідність установлення (в, на) ньому певних кількісних пропорцій або співвідношень між потребами (та, і, на) виробництвом основних видів продукції (та, в, на) послуг.

Завдання 17. Від поданих слів утворіть словосполучення за моделлю, узгоджуючи слова в роді і числі: прикметник – іменник (A¹ – N¹).

Всесвітній господарство; тривалий, розвиток; світовий, господарство; народний, господарство; суспільний, форми; економічний, теорія; технічний, наука; географічний, положення; особливий, значення; ринковий, зв'язки; динамічний, система.

Завдання 18. Прочитайте мікротекст. Слова, що стоять у дужках, поставте у відповідній формі.

Формування всесвітнього (господарство) є (результат) тривалого розвитку та пов'язаного із цим процесу еволюції (економічні) відносин. Безпосередньою (передумова) формування (світове) господарства є становлення та поглиблення (міжнародний) розподілу праці. У міжнародному (розподіл) праці існують певні об'єктивні та інші (передумова). У міжнародному обміні відбиваються загальний розподіл (праця) між крупними (сфера) економіки.

Завдання 19. Прочитайте текст. Дайте відповіді на запитання.

Розподіл праці – це процес спеціалізації галузей народного господарства, підприємств та виробників на виготовленні особливих видів продукції, матеріалів або послуг. Розподіл праці проходить і на глобальному рівні. Це так звані суспільні форми розподілу праці, які є об'єктами дослідження економічної теорії. Поряд із цим існує і технологічний розподіл праці, який вивчається відповідними технічними науками.

1. Що таке розподіл праці?
2. Що є об'єктом дослідження економічної теорії?
3. Що вивчають технічні науки?

Завдання 20. Прочитайте текст, скоротіть його інформацію до одного речення, запишіть у зошит.

У міжнародному розподілі праці існують певні об'єктивні та інші передумови. Насамперед це різні природні умови окремих країн. До них належать: географічне положення, наявність або відсутність корисних копалин, особливості клімату та родючість ґрунту, наявність відповідного кадрового та наукового потенціалу тощо.

Завдання 21. Прочитайте текст. Дайте відповідь на запитання: *Що є особливістю всесвітнього господарства?*

Однією з особливостей всесвітнього господарства є необхідність установлення в ньому певних кількісних пропорцій або співвідношень між потребами та виробництвом основних видів продукції та послуг. Ця відповідність є своєрідною динамічною системою. Без наявності та підтримки таких пропорцій саме існування всесвітнього господарства як особливої економічної системи було б неможливим.

Завдання 22. Прочитайте текст. Приготуйтеся виконувати після-текстові вправи.

**Міжнародний розподіл праці
та формування світового господарства**

Формування всесвітнього господарства є результатом тривалого розвитку та пов'язаного із цим процесу еволюції економічних відносин. Безпосередньою передумовою формування світового господарства є становлення та поглиблення міжнародного розподілу праці.

Розподіл праці – це процес спеціалізації галузей народного господарства, підприємств та виробників на виготовленні особливих видів продукції, матеріалів або послуг. Розподіл праці проходить

і на глобальному рівні. Це так звані суспільні форми розподілу праці, які є об'єктами дослідження економічної теорії. Поряд із цим існує і технологічний розподіл праці, який вивчається відповідними технічними науками.

У міжнародному розподілі праці існують певні об'єктивні та інші передумови. Насамперед це різні природні умови окремих країн. До них належать: географічне положення, наявність або відсутність корисних копалин, особливості клімату та родючість ґрунту, наявність відповідного кадрового та наукового потенціалу тощо.

Особливе значення мають відмінності у витратах виробництва та якості продукції, що характерні для різних країн. Сфера міжнародного розподілу праці охоплює всі структурні складові суспільного розподілу праці. У міжнародному обміні відбивається загальний розподіл праці між крупними сферами економіки, частковий – між галузями цих сфер та одиничний, який поглиблює предметну, технологічну та подетальну спеціалізацію. Розподіл праці на міжнародному рівні поглиблюється та є більш перспективним, ніж на національному.

На міжнародний розподіл праці впливає також рівень розвитку країн, які беруть у ньому участь. Зазвичай у цьому зв'язку виділяють три групи країн: розвинені, індустріальні; середньорозвинені; країни, що розвиваються. Така класифікація має умовний характер, оскільки у кожній із таких груп існують відмінності між країнами, які впливають і на їх роль у міжнародному розподілі праці.

Міжнародний розподіл праці є необхідною, але недостатньою передумовою становлення всесвітнього господарства. Для цього необхідна також наявність розвиненої системи економічних зв'язків, яка б охоплювала всі або більшість країн світу. Це ринкові зв'язки, тобто відносини купівлі-продажу специфічної продукції країн, які є суб'єктами міжнародного розподілу праці та міжнародних ринкових відносин. Без них країни залишилися б відокремленими виробниками своєї продукції, яку вони були б змушені продавати на внутрішньому ринку. Таким чином, світове господарство є водночас і результатом існування і однією з основних ознак розвиненої всесвітньої ринкової системи.

Однією з особливостей всесвітнього господарства є необхідність установлення в ньому певних кількісних пропорцій або співвідношень між потребами та виробництвом основних видів продукції та послуг. Ця відповідність є своєрідною динамічною системою. Без наявності та підтримки таких пропорцій саме існування всесвітнього господарства як особливої економічної системи було б неможливим.

Завдання 23. Випишіть із тексту всі словосполучення із словом "господарство". Складіть із ними речення. Поставте до речень питання.

Завдання 24. Прочитайте текст ще раз, випишіть основну інформацію з кожного абзацу. Що у вас вийшло?

Завдання 25. Дайте усне повідомлення на тему про "Міжнародний розподіл праці та формування світового господарства".

Глосарій

українська	російська
безпосередній	непосредственный
вдосконалюватися	совершенствоваться
відмінність	отличие
відбиватися	отражаться
відносини	отношения
відокремлений	отдельный, обособленный
відсутність	отсутствие
впливати	влиять
всесвітній	всемирный
галузь	отрасль, сфера, область
географічне положення	географическое положение
господарство	хозяйство
ґрунт	почва
дослідження	исследование, изучение
достатній	достаточный
економіка	экономика
економічний	экономический
економічні зв'язки	экономические связи
існування	существование
кадровий потенціал	кадровый потенциал
корисні копалини	полезные ископаемые
країна	страна
можливий	возможный
насамперед	прежде всего
наявність	наличие
недостатній	недостаточный
особливість	особенность
передумова	предпосылка

перспективний	перспективный
підприємство	предприятие
поглиблення	углубление
ринковий	рыночный
рівень	уровень
родючість ґрунту	плодородие почвы
розвинений	развитый
світ	мир
світло	свет
своєрідний	своеобразный
специфічний	специфический
структурні складові	структурные составляющие
суспільний	общественный
сфера	сфера
тривалий	длительный
умовний	условный
характерний	характерный
якісний	качественный
якість продукції	качество продукции

Тема 15. Будова простого поширеного речення

15.1. Граматична основа речення. Просте речення в науковому стилі. Роль S і P в простому поширеному реченні.

15.2. Побудова речень за граматичними конструкціями. Виконання тренувальних вправ.

15.3. Текст "Сутність господарського обліку" Ч. 1.

Граматичний коментар

В усіх стилях сучасної літературної мови вживаються спільні синтаксичні одиниці – речення прості, складні, прості ускладнені та словосполучення.

*Граматичною основою будь-якого речення є суб'єкт (S) і предикат (P). Речення може складатися лише з граматичної основи тобто з S і P, наприклад: **Урок іде.***

*Але в науковому стилі прості речення здебільшого поширені і ускладнені різноманітними зворотами та вставними конструкціями. Наприклад: **Загальне поняття обліку є досить широким і багатоманітним.***

гранним (просте поширене речення другорядними членами). Господарський облік реєструє господарські факти – діяльність людей, спрямовану на добування, перетворення і пристосування продуктів природи до потреб суспільства (просте речення ускладнене дієприкметниковим зворотом).

Завдання 1. Прочитайте речення, підкресліть їхню граматичну основу.

1. Кожна галузь складається з окремих підприємств і організацій.
2. Для здійснення господарської діяльності кожне підприємство має у своєму розпорядженні необхідні господарські засоби.
3. Поряд із господарськими засобами необхідною умовою господарської діяльності є праця.
4. Затрати праці включаються разом із матеріальними затратами та іншими засобами виробництва до вартості виготовлених виробів.
5. Облік трактується як установлення наявності, кількості будь-чого шляхом підрахунків.

Завдання 2. Прочитайте, выпишіть однорідні члени речення, визначте незнайомі слова за словником.

1. Господарство України складається з галузей – промисловості, сільського господарства, будівництва, торгівлі, транспорту тощо.
2. До них належать заводи, колективні сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства, торговельні підприємства.
3. Господарська діяльність – це будь-яка діяльність, що пов'язана з виробництвом, обміном і споживанням матеріальних і нематеріальних благ.

Завдання 3. Утворіть словосполучення-терміни за моделями, узгоджуючи слова в роді і числі: прикметник – іменник ($A^1 - N^1$) або іменник – іменник ($N^1 - N^2$), запишіть їх у зошит.

Загальний, поняття; поняття, облік; суспільний, явища; господарський, діяльність; матеріальний, блага; господарський, засоби; затрати, праця; вартість, вироби; господарський, процеси; господарські, операція; закупівля, сировина; процес, виробництво; склад, процес.

Завдання 4. З поданими дієсловами утворіть словосполучення. Зверніть увагу на дієслівне керування.

охоплює	що?	спостереження
становити	що?	сфера
пов'язаний	з чим?	виробництво

складається	з чого?	галузей
утворювати	що?	процес
вимагати	чого?	планування
належати	до чого?	склад

Завдання 5. Утворіть речення за такими граматичними конструкціями: а) що – це що; б) що складається із чого; в) що вимагає чого.

а) Господарська діяльність – це, нематеріальних благ, будь-яка діяльність, обміном і споживанням матеріальних і, що пов'язана з виробництвом.

б) Господарство, будівництва, торгівлі, України, сільського господарства, складається, з галузей, промисловості, тощо, транспорту.

Господарська діяльність, господарські операції, з господарських процесів, складається, які поділяються на.

в) Господарська діяльність, управління і контролю, кожного підприємства, планування, вимагає.

Завдання 6. Прочитайте мікротекст. Слова, що стоять у дужках, поставте у відповідній формі.

Щоб керувати (підприємства) різних (форми власності) і всім (народне господарство) України, необхідно мати відомості про (господарська діяльність) кожного (підприємство): розміри й склад його засобів, коштів, розвиток (окремі галузі) тощо. Усі ці відомості можуть бути одержані лише завдяки (облік).

Облік трактується як установлення (наявність, кількість) будь-чого шляхом (підрахунки).

Завдання 7. Прочитайте мікротекст. Дайте письмову відповідь на запитання.

Загальне поняття обліку є досить широким і багатограним. Загально визнаним є тлумачення поняття обліку в широкому його розумінні, яке охоплює спостереження, вимірювання та реєстрацію певних природних і суспільних явищ, пов'язаних із господарською діяльністю. Отже, об'єктом особливої уваги обліковців була і залишається господарська діяльність, основу якої становить виробництво матеріальних благ.

Господарська діяльність – це будь-яка діяльність, що пов'язана з виробництвом, обміном і споживанням матеріальних і нематеріальних благ.

1. Що є широким і багатограним?
2. Що є загально визнаним у тлумаченні поняття обліку?
3. Що є об'єктом особливої уваги обліковців?

4. Що таке господарська діяльність?
5. Що становить основу господарської діяльності?

Завдання 8. Дайте стверджувальну відповідь.

Зразок:

Господарська діяльність – це будь-яка діяльність, що пов'язана з виробництвом?

Так, господарська діяльність – це будь-яка діяльність, що пов'язана з виробництвом.

1. Об'єктом особливої уваги обліковців була і залишається господарська діяльність?
2. Основу господарської діяльності становить виробництво матеріальних благ?
3. Господарство України складається з галузей – промисловості, сільського господарства, будівництва, торгівлі, транспорту тощо?
4. Кожна галузь складається з окремих підприємств і організацій?
5. Необхідною умовою господарської діяльності є праця?

Завдання 9. Прочитайте текст. Складіть запитання до кожного абзацу.

Сутність господарського обліку

Частина 1

Загальне поняття обліку є досить широким і багатограним. Загально-визнаним є тлумачення поняття обліку в широкому його розумінні, яке охоплює спостереження, вимірювання та реєстрацію певних природних і суспільних явищ, пов'язаних із господарською діяльністю. Отже, об'єктом особливої уваги обліковців була і залишається господарська діяльність, основу якої становить виробництво матеріальних благ.

Господарська діяльність – це будь-яка діяльність, що пов'язана з виробництвом, обміном і споживанням матеріальних і нематеріальних благ.

Господарство України складається з галузей – промисловості, сільського господарства, будівництва, торгівлі, транспорту тощо. Кожна галузь складається з окремих підприємств і організацій. До них належать заводи, колективні сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства, торговельні підприємства.

Для здійснення господарської діяльності кожне підприємство має у своєму розпорядженні необхідні господарські засоби – будівлі, машини, матеріали, товари, кошти та джерела господарських засобів. Поряд

із господарськими засобами необхідною умовою господарської діяльності є праця. Затрати праці включаються разом із матеріальними затратами та іншими засобами виробництва до вартості виготовлюваних виробів

Господарська діяльність складається з господарських процесів, які поділяються на господарські операції. Так, на виробничому підприємстві характерними є операції із закупівлі сировини та інших матеріалів. Вони складають у своїй сукупності процес заготівлі. Операції з виготовлення із сировини та інших матеріалів виробів утворюють процес виробництва. Операції з продажу вироблених виробів належать до складу процесу реалізації.

Господарська діяльність кожного підприємства вимагає планування, управління і контролю. Щоб керувати підприємствами різних форм власності і всім народним господарством України, необхідно мати відомості про господарську діяльність кожного підприємства: розміри й склад його засобів, коштів, розвиток окремих галузей тощо. Всі ці відомості можуть бути одержані лише завдяки обліку.

Облік трактується як установлення наявності, кількості будь-чого шляхом підрахунків.

Завдання 10. Запишіть у зошит складені вами питання до тексту.

Завдання 11. Допишіть речення.

1. Загальне поняття обліку є ...
2. Господарська діяльність – це будь-яка діяльність, що ...
3. Кожна галузь складається з ...
4. Затрати праці включаються разом із ...
5. Операції з виготовлення із сировини та інших ...
6. Операції з продажу ...
7. Облік трактується як ...

Завдання 12. Користуючись складеними вами питаннями, розкажіть текст.

Глосарій

українська	російська
багатогранний	многогранный
будівля	строение, дом
будівництво	строительство
будь-чого	чего-либо

вартість	стоимость
виготовлюваний	изготавливаемый
вимірювання	измерение
вироби	изделия
відомості	сведения, данные, известия
власність	собственность
господарські засоби	хозяйственные средства
джерела	источники
завдяки	благодаря
загальний	общий
загально визнаний	общеизвестный
закупівля	закупка
залишатися	оставаться
керувати	управлять, руководить
кошти	деньги
мати	иметь
належати	принадлежать
облік	учёт
обліковець	учетчик, бухгалтер
одержати	получить
отже	итак
підрахунки	подсчеты
пов'язаний	связанный, зависимый
поняття	понятие
поряд	наряду с
праця	труд, работа
реєстрація	регистрация
розуміння	понимание
сировина	сырьё
сільськогосподарський	сельскохозяйственный
склад	состав
споживання	потребление
спостереження	наблюдение
становить	составляет
сукупність	совокупность
тлумачення	толкование
шлях	путь

Змістовий модуль 3. Функціонування синтаксичних структур у науковому стилі мови

Тема 16. Займенник

16.1. Розряди займенників. Поділ займенників на розряди. Види розрядів. Особливості займенника "себе".

16.2. Відмінювання особових займенників в однині та множині.

Використання особових займенників в однині та множині. Відмінювання.

16.3. Структура складного речення. Види складних речень. Речення підрядні і сурядні. Види сурядності і підрядності.

16.4. Текст "Сутність господарського обліку" Ч. 2.

Граматичний коментар

В українській мові займенники поділяються на розряди: особові, присвійні, вказівні, питальні, заперечні, означальні, неозначені, зворотний займенник себе.

Особові займенники: я, ти, він, вона, воно, ми, ви, вони;

зворотний займенник: себе;

присвійні займенники: мій, твій, ваш, наш, свій, їхній;

вказівні займенники: той, та, те, ті, цей, ця, це, ці;

питальні займенники: хто, що, чий, який, котрий;

означальні займенники: весь (увесь), все (усе), вся (уся), всі (усі);

неозначені займенники: хтось, щось, чийсь, деякий, декого;

заперечні займенники: ніхто, ніщо, ніякий, нікотрий, нічий.

Завдання 1. Прочитайте, выпишіть займенники, визначте до якого розряду належить кожний займенник.

1. Документально оформлена – зафіксована в документах і врахована інформація є доказом рішень менеджерів, їх виконання або невиконання.

2. Господарський облік завжди за своїм призначенням забезпечує інформацією процес управління та його апарат, оскільки господарський облік у широкому розумінні є функцією управління.

3. Ця діяльність людей і є матеріальним виробництвом.

4. Бухгалтерський облік часто називають азбукою і мовою бізнесу, оскільки він є сполучною ланкою.

5. Облікова інформація про господарство, його стан та зміни стану

знаходять широке коло користувачів, які використовують цю інформацію для ухвалення рішень.

Граматичний коментар

Особові займенники **він, вона, воно, вони** у формах родового, знахідного та місцевого відмінків у поєднанні з прийменниками набувають ще **н**.

Займенники мають форму однини і множини та змінюються за відмінками.

Відмінювання особових та зворотного займенників

Відмінки	однина			множина	
	1-а особа	2-а особа	зворотний	1-а особа	2-а особа
Н. в.	я	ти	–	ми	ви
Р. в.	мене́, до мене́	тебе́, до тебе́	себе́, до себе́	нас	вас
Д. в.	мені	тобі	собі	нам	вам
З. в.	мене	тебе	себе	нас	вас
Ор. в.	мною	тобою	собою	нами	вами
М. в.	(на/у) мені	на/у тобі	на/у собі	на/у нас	на/у вас

Відмінки	однина			множина
	Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід	
Н. в.	він	вона	воно	вони
Р. в.	його (до нього)	її (до неї)	його (до нього)	їх (них)
Д. в.	йому	їй	йому	їм
З. в.	його (на нього)	її (на неї)	його (на нього)	їх (на них)
Ор. в.	ним	нею	ним	ними
М. в.	(на/у) ньому,нім	на/у ній	(на/у) ньому,нім	на/у них

Завдання 2. Користуючись таблицею, провідмініайте займенники **він, вона, воно, вони**. Запишіть їх у зошит.

Завдання 3. Визначте рід поданих термінологічних словосполучень, поставивши поряд із кожним відповідний особовий займенник.

Бухгалтерський облік; сфера діяльності; письмове свідчення; нематеріальні ресурси; врахована інформація; процес управління; господарські факти; продукти природи; система збору; сполучна ланка; ринкові відносини.

Завдання 4. Замість крапок поставте необхідне закінчення.

Основн... масив економічн... інформац... на рівні суб'єктів господарювання продукується систем... бухгалтерськ... обліку, яка за умов ринков... відносин має бути максимально зорієнтован... на забезпечення потреб управління. Навіть за адміністративно-командн... систем... управління облік вважався важлив... його функцією, самостійн... складов... загальної управлінської системи. Водночас його розглядали у сукупності з іншими функціональн... підсистемами управління як "рівний серед рівних", незважаючи на те, що саме економічн... інформац..., основний масив якої формується підсистемою бухгалтерського обліку, є первинн... складов... процесу управління на підприємстві, завдяки якій взаємодіють решта функцій останнього.

Завдання 5. Утворіть термінологічні словосполучення за моделлю, узгоджуючи слова в роді і числі: прикметник – іменник ($A^1 - N^1$).

Письмовий, свідчення; управлінський, рішення; фінансовий, ресурси; трудовий, ресурси; господарський, факти; матеріальний виробництво; сполучний, ланка; обліковий, інформація; адміністративно-командний, система.

Завдання 6. Утворіть термінологічні словосполучення за моделлю, узгоджуючи слова в роді і числі: іменник – іменник ($N^1 - N^2$).

Процес, управління; функція, контроль; діяльність, люди; продукти, природа; потреба, суспільство; азбука і мова, бізнес; діяльність, підприємства; коло, користувачі; складова, процес.

Граматичний коментар

Складні речення наукового стилю можуть бути складносурядними і складнопідрядними. У складнопідрядних реченнях підрядна частина приєднується до головної за допомогою сполучників або сполучних слів. Підрядні речення залежно від змісту висловлення можуть бути підрядними об'єктними, підрядними означальними, підрядними просторовими, підрядними, що означають час, підрядними поступки, умови, причинно-наслідковими, підрядними мети. Кожний вид підрядності має свою граматичну структуру. Так, у складних реченнях, які виражають:

*а) об'єктні підрядні приєднуються до головного речення за допомогою сполучника: **щоб**. У головній частині вживаються дієслова: хотіти, бажати, мріяти, прагнути, домагатися, треба, наказувати, необхідно, пропонувати, вимагати, просити, пропонувати. Наприклад: Сучасний керівник **намагається, щоб** на підприємстві своєчасно вирішувалися всі складні питання.*

б) **означальні підрядні** приєднуються до головного речення за допомогою сполучного слова **який**. Воно узгоджується з означуваним словом головного речення у роді і числі. Відмінок сполучуваного слова **який** залежить від його ролі в підрядній частині: воно може бути суб'єктом або об'єктом. Наприклад: *Регіональна політика, яка спрямована на підтримку підвищення рівня економічного розвитку окремих регіонів, є інструментом макроекономіки.*

в) **просторові підрядні** приєднуються до головного за допомогою сполучників **туди, де; туди, куди; звідти, звідки; там, де**. Наприклад: *Розподіл праці став необхідним там, де праця з індивідуальної переросла в суспільну. Підприємства скидають брудні й отруйні води туди, куди їх скидати заборонено.*

г) **підрядні, що означають час**, приєднуються до головного сполучниками **коли, поки, у той час, як, у той час, коли, у тих випадках, коли, з того часу, як**. Наприклад: *Коли один товар безпосередньо обмінюється на інший, має місце проста або випадкова форма вартості. З того часу як виникла приватна власність на землю, люди стали її продавати.*

д) **підрядні поступки** приєднуються до головного сполучниками **хоча...; не дивлячись на те, що...; між тим, як...; як не...**. Наприклад: *Не дивлячись на те, що перші досвіди використання паперових грошей були невдалими, випуск паперових грошей не припинився.*

е) **підрядні умови** мають такі сполучники: **якщо, раз, коли**. Наприклад: *Якщо рушійна сила виробництва – попит, то результатом цього процесу є вироблені матеріальні блага.*

є) **причиново-наслідкові підрядні речення** мають такі граматичні конструкції: **завдяки + іменник у Д. в., через + іменник З. в., у результаті + іменник у Р. в., у зв'язку з + іменник в О. в., під впливом + іменник у Р. в., тому що, оскільки**. Наприклад: *На внутрішньому ринку є велика кількість компаній, які не можуть вийти на світовий ринок через високі транспортні витрати. Під впливом науково-технічного прогресу ускладнюється процес забезпечення матеріальними ресурсами.*

ж) **підрядні мети** приєднуються до головного сполучниками **щоб + інфінітив дієслова; щоб + Р. в. (минулого часу), для того щоб + інфінітив; заради того щоб + інфінітив**. Наприклад: *Для того щоб видавити з ринку конкурента, активно використовується метод зниження ціни. Для того щоб приймати правильні рішення, необхідно добре володіти теорією менеджменту.*

Завдання 7. Прочитайте речення, виділіть підрядні речення, з'ясуйте вид підрядності.

1. Бухгалтерський облік є сферою діяльності, яка забезпечує користувачів основним письмовим свідченням про ухвалені управлінські рішення стосовно довірених менеджменту фінансових, матеріальних, трудових, нематеріальних ресурсів. 2. Господарський облік завжди за своїм призначенням забезпечує інформацією процес управління та його апарат, оскільки господарський облік у широкому розумінні є функцією управління, поряд із плануванням (бюджетуванням), контролем, аналізом і прогнозуванням планування. 3. Бухгалтерський облік часто називають азбукою і мовою бізнесу, оскільки він є сполучною ланкою діяльності осіб, які ухвалюють управлінські рішення. 4. Основний масив економічної інформації на рівні суб'єктів господарювання продукується системою бухгалтерського обліку, яка за умов ринкових відносин має бути максимально зорієнтованою на забезпечення потреб управління. 5. Водночас його розглядали у сукупності з іншими функціональними підсистемами управління як "рівний серед рівних", незважаючи на те, що саме економічна інформація, основний масив якої формується підсистемою бухгалтерського обліку, є первинною складовою процесу управління на підприємстві.

Завдання 8. Прочитайте завдання 7 ще раз, запишіть у зошит речення з такими граматичними конструкціями: що є чим, що забезпечує що, що називають чим.

Завдання 9. Поставте термінологічні словосполучення у родовому, давальному та орудному відмінках.

Бухгалтерський облік; економічна інформація; ринкові відносини; письмове свідчення.

Завдання 10. Дайте стверджувальну відповідь на запитання.

Зразок:

Господарський облік завжди за своїм призначенням забезпечує інформацією процес управління та його апарат?

Так, господарський облік завжди за своїм призначенням забезпечує інформацією процес управління та його апарат.

1. Добування, перетворення і пристосування продуктів природи до потреб суспільства є матеріальним виробництвом?

2. Сучасний бухгалтерський облік є системою збору, накопичення й оброблення інформації?

3. Основна економічна інформація суб'єктів господарювання фіксується системою бухгалтерського обліку?

Завдання 11. Прочитайте текст, підготуйтеся відповідати на запитання.

Сутність господарського обліку

Частина 2

Бухгалтерський облік є сферою діяльності, яка забезпечує користувачів основним письмовим свідченням про ухвалені управлінські рішення стосовно довірених менеджменту фінансових, матеріальних, трудових, нематеріальних ресурсів. Документально оформлена, зафіксована в документах і врахована інформація є доказом рішень менеджерів, їх виконання або невиконання.

Господарський облік завжди за своїм призначенням забезпечує інформацією процес управління та його апарат, оскільки господарський облік у широкому розумінні є функцією управління, поряд із плануванням (бюджетуванням), контролем, аналізом і прогнозуванням планування. Господарський облік реєструє господарські факти – діяльність людей, спрямовану на добування, перетворення і пристосування продуктів природи до потреб суспільства. Ця діяльність людей і є матеріальним виробництвом.

Сучасний бухгалтерський облік є системою збору, накопичення й оброблення інформації для ухвалення ефективних управлінських рішень.

Бухгалтерський облік часто називають азбукою і мовою бізнесу, оскільки він є сполучною ланкою діяльності осіб, які ухвалюють управлінські рішення. У процесі господарювання виникає потік різнобічної інформації про діяльність підприємств. Облікова інформація про господарство, його стан та зміни стану знаходять широке коло користувачів, які використовують цю інформацію для ухвалення рішень. За умов ринкових відносин коло користувачів облікової інформації постійно зростає.

Основний масив економічної інформації на рівні суб'єктів господарювання продукується системою бухгалтерського обліку, яка за умов ринкових відносин має бути максимально зорієнтованою на забезпечення потреб управління. Навіть за адміністративно-командної системи управління облік вважався важливою його функцією, самостійною складовою загальної управлінської системи. Водночас його розглядали у сукупності з іншими функціональними підсистемами управління як "рівний серед

рівних", незважаючи на те, що саме економічна інформація, основний масив якої формується підсистемою бухгалтерського обліку, є первинною складовою процесу управління на підприємстві, завдяки якій взаємодіють решта функцій останнього.

Завдання 12. Дайте відповідь на запитання.

1. Що забезпечує бухгалтерський облік?
2. Що є доказом рішень менеджерів, їх виконання або невиконання?
3. Що забезпечує господарський облік за своїм призначенням?
4. Що реєструє господарський облік?
5. Чим є сучасний бухгалтерський облік?
6. Як часто називають бухгалтерський облік? Чому?
7. Для чого користувачам потрібна облікова інформація?
8. Що є первинною складовою процесу управління на підприємстві?

Завдання 13. Допишіть речення.

1. Основний масив економічної інформації на рівні суб'єктів господарювання ...
2. Навіть за адміністративно-командної системи управління облік вважався ...
3. За умов ринкових відносин коло ...
4. У процесі господарювання виникає потік ...
5. Господарський облік реєструє господарські факти ...
6. Документально оформлена, зафіксована в документах і ...

Завдання 14. Користуючись питаннями завдання 12, створіть монологічне висловлення за темою "Сутність бухгалтерського обліку".

Глосарій

українська	російська
бути	быть
важливий	важный
вважатися	считаться
взаємодіяти	взаимодействовать
використовувати	использовать
виникати	возникать
водночас	одновременно
врахований	учтенный

враховувати	учитывать
господарський облік	хозяйственный учет
господарювання	хозяйствование
добування	добыча, добывание
забезпечення	обеспечение
завжди	всегда
за умов	при условии
зорієнтований	ориентированный
інформація	информация
користувачі	пользователи
ланка	звено
має бути	должен
навіть	даже
накопичення	накопление
незважаючи на	не обращая внимания на
облікова інформація	учетная информация
оброблення	обработка
перетворення	превращение
поряд із	наряду с
потреба	потребность
призначення	предназначение
приспосування	приспособление
прогнозування	прогнозирование
решта	остальные
різнобічний	разносторонний
рішення	решение
розглядати	рассматривать
свідчення	свидетельство
складова	составляющая
сполучна ланка	соединительное звено
спрямований	направленный
стосовно	относительно чего?
сукупність	совокупность
сутність	сущность
сучасний	современный
управлінське рішення	управленческое решение

Тема 17. Граматичні конструкції наукового стилю мови

17.1. Активізація наукової лексики. Фахова наукова лексика студента. Творення наукових слів і термінів.

17.2. Творення словосполучень, що позначають економічні терміни за моделями $A^1 - N^1$, $N^1 - N^2$.

17.3. Текст "Роль і місце бухгалтерії в системі господарського обліку" Ч. 1.

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення, які позначають економічні терміни. Зверніть увагу на способи творення термінологічних словосполучень. Їх значення з'ясуйте за словником.

Фінансова звітність; організація бухгалтерського обліку; фінансове становище; рух коштів; грошовий вираз; господарська операція; документальне оформлення; система управління; свідчення відносно боргів; оперативне виявлення; матеріальні цінності; матеріальні ресурси; бухгалтерські рахунки; безготівкові форми розрахунків.

Завдання 2. Утворіть множину від поданих словосполучень.

Організація, звіт, система, ланка, ресурс, рахунок, форма, розрахунок, закон, підприємство, установа, підприємець, користувач, борг, затримка.

Завдання 3. Розкриваючи дужки, утворіть словосполучення. Запишіть їх у зошит, запам'ятайте.

Зразок: процес (еволюція, економічні, відносини); процес еволюції економічних відносин.

Визначення (бухгалтерський, облік, як, процес); система (збір, вимірювання, реєстрація, оброблення, та, передача, інформація); господарські (операція, окремий, підприємство, організація, установа); метою (облік, є, ведення, свої, справи, у належний, порядок); внесення (відповідні, дані, на, бухгалтерський, рахунки).

Завдання 4. Від поданих іменників утворіть прикметники.

Фінанси, облік, комерція, документ, податок штраф, кваліфікація, держава, господарство, бухгалтер, матеріал.

Завдання 5. Подані дієслівні словосполучення трансформуйте в іменні.

Ухвалювати рішення, передавати інформацію, обробляти інформацію, вимірювати довжину, формувати інформацію, вести господарський облік,

вносити відповідні дані, виявляти величину боргів, фіксувати фінансові і матеріальні ресурси.

Завдання 6. Подані словосполучення поставте в родовому, орудному та місцевому відмінках.

Зразок: розподіл праці – розподілу праці, розподілом праці, розподілі праці.

Бухгалтерський облік, фінансова звітність, безготівковий розрахунок, бюджетні кошти, фінансове становище, матеріальні ресурси.

Завдання 7. Утворіть речення за такими граматичними конструкціями: а) що є чим; б) що – це що; в) чим є що; г) що здійснює що.

а) Система, підсистемою, є, бухгалтерського обліку, управління, системи.

б) Інформаційна система, бухгалтерський облік – це.

в) Оброблення, основним, та надання, його, завданням інформації є збирання.

г) Бухгалтерія, бухгалтерські операції, що здійснює, відділ, це, спеціальний, підприємства.

Завдання 8. Прочитайте мікротекст. Слова, що стоять у дужках, поставте у відповідній формі.

Перший дослідник (бухгалтерський облік) Л. Пачолі стверджував, що (мета, облік) є ведення своїх справ у (належний порядок), щоб можна було без (затримка) отримати будь-які свідчення як відносно (борги), так і (вимоги). Отже, з першої (бухгалтерська праця) видно, що облік ведеться з метою (оперативний) виявлення величини боргів та вимог і належного (стан) своїх справ.

Завдання 9. Прочитайте текст, скоротіть його інформацію до одного речення, запишіть у зошит.

Поняття "бухгалтерія" має два визначення: з одного боку, це ведення книг і відомостей обліку руху коштів і матеріальних цінностей із дотриманням певних правил і форм документації, фіксації фінансових і матеріальних ресурсів, їх надходження та руху шляхом внесення відповідних даних на бухгалтерські рахунки. Така інтерпретація цього

поняття широко застосовується на підприємствах, фірмах, вона може застосовуватись і в родинях, і у масштабах держави.

З іншого боку, бухгалтерія – це спеціальний відділ підприємства, що здійснює бухгалтерські операції, де зазвичай керує головний бухгалтер.

Завдання 10. Утворіть складні речення.

Зразок: Особливе значення мають відмінності у витратах виробництва та якості продукції. Ці відмінності характерні для різних країн.

Особливе значення мають відмінності у витратах виробництва та якості продукції, які характерні для різних країн.

1. Значення бухгалтерського обліку в управлінні господарською діяльністю підкреслює вираз німецького вченого-економіста І. Ф. Шера. Він наприкінці ХІХ століття писав, що бухгалтерський облік – непогрішний суддя минулого, необхідний керівник сучасного і надійний консультант майбутнього кожного підприємства.

2. Перший дослідник бухгалтерського обліку Л. Пачолі стверджував. Мета обліку є ведення своїх справ у належному порядку, щоб можна було без затримки отримати будь-які свідчення як відносно боргів, так і вимог.

3. Використання на практиці принципів бухгалтерського обліку дало змогу застосовувати безготівкові форми розрахунків. Це стало безперечним проривом на шляху еволюції ринкових відносин.

Завдання 11. Прочитайте мікротекст. Виділіть речення з такими граматичними конструкціями: *що дало змогу що зробити; чого вимагає що; що допомагає передбачити що.*

Використання на практиці принципів бухгалтерського обліку дало змогу застосовувати, наприклад, безготівкові форми розрахунків. Це стало безперечним проривом на шляху еволюції ринкових відносин.

Сьогодні жодне підприємство – мале, велике, державне або комерційне, – не може обійтись без бухгалтерії як способу документального ведення господарського обліку грошових коштів. Цього вимагає законодавство, цього вимагають і інтереси справи: дуже часто занедбана бухгалтерська та податкова звітність стає причиною штрафних санкцій. З іншого боку, у межах бухгалтерського обліку формується інформація про діяльність організації і кваліфіковане ведення бухгалтерського обліку. Це допомагає передбачити безліч проблем фінансового та управлінського характеру, які виникають у процесі роботи підприємства.

Завдання 12. Прочитайте текст, знайдіть відповіді на запитання, запишіть їх у зошит.

Роль і місце бухгалтерії у системі господарського обліку

Частина 1

У Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" визначені принципи ведення і організації бухгалтерського обліку на підприємстві, дано визначення бухгалтерського обліку як процесу виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для ухвалення рішень.

Метою ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності згідно із Законом вважається надання користувачам для ухвалення рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух коштів підприємства.

Бухгалтерський облік розглядається як система збору, вимірювання, реєстрації, оброблення та передачі інформації в грошовому виразі про майно та про господарські операції окремого підприємства, організації, установи шляхом суцільного, неперервного і документального їх оформлення. Система бухгалтерського обліку є підсистемою системи управління. Бухгалтерський облік – це інформаційна система, основним його завданням є збирання, оброблення та надання інформації.

Перший дослідник бухгалтерського обліку Л. Пачолі стверджував, що метою обліку є ведення своїх справ у належному порядку, щоб можна було без затримки отримати будь-які свідчення як відносно боргів, так і вимог. Отже, з першої бухгалтерської праці видно, що облік ведеться з метою оперативного виявлення величини боргів та вимог і належного стану своїх справ.

Значення бухгалтерського обліку в управлінні господарською діяльністю підкреслює вираз німецького вченого-економіста І. Ф. Шера, який наприкінці ХІХ століття писав, що бухгалтерський облік – непогрішний суддя минулого, необхідний керівник сучасного і надійний консультант майбутнього кожного підприємства.

Поняття "бухгалтерія" має два визначення: з одного боку, це ведення книг і відомостей обліку руху коштів і матеріальних цінностей із дотриманням певних правил і форм документації, фіксації фінансових і матеріальних ресурсів, їх надходження та руху шляхом внесення

відповідних даних на бухгалтерські рахунки. Така інтерпретація цього поняття широко застосовується на підприємствах, фірмах, вона може застосовуватись і в родинях, і у масштабах держави.

З іншого боку, бухгалтерія – це спеціальний відділ підприємства, що здійснює бухгалтерські операції, де зазвичай керує головний бухгалтер.

Саме поняття "бухгалтер" походить від німецьких слів *Buch* – "книга", *Halter* – "той, хто тримає", тобто той, хто тримає (веде) книги. На сьогодні бухгалтер – це спеціаліст у галузі бухгалтерії, без якого не може існувати практично жодне підприємство.

Використання на практиці принципів бухгалтерського обліку дало змогу застосовувати, наприклад, безготівкові форми розрахунків. Це стало безперечним проривом на шляху еволюції ринкових відносин.

Сьогодні жодне підприємство – мале, велике, державне або комерційне – не може обійтись без бухгалтерії як способу документального ведення господарського обліку грошових коштів. Цього вимагає законодавство, цього вимагають і інтереси справи: дуже часто занедбана бухгалтерська та податкова звітність стає причиною штрафних санкцій. З іншого боку, у межах бухгалтерського обліку формується інформація про діяльність організації і кваліфіковане ведення бухгалтерського обліку. Це допомагає передбачити безліч проблем фінансового та управлінського характеру, які виникають у процесі роботи підприємства.

1. Що визначено у Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні"?

2. Що вважається метою ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності згідно із Законом?

3. Підсистемою чого є бухгалтерський облік?

4. Що означає поняття "бухгалтерія"?

5. Що формується у межах бухгалтерського обліку?

6. У чому допомагає бухгалтерський облік?

Завдання 13. Допишіть речення.

1. Сьогодні жодне підприємство – мале, велике, державне або комерційне, – не може обійтись ...

2. На сьогодні бухгалтер – це ...

3. Перший дослідник бухгалтерського обліку Л. Пачолі стверджував, що ...

4. Бухгалтерський облік розглядається як система ...

Завдання 14. Користуючись питаннями та матеріалами запису в зошиті, дайте усне повідомлення на тему "Роль і місце бухгалтерії в системі господарського обліку".

Глосарій

українська	російська
безготівковий	безналичный
безліч	очень много, множество
безперечний	безусловный
борг	долг
будь-який	любой
бухгалтерські рахунки	бухгалтерские счета
вважається	считается
ведення чого?	ведение чего?
визначення	определение
вимога	требование
вираз	выражение, высказывание
виявлення	обнаружение
вимірювання	измерение
відносно	относительно
відповідний	соответствующий
внесення чого? куди?	внесение чего? куда?
господарський облік	хозяйственный учет
грошовий	денежный
дало змогу	дало возможность
дані	данные
держава	государство
дотримання	соблюдение чего?
жодний	ни один
зазвичай	обычно
занедбаний	запущенный
застосовуватися	применяться
затримка	задержка
зберігання	сбережение, сохранение
звітність	отчётность
з іншого боку	с другой стороны

з одного боку	с одной стороны
інший	другой
існувати	существовать
керуватися	руководствоваться
кожний	каждый
кошти	деньги, денежные средства
майбутній	будущий
майно	имущество
мета	цель
минулий	прошлый
надання	предоставление
надійний	надёжный
надходження	поступления
накопичення	накопление
належний стан	надлежащее состояние
наприкінці	в конце
неперервний	беспрерывный
непогрішний	непогрешимый
неупереджений	непредвзятый
окремий	отдельный
оперативний	оперативный, быстрый
отримати	получить
передбачити	предвидеть
підкреслювати	подчеркивать
податкова	налоговая
реєстрація	регистрация
родина	семья
розрахунки	расчёты
рух коштів	движение денег, средств
свідчення	свидетельство
складання	составление
справа	дело
становище	положение
узагальнення	обобщение
установа	учреждение
шлях	путь

Тема 18. Відмінювання зворотного займенника себе

18.1. Синтаксична роль займенника в реченні. Виконання тренувальних вправ.

18.2. Текст "Роль і місце бухгалтерії в системі господарського обліку" Ч. 2.

Граматичний коментар

Особові займенники як в однині **я, ти, він, вона**, так і в множині **ми, ви, вони** мають зворотну форму **себе**.

Відмінюється зворотний займенник себе так:

Н. в.	хто?	я	ти	–
Р. в.	кого?	мене	тебе	себе
Д. в.	кому?	мені	тобі	собі
З. в.	кого?	як Р. в.	як Р. в.	як Р. в.
О. в.	з ким?	мною	тобою	собою
М. в.	на кому?	на мені	на тобі	на собі

Зворотний займенник **себе** в науковій сфері має обмежене вживання.

Завдання 1. Прочитайте речення, у пропуски вставте займенник себе у відповідній формі.

1. Я тебе запрошую ... погостювати. 2. Василь купив новий підручник ... і для мене. 3. Читати мовчки – читати ... . 4. Уляна зварила ... улюблену чорну каву. 5. Олеся з Катериною поїхали на екскурсію до Львова і взяли ... Катерининою брата Андрійка. 6. Закрий за ... двері. 7. Професор запросив аспіранта до ... додому. 8. Розкажіть мені про ... .

Завдання 2. Дайте відповідь, використовуючи слова в дужках.

1. Що ти взяв собі в бібліотеці? (словник і журнал "Економіка України").

2. Як ти себе відчуваєш? (добре).

3. Кого ти візьмеш із собою на концерт? (молодшу сестру Оленку).

4. Про кого ти прочитав у газеті "ІНЖЕК"? (про себе).

5. Що ти собі купив? (хліб, молоко, вершкове масло).

Завдання 3. Прочитайте складні слова, визначте, як вони утворилися.

Взаємодопомога, міжнародний, взаємопов'язаний, машинобудівний, взаємовигідний, адміністративно-командний, сільськогосподарський, слово-сполучення.

Завдання 4. Запишіть дієслова, від яких утворилися ці віддієслівні іменники.

Розвиток, запит, рахунок, установлення, регулювання, формування, спостереження, аналіз, забезпечення, управління, керування, прогнозування.

Завдання 5. Утворіть словосполучення за моделлю, узгоджуючи слова в роді і числі: іменник – іменник ($N^1 - N^2$).

Запити, суспільство; установлення, баланс; комплекс, заходи; аналіз, діяльність; об'єктивність, результати; використання, ресурси; апарат, бухгалтерія; управління, підприємство; організація, облік; формування, вартість.

Завдання 6. Утворіть словосполучення за моделлю, узгоджуючи слова в роді і числі: прикметник – іменник ($A^1 - N^1$).

Господарський, життя; головний, мета; фінансовий, звітність; взаємний, інтереси; соціальний, регулювання; активний, інтелектуальний та фізичний, діяльність; фінансовий результати; основний, форма; ефективний, управління; культурний, традиція; фінансовий та юридичний, питання.

Завдання 7. Подані словосполученні поставте в родовому, орудному та місцевому відмінках.

Фінансовий результат, юридичне питання, основна форма, культурні традиції.

Завдання 8. Прочитайте мікротекст, у пропуски вставте необхідне закінчення.

Завдання бухгалтер... як засобу забезпечення ефективн... управління підприємств... постало наприкінці минулого століття і було обумовлене запровадженн... систем інтенсивного використання трудов... ресурсів. Воно, з одного боку, розвиває завдання облік... у забезпеченні збереженості майн... підприємства; з іншого – спрямоване на формування інформаційн... бази для прийняття ефективних управлінських рішень. Тобто, бухгалтерськ... облік розглядається як інформація оберненого зв'язк... у контурі управління підприємства. Бухгалтерський облік є самостійн... економічн... наук... і певною сферою практичн... суспільн... діяльності.

Завдання 9. Дайте стверджувальну відповідь на запитання.

Зразок: – У міжнародному обміні існує загальний розподіл праці між крупними сферами економіки?

– Так, у міжнародному обміні існує загальний розподіл праці між крупними сферами економіки?

1. Завдання бухгалтерії було обумовлене запровадженням систем використання трудових ресурсів?

2. Завдання бухгалтерії полягає у забезпеченні збереженості майна підприємства?

3. Бухгалтерський облік є самостійною економічною наукою?

4. Основною формою є бухгалтерського обліку документальна?

Завдання 10. Прочитайте мікротекст. Виділіть граматичні конструкції: що – це що; що є чим; що характеризується чим; що забезпечує що.

Процес відображення – це основний внутрішній процес мислення, який полягає у спостереженні та аналізі економічної діяльності, у засвоєнні окремих її фактів, їх узагальненні та визначенні фінансових результатів.

Результат відображення характеризується єдністю форми та змісту. Змістом є інформація про економічну діяльність господарюючого суб'єкта. Форма забезпечує об'єктивність існування результатів відображення.

Завдання 11. Прочитайте текст. Приготуйтеся виконувати післятекстові завдання.

Роль і місце бухгалтерії в системі господарського обліку

Частина 2

Бухгалтерія розвивалась на вимогу економічних запитів суспільства. В інформації про результати економічної діяльності будь-якого підприємства зацікавлено багато осіб: по-перше, саме підприємство, по-друге, велике коло інших осіб (акціонери, інвестори, кредитори, держава тощо). Їх інтереси найрізноманітніші, вони знаходяться у постійному русі та взаємодопомозі, але іноді носять суперечливий характер.

Установлення балансу взаємних інтересів досягається шляхом соціального регулювання бухгалтерського обліку. Соціальне регулювання бухгалтерського обліку є комплексом заходів, за допомогою яких суспільство, використовуючи свої внутрішні можливості, впливає на те чи інше явище, у даному випадку – на бухгалтерський облік.

Бухгалтерія як відображення (ведення) господарської діяльності становить активну інтелектуальну та фізичну діяльність людей. Ця діяльність має свою структуру. Умовно в ній можна виділити два взаємопов'язаних елементи: процес відображення та результат відображення.

Процес відображення – це основний внутрішній процес мислення, який полягає у спостереженні та аналізі економічної діяльності, у засвоєнні окремих її фактів, їх узагальненні та визначенні фінансових результатів.

Результат відображення характеризується єдністю форми та змісту. Змістом є інформація про економічну діяльність господарюючого суб'єкта. Форма забезпечує об'єктивність існування результатів відображення.

Основною формою є документальна, тобто у вигляді даних записаних на папері або збережених на інших носіях.

Завдання бухгалтерії як засобу забезпечення ефективного управління підприємством постало наприкінці минулого століття і було обумовлене запровадженням систем інтенсивного використання трудових ресурсів. Воно, з одного боку, розвиває завдання обліку у забезпеченні збереженості майна підприємства; з іншого – спрямоване на формування інформаційної бази для ухвалення ефективних управлінських рішень. Тобто бухгалтерський облік розглядається як інформація оберненого зв'язку в межах управління підприємства. Бухгалтерський облік є самостійною економічною наукою і певною сферою практичної суспільної діяльності.

Бухгалтерія не існує ізольовано від економіки держави. Бухгалтерія – це прикладна система, яка значною мірою залежить від особливостей ринкового середовища, системи законодавства, культурних традицій, що діють у країні.

Без бухгалтерії як структурного підрозділу не обходиться жодне підприємство, будь-то дитячий садок або машинобудівний завод-гігант.

Спеціальність входить до числа найбільш затребуваних. Основна функція апарату бухгалтерії полягає в організації та веденні бухгалтерського обліку.

Але бухгалтерія, особливо за ринкових умов, виконує ще й контроль та аналіз, відповідає за фінансові та юридичні питання, економіку і навіть прогнозування. Це особливо характерно для середніх і малих підприємств, де апарат управління, крім керівників, – це часто один-два бухгалтери, на яких і покладають усі ці функції.

Головна мета бухгалтерського обліку і фінансової звітності – правильне об'єктивне формування вартості відображених об'єктів.

Складність виконання цієї очевидної вимоги пов'язана з тим, що на практиці бухгалтер постійно стикається із невизначеністю багатьох фактів господарського життя. Бухгалтер повинен керуватись вимогами пріоритету змісту перед формою. Він повинен розуміти, наскільки за бездоганними в юридичному сенсі числами стоять реальні цінності.

Завдання 12. Доповніть речення дієсловами у відповідній формі.

Ключ: керуватись (чим?); входити (до чого?); знаходиться (у чому?); розвиватися (як?); залежати (від чого?).

1. Бухгалтер повинен _____ вимогами пріоритету змісту перед формою.
2. Спеціальність _____ до числа найбільш затребуваних.
3. Їх інтереси найрізноманітніші, вони _____ у постійному русі та взаємодопомозі, але іноді носять суперечливий характер.
4. Бухгалтерія _____ на вимогу економічних запитів суспільства.
5. Бухгалтерія значною мірою _____ від особливостей ринкового середовища, системи законодавства, що діють у країні.

Завдання 13. Дайте відповідь на запитання.

1. Як розвивалась бухгалтерія?
2. Хто зацікавлений в інформації про результати економічної діяльності будь-якого підприємства?
3. Як здійснюється установа балансу взаємних інтересів?
4. Що становить бухгалтерія як відображення (ведення) господарської діяльності?
5. Що є змістом бухгалтерського обліку?
6. Чим є бухгалтерський облік?

Завдання 14. Складіть план тексту, трансформуючи питальні речення в називні. Перекажіть текст.

Глосарій

українська	російська
багато осіб	много людей
вартість	стоимость
використання	использование
взаємний	взаимный, обоюдный

взаємодопомога	взаимопомощь
взаємопов'язаний	взаимосвязанный
впливати	влиять
досягається	достигается
запити суспільства	запросы общества
запровадження	введение
засвоєння	усвоение
заходи	мероприятия
зацікавлений	заинтересованный
збереження	сохранение
зміст	содержание
ізолювано	изолированно
машинобудівний завод	машиностроительный завод
можливості	возможности
найрізноманітніші	самые разнообразные
обернений зв'язок	обратная связь
обумовлене	обусловленное
по-друге	во-вторых
по-перше	во-первых
спостереження	наблюдение
суперечливий	противоречивый
тобто	то есть
узагальнення	обобщение
умовно	условно
явище	явление

Тема 19. Синтаксична роль займенника в реченні

19.1. Функціонування займенників у професійній сфері. Питальні, відносні, означальні займенники в професійній сфері.

19.2. Текст "Взаємозв'язок бухгалтерського обліку з іншими науками" Ч. 1.

Грамотичний коментар

Займенник лише вказує на предмети, ознаки та кількість, але не називає їх. Займенники у професійній сфері вживаються часто для того, щоб уникати повторення тих самих слів. Їхня форма обов'язково

узгоджується з родом і числом іменника, замість якого цей займенник вжито. Правильно вжиті займенники допомагають пов'язати речення в тексті.

Здебільшого у професійній сфері вживаються питальні, відносні, означальні займенники.

Означальні займенники: *весь (ввесь, увесь), всякий, кожний, інший, сам, самий, такий*. Наприклад: Саме за результатами аналізу можна приймати **такі** управлінські рішення.

Питальні займенники являють собою запитання до іменника: *хто? що?; до прикметника: який? чий?; до числівника: скільки? котрий?* Наприклад: **Хто** сьогодні готовий до уроку?

Відносні займенники – *ті, що й питальні, але вживаються для приєднання підрядних речень до головних*. Наприклад: Теорія обліку тісно пов'язана з філософією, **яка** вивчає найзагальніші закони розвитку суспільства.

Завдання 1. Прочитайте речення, підкресліть займенники, визначте, яку синтаксичну роль вони відіграють у реченні.

1. Теорія обліку, як багато інших наук, тісно пов'язана з філософією, яка вивчає найзагальніші закони розвитку суспільства і пізнання.
2. Бухгалтер має чітко уявляти, що бухгалтерський облік є нічим іншим, як мовою, на якій викладається інформація про господарські процеси, це мова фактів господарської діяльності.
3. Ці закони визначають розвиток теорії і практики бухгалтерського обліку.
4. Наука бухгалтерія поєднує економіку і право, тому бухгалтер виступає як юрист, суддя учасників господарських процесів, їх економічний радник.

Завдання 2. Від дієслів за допомогою суфіксів утворіть іменники.

Викладати, діяти, вивчати, розвивати, визначати, поєднувати, виступати, аналізувати, прогнозувати, використовувати, складати, застосовувати, розкривати, активізувати здійснювати, ревізувати, дотримуватися.

Завдання 3. Утворіть словосполучення за моделями, узгоджуючи слова в роді і числі: а) прикметник – іменник ($A^1 - N^1$); б) іменник – іменник ($N^1 - N^2$).

а) економічна, радник; прикладна, дисципліни; господарська, процеси; обліковий, інформація; управлінський, рішення; прямий і зворотний, зв'язки; чинна, законодавство.

б) етап, процес; регулювання, виробництво; практичне, діяльність; контроль, діяльність; теорія, облік; закон, розвиток; розвиток, теорія; складання, плани і прогнози.

Завдання 4. Утворіть термінологічні словосполучення, розкривши дужки і поставивши слова у правильній формі.

Низкою (фундаментальні і прикладні дисципліни); розвиток (теорія і практика, бухгалтерський облік); пов'язаний із (планування, аналіз, контроль і регулювання); планування (господарський, діяльність, економічний, суб'єкти); здійснювати (важливий, функція, облік, щодо контроль, господарська, діяльність); методи, пов'язані з (перевірка, стан, бухгалтерський, облік).

Завдання 5. Прочитайте речення, визначте, за якою граматичною конструкцією вони утворені.

Зразок: Ці закони визначають розвиток теорії і практики бухгалтерського обліку. (що визначає що).

1. Бухгалтерський облік як функція управління тісно пов'язаний із плануванням, аналізом, контролем і регулюванням. 2. Аналіз – невід'ємна складова бухгалтерського обліку. 3. Він є проміжним етапом процесу управління між збором інформації і ухваленням рішень з оперативного регулювання виробництва і планування господарської діяльності економічних суб'єктів. 4. Контроль дає змогу здійснювати важливу функцію обліку щодо контролю господарської діяльності та майна підприємства, дотримання чинного законодавства та умов укладених угод. 5. Ревізія та аудит вивчають методи, пов'язані з перевіркою стану бухгалтерського обліку, сумління та правильності роботи посадових осіб, у тому числі й самого бухгалтера, а також дотримання чинного законодавства, доцільності та ефективності господарської діяльності.

Завдання 6. Утворіть речення за такими граматичними конструкціями: а) між чим існує що; б) що дає змогу що зробити; в) що дає змогу що зробити.

а) Зворотні зв'язки, між обліком, і плануванням, існують, прямі і;

б) Господарської діяльності, дані, результати, розкрити, бухгалтерського обліку, дають змогу, причинно-наслідкові;

в) Функцію, чинного, дає змогу, законодавства, здійснювати, важливу, дотримання, контроль.

**Завдання 7. Прочитайте мікротекст, дайте відповідь на запитання:
З якими науками пов'язаний бухгалтерський облік?**

Бухгалтерський облік як наука і практична діяльність тісно пов'язаний із цілою низкою фундаментальних і прикладних дисциплін.

Так, наприклад, теорія обліку, як багато інших наук, тісно пов'язана з філософією, яка вивчає найзагальніші закони розвитку суспільства і пізнання. Ці закони визначають розвиток теорії і практики бухгалтерського обліку.

Наука бухгалтерія поєднує економіку і право, тому бухгалтер виступає як юрист, суддя учасників господарських процесів, їх економічний радник.

Завдання 8. Прочитайте мікротекст. Скоротіть його до одного речення, видаливши зайву інформацію.

Бухгалтерський облік як функція управління тісно пов'язаний із плануванням, аналізом, контролем і регулюванням. Планування і прогнозування використовують облікову інформацію для складання планів і прогнозів та контролю їх виконання. Таким чином, між обліком і плануванням існують прямі і зворотні зв'язки.

Завдання 9. Прочитайте текст, підготуйтеся відповідати на запитання, які подані після тексту.

Взаємозв'язок бухгалтерського обліку з іншими науками

Бухгалтерський облік як наука і практична діяльність тісно пов'язаний із цілою низкою фундаментальних і прикладних дисциплін.

Так, наприклад, теорія обліку, як багато інших наук, тісно пов'язана з філософією, яка вивчає найзагальніші закони розвитку суспільства і пізнання. Ці закони визначають розвиток теорії і практики бухгалтерського обліку.

Наука бухгалтерія поєднує економіку і право, тому бухгалтер виступає як юрист, суддя учасників господарських процесів, їх економічний радник.

Бухгалтерський облік як функція управління тісно пов'язаний із плануванням, аналізом, контролем і регулюванням. Планування і прогнозування використовують облікову інформацію для складання планів і прогнозів та контролю їх виконання. Таким чином, між обліком і плануванням існують прямі і зворотні зв'язки.

Застосування методичних прийомів аналізу та аудиту дає змогу за даними бухгалтерського обліку розкрити причинно-наслідкові результати господарської діяльності, активізувати та прогнозувати цю діяльність.

Аналіз – невід’ємна складова бухгалтерського обліку. Лише за результатами аналізу можна приймати зважені управлінські рішення. Він є проміжним етапом процесу управління між збором інформації і ухваленням рішень з оперативного регулювання виробництва і планування господарської діяльності економічних суб’єктів. Економічний аналіз, по суті, це завершальний етап, остання фаза бухгалтерського обліку.

Контроль дає змогу здійснювати важливу функцію обліку щодо контролю господарської діяльності та майна підприємства, дотримання чинного законодавства та умов укладених угод. Контроль може здійснюватися через ревізію й аудит, судово-бухгалтерську експертизу.

Ревізія та аудит вивчають методи, пов’язані з перевіркою стану бухгалтерського обліку, сумлінності та правильності роботи посадових осіб, у тому числі й самого бухгалтера, а також дотримання чинного законодавства, доцільності та ефективності господарської діяльності.

Бухгалтер має чітко уявляти, що бухгалтерський облік є нічим іншим, як мовою, на якій викладається інформація про господарські процеси, це мова фактів господарської діяльності. Бухгалтерський облік часто називають "абеткою" або "мовою бізнесу".

1. З якими науками пов’язаний бухгалтерський облік?
2. Як пов’язаний бухгалтерський облік із філософією?
3. Як пов’язаний бухгалтерський облік з економікою і правом?
4. Як пов’язаний бухгалтерський облік із плануванням, аналізом і контролем?
5. Що дає контроль?
6. Що вивчають ревізія та аудит?

Завдання 10. Допишіть речення.

1. Наука бухгалтерія поєднує ...
2. Застосування методичних прийомів ...
3. Економічний аналіз, по суті, це ...
4. Контроль може здійснюватися ...
5. Бухгалтер має чітко уявляти, що ...
6. Бухгалтерський облік часто називають ...

Завдання 11. Побудуйте монологічне висловлювання за темою "Взаємозв'язок бухгалтерського обліку з іншими науками".

Глосарій

українська	російська
визначати	определять
дотримання	соблюдение
завершальний	завершающий
зважений	взвешенный
зворотний зв'язок	обратная связь
найзагальніший	самый общий
невід'ємний	неотъемлемый
низка	цепочка, ряд
облікова інформація	учетная информация
посадова особа	должностное лицо
причинно-наслідковий	причинно-следственный
проміжний	промежуточный
радник	советник
регулювання	регулирование
сумлінність	добросовестность
угода	договор, соглашение
уявляти	представляют
чинне законодавство	действующее законодательство

Тема 20. Категорія часу дієслова

20.1. Безособові дієслова на -но, -то. Категорія особи дієслова. Безособові дієслова. Синтаксична роль безособових дієслів в реченні.

20.2. Текст "Взаємозв'язок бухгалтерського обліку з іншими науками" Ч. 2.

Граматичний коментар

У сучасній українській мові існують дієслова, які утворюються від інфінітивної основи додаванням **-но**, **-то**. Наприклад: *написати – написано, зробити – зроблено, сказати – сказано, згорнути – згорнуто, взяти – взято*. Визначити особу в них неможливо, тому такі дієслова

називаються безособовими. У реченні безособові дієслова виступають у ролі предиката (Р). Наприклад: З математики бухгалтерським обліком **запозичено** одну з головних своїх рис – точність.

Завдання 1. За допомогою дієслівної форми на -но, -то утворіть безособову форму від поданих дієслів.

Запозичити, нарахувати, використати, прийняти, створити, відображати, охопити, забезпечити, обґрунтувати, сказати, відкрити, взяти, забрати, зіграти, купити, перевірити, розрізати, ознайомити, посадити, принести, змінити, одягати, розпитати, віддавати, залишити.

Завдання 2. Прочитайте речення, виділіть дієслова на -но, -то, з'ясуйте їх синтаксичну роль у реченні.

1. Юридичними науками сформовано правове поле бухгалтерського обліку підприємств, організацій і установ. 2. 22 жовтня 1930 року на основі промислового факультету Харківського інституту народного господарства створено Харківський інженерно-економічний інститут, який сьогодні називається Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця. 3. За перше десятиріччя Харківським інженерно-економічним інститутом підготовлено 1134 фахівці.

Завдання 3. Трансформуйте речення у безособові, вживаючи дієслівні форми на -но, -то.

Зразок: Студенти **виконали** контрольну роботу. Студентами **виконано** контрольну роботу.

1. У практичній роботі бухгалтер постійно виконує усі арифметичні дії. 2. Банк нарахував фірмі штраф за прострочення платежу. 3. Алгоритмізацію облікового процесу розробили за допомогою економіко-математичних методів аналізу. 4. З господарства зняли штрафні санкції. 5. Адміністрація прийняла обґрунтовані рішення стосовно управління господарською діяльністю підприємства. 6. Бухгалтерський облік охоплює всі засоби господарства і джерела їх формування, усі господарські процеси і результати діяльності.

Завдання 4. Утворіть термінологічні словосполучення за моделями, узгоджуючи слова в роді і числі: а) прикметник – іменник ($A^1 - N^1$); б) іменник – іменник ($N^1 - N^2$).

а) практичний, робота; арифметичний, дія; простий і складний, відсотки; матричний, модель; обґрунтований, рішення; обліковий, інформація;

господарський, операції; вибірковий, спостереження; документальна, обґрунтування.

б) взаємозв'язок, рахунки; моделювання, процеси; методи, аналіз; діяльність, підприємство; засоби, господарство; умова, відображення; ефективність, процеси.

Грамматичний коментар

В українській мові слова, що називають дію або стан істоти чи предмета називаються **дієсловами**. Основні граматичні ознаки дієслова – час, особа, число, спосіб. Для дієслова характерна незмінювана форма, яка, називаючи дію, не вказує ні на час, ні на особу, рід, число – це початкова форма (інфінітив). Дієслова в інфінітиві мають закінчення **-ти**: *читати, слухати*. У сучасній українській мові дієслова мають три форми часу:

теперішній (настоящее время),

минулий (прошедшее время),

майбутній (будущее время).

Дієслова **теперішнього часу** вказують на те, що відбувається на даний момент: *наказую, пропоную, читаю*. Дієслова у формі **минулого часу** виражають значення дії, яка вже закінчилася. Вони мають суфікс **-в-** для чоловічого роду та суфікс **-л-** для жіночого та середнього родів: *робив, готував, робила, готувала; робило, готувало*. Майбутній час дієслів має:

а) складену форму (допоміжне слово **бути** + **інфінітив**): *будемо працювати, будете читати, будуть писати*;

б) складну форму: *працюватимете, читатимете, писатимуть*;

в) просту форму: *напишу, прочитаю, попрацюю*.

Завдання 5. Від поданих дієслів утворіть усі можливі форми дієслова.

Запозичити, нарахувати, використовувати, створювати, відображати, охоплювати, забезпечувати, обґрунтувати, розробити.

Завдання 6. Прочитайте мікротекст. Дайте відповідь на запитання: Якою є роль математики в бухгалтерському обліку.

Дуже важливим є тісний зв'язок бухгалтерського обліку з математикою.

Саме у математики бухгалтерський облік запозичив одну з головних своїх рис – точність. У практичній роботі бухгалтер постійно зустрічається з усіма арифметичними діями, з нарахуванням простих і складних відсотків, широко використовує матричну модель взаємозв'язку рахунків, теорію множин, математичну логіку. Нарешті, математика в сучасних умовах автоматизації обліково-аналітичних робіт відіграє важливу роль в алгоритмізації облікового процесу, моделюванні господарських процесів, розробленні й використанні економіко-математичних методів аналізу.

Завдання 7. Прочитайте мікротекст. Виділіть речення з такими граматичними конструкціями: *що належить чому; що може приймати що; що має місце що; що відображає що.*

У розумінні предмета таких наук, як менеджмент та маркетинг, суттєва роль належить бухгалтерському обліку. Це пояснюється тим, що адміністрація може ухвалювати обґрунтовані рішення стосовно управління господарською діяльністю підприємства лише за умови використання достовірної, своєчасної, достатньої облікової інформації. У той же час має місце зворотній зв'язок: інформація, яка надходить від органів управління, створює підґрунтя для оброблення та групування облікової інформації.

Бухгалтерський облік відображає діяльність підприємств, організацій, установ. Він охоплює всі засоби господарства і джерела їх формування, усі господарські процеси і результати діяльності.

Завдання 8. Прочитайте мікротекст. Складіть запитання до кожного абзацу. Запишіть у зошит.

У бухгалтерському обліку господарські операції відображаються систематично і послідовно, цим забезпечується суцільне і безперервне спостереження і контроль за господарською діяльністю. Цим бухгалтерський облік відрізняється від оперативного і статистичного, які застосовують метод вибіркового спостереження і контролю.

Обов'язковою умовою відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку є їхнє документальне обґрунтування, завдяки якому показники обліку набувають особливого доказового, юридичного значення.

Економічний бік бухгалтерського обліку дає можливість оцінити ефективність господарських процесів.

Завдання 9. Прочитайте текст. Випишіть основну інформацію кожного абзацу.

Взаємозв'язок бухгалтерського обліку з іншими науками

Частина 2

Дуже важливим є тісний зв'язок бухгалтерського обліку з математикою.

Саме у математики бухгалтерський облік запозичив одну з головних своїх рис – точність. У практичній роботі бухгалтер постійно зустрічається з усіма арифметичними діями, з нарахуванням простих і складних відсотків, широко використовує матричну модель взаємозв'язку рахунків, теорію множин, математичну логіку. Нарешті, математика в сучасних умовах автоматизації обліково-аналітичних робіт відіграє важливу роль в алгоритмізації облікового процесу, моделюванні господарських процесів, розробленні й використанні економіко-математичних методів аналізу.

У розумінні предмета таких наук, як менеджмент та маркетинг, суттєва роль належить бухгалтерському обліку. Це пояснюється тим, що адміністрація може ухвалювати обґрунтовані рішення стосовно управління господарською діяльністю підприємства лише за умови використання достовірної, своєчасної, достатньої облікової інформації. У той же час має місце зворотній зв'язок: інформація, яка надходить від органів управління, створює підґрунтя для оброблення та групування облікової інформації.

Бухгалтерський облік відображає діяльність підприємств, організацій, установ. Він охоплює всі засоби господарства і джерела їх формування, усі господарські процеси і результати діяльності.

У бухгалтерському обліку господарські операції відображаються систематично і послідовно, цим забезпечується суцільне і безперервне спостереження і контроль за господарською діяльністю. Цим бухгалтерський облік відрізняється від оперативного і статистичного, які застосовують метод вибіркового спостереження і контролю.

Обов'язковою умовою відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку є їхнє документальне обґрунтування, завдяки якому показники обліку набувають особливого доказового, юридичного значення.

Економічний бік бухгалтерського обліку дає можливість оцінити ефективність господарських процесів.

Завдання 10. Допишіть речення.

1. У практичній роботі бухгалтер постійно зустрічається ...
2. Нарешті, математика в сучасних умовах автоматизації ...
3. Це пояснюється тим, що адміністрація може ухвалювати ...
4. Бухгалтерський облік відображає діяльність ...
5. Обов'язковою умовою відображення господарських операцій ...
6. Економічний бік бухгалтерського обліку дає ...

Завдання 11. Користуючись конспектом, перекажіть текст (завдання 9).

Глосарій

українська	російська
арифметичні дії	арифметические действия
безперервний	беспрерывный
використовувати	использовать
відображати	отражать
відрізнитися	отличаться
відсотки	проценты
джерела	источники
забезпечувати	обеспечивать
запозичити	заимствовать
матрична модель	матричная модель
надходити	поступать
нарахувати	насчитать
обґрунтувати	обосновать
охоплювати	охватить
підґрунтя	основание, почва, база, фундамент
розроблення	разработка
спостереження	наблюдение
створювати	создавать
суттєва роль	существенная роль
суцільний	сплошной
теорія множин	теория множеств

Тема 21. Суб'єктно-предикатні відношення

21.1. Граматичні конструкції наукового стилю мови.

21.2. Розвиток професійного мовлення.

21.3. Уміння будувати стверджувальні та заперечні відповіді на запитання. Поняття стверджувального, заперечного та запитального речення. Лексика, що використовується під час творення таких речень. Роль інтонації при усному мовленні.

21.4. Текст "Взаємозв'язок бухгалтерського обліку з іншими науками" (Ч. 3).

Завдання 1. Утворіть і запишіть у зошит словосполучення за моделями, узгоджуючи слова в роді і числі: а) прикметник – іменник ($A^1 - N^1$); б) іменник – іменник ($N^1 - N^2$); в) дієслово – іменник ($V - N^4$).

а) правовий, забезпечення; юридична, науки; народний, господарство; математичний, статистика; облікова, дані; вибіркова, обстеження; обліковий, інформація; окремий, операції.

б) діяльність, підприємство; рівень, знання; побудова, групування; використання, теорія; відображення, робота, підприємство; відрахування, прибуток; ймовірність, помилки; розвиток, господарство; діяльність, підприємства і організації; об'єкти, облік; опрацювання, інформація; виконання, договори; договори, поставки.

в) регулювати, законів; вивчають, економік; вивчає, природа і сутність; розкриває, понять; вивчає і контролює, робота.

Завдання 2. Дані словосполучення запишіть у родовому, орудному та місцевому відмінках.

а) Зразок: *достатній рівень – достатнього рівня, достатнім рівнем, на достатньому рівні.*

Вибіркове обстеження, облікова інформація, статистичні дані, податковий відсоток.

б) Зразок: *робота підприємства – роботи підприємства, роботою підприємства, на роботі підприємства.*

Об'єкт обліку, опрацювання інформації; контроль поставки, діяльність підприємства, регулювання законів.

Завдання 3. Від поданих дієслів за допомогою суфіксів утворіть іменники.

Зразок: регулювати – регулювання.

Уявляти, об'єднати, регламентувати, розглядати, управляти, формувати, обліковувати, групувати, ґрунтувати, вивчати, функціонувати, фінансувати, відрахувати, використати, планувати, прогнозувати, одержати.

Завдання 4. Впишіть необхідні закінчення.

1. Статистик... дає для бухгалтерськ... облік... основний методологічн... прийом – групування. 2. Галузеві економік... вивчають економік... відповідних галуз... народного господарств... . 3. Теорія ймовірностей і математичн... статистик... дають змогу виміряти ступінь відповідності обліков... даних реальн... станові речей, оцінити ймовірність помил..., що виникають під час реєстраці... фактів. 4. Науки, які формують цикл загально професійних дисциплін, є джерел... пізнання для бухгалтерськ... облік... . 5. Для відображення різнобічн... діяльност... підприємств і організацій з мет... одержання інформації, необхідн... для управління й контролю, використовують три вид... господарськ... облік... .

Завдання 5. Впишіть пропущені прийменники, підкресліть S і P.

1. ... одержання зведеної інформації статистикою широко використовуються дані оперативного і бухгалтерського обліку. 2. Бухгалтер повинен мати достатній рівень знань ... правових дисциплін. 3. Тому що ... підприємствах, які працюють у цих галузях, функціонує бухгалтерський облік, який дає кількісне відображення роботи даного підприємства. 4. Фінанси – економічна дисципліна, що вивчає природу і сутність фінансів, розкриває сутність таких понять, як бюджет, фінансування, капітальні інвестиції, податки, відрахування ... прибутку тощо. 5. Теорія ймовірностей і математична статистика дають змогу виміряти ступінь відповідності облікових даних реальному станові речей, оцінити ймовірність помилок, що виникають ... реєстрації фактів.

Ключ: для, з, на, від, під час.

Завдання 6. Прочитайте мікротекст. Дайте відповідь на запитання: Для чого потрібні юридичні науки бухгалтеру?

Правове забезпечення (юридичні науки) діяльності підприємства регулюється низкою законів. Бухгалтер повинен мати достатній рівень

знань з правових дисциплін і чітко уявляти, що його діяльність є об'єднувальною ланкою між економічними та юридичними дисциплінами. Правова регламентація розглядається як принцип управління. Тому юридичні науки, формують правове поле бухгалтерського обліку підприємств, організацій і установ.

Завдання 7. Прочитайте мікротекст. Підкресліть речення з такими синтаксичними конструкціями: що дає що; що є що; що вивчає що; що функціонує де.

Статистика дає для бухгалтерського обліку основний методологічний прийом – групування. Методологія побудови групувань, які ґрунтуються на використанні теорії множин та математичній логіці, – наріжний камінь бухгалтерського обліку.

Галузеві економіки вивчають економіку відповідних галузей народного господарства. Тому що на підприємствах, які працюють у цих галузях, функціонує бухгалтерський облік, який дає кількісне відображення роботи даного підприємства.

Фінанси – економічна дисципліна, що вивчає природу і сутність фінансів, розкриває сутність таких понять, як бюджет, фінансування, капітальні інвестиції, податки, відрахування від прибутку тощо.

Завдання 8. Побудуйте речення за такими синтаксичними конструкціями: а) що є що; б) що дає змогу що зробити; в) що є чим; г) що використовується для чого; д) що вивчає і контролює що.

а) що вивчає природу, розкриває сутність, фінанси, фінансування, економічна дисципліна, і сутність фінансів, як бюджет, таких понять, розкриває сутність;

б) Реальному станові речей, математична статистика, і дають змогу, теорія ймовірностей, облікових даних, виміряти, відповідності ступінь;

в) Для бухгалтерського обліку, пізнання, дисциплін, науки, які формують цикл, є джерелом, загально професійних;

г) господарства, використовується, для, облікова, планування, також, і, прогнозування, розвитку, інформація;

д) Явища і процеси, вивчає і контролює, статистичний облік, та окремі, масові, суспільно-економічні, типові.

Завдання 9. Дайте стверджувальну відповідь на запитання.

Зразок:

– *Облікова інформація використовується для планування і прогнозування розвитку господарства?*

– *Так. Облікова інформація використовується для планування і прогнозування розвитку господарства.*

1. Для відображення різнобічної діяльності підприємств і організацій з метою одержання інформації використовують три види господарського обліку?

2. Ці види господарського обліку оперативний, бухгалтерський і статистичний?

3. Кожен із них має свої завдання?

4. Це об'єкти обліку, способи одержання та опрацювання інформації і виконує свою роль у здійсненні функцій, покладених на господарський облік у суспільстві?

5. За допомогою оперативного обліку здійснюється контроль за виконанням договорів поставки товарно-матеріальних цінностей, використанням робочого часу, обладнання і техніки, випуском та реалізацією продукції?

Завдання 10. Прочитайте мікротекст. Зробіть короткий конспект, видаливши всю зайву інформацію. Запишіть у зошит.

Статистичний облік вивчає і контролює масові суспільно-економічні та окремі типові явища і процеси. Об'єктом статистичного обліку можуть бути окреме підприємство, галузь, народне господарство у цілому.

Предметом статистичного обліку є не лише процеси матеріального виробництва, але й інші соціально-економічні явища (чисельність і склад населення, рівень добробуту, охорони здоров'я тощо).

Для одержання зведеної інформації статистикою широко використовуються дані оперативного і бухгалтерського обліку. Дані статистичного обліку застосовують також для перспективного планування і прогнозування галузевого і соціально-економічного розвитку країни в цілому. Тому оперативний і бухгалтерський обліки підпорядковуються завданням державної статистики. Всі три види обліку – оперативний, бухгалтерський, статистичний – тісно взаємопов'язані, доповнюють один одного й утворюють єдину систему народногосподарського обліку.

Завдання 11. Прочитайте текст.

Взаємозв'язок бухгалтерського обліку з іншими науками

Частина 3

Правове забезпечення (юридичні науки) діяльності підприємства регулюється низкою законів. Бухгалтер повинен мати достатній рівень знань із правових дисциплін і чітко уявляти, що його діяльність є об'єднувальною ланкою між економічними та юридичними дисциплінами. Правова регламентація розглядається як принцип управління. Тому юридичні науки формують правове поле бухгалтерського обліку підприємств, організацій і установ.

Статистика дає для бухгалтерського обліку основний методологічний прийом – групування. Методологія побудови групувань, які ґрунтуються на використанні теорії множин та математичній логіці, – наріжний камінь бухгалтерського обліку.

Галузеві економіки вивчають економіку відповідних галузей народного господарства. Тому що на підприємствах, які працюють у цих галузях, функціонує бухгалтерський облік, який дає кількісне відображення роботи даного підприємства.

Фінанси – економічна дисципліна, що вивчає природу і сутність фінансів, розкриває сутність таких понять, як бюджет, фінансування, капітальні інвестиції, податки, відрахування від прибутку тощо.

Теорія ймовірностей і математична статистика дають змогу виміряти ступінь відповідності облікових даних реальному станові речей, оцінити ймовірність помилок, що виникають під час реєстрації фактів, використати науково обґрунтовані статистичні методи зведення та групування, вибіркового обстеження.

Науки, які формують цикл загально професійних дисциплін, є джерелом пізнання для бухгалтерського обліку.

У процесі планування і прогнозування використовується облікова інформація, щоб здійснювати контроль за виконанням планових завдань за звітний період. Облікова інформація використовується також для планування і прогнозування розвитку господарства.

Для відображення різнобічної діяльності підприємств і організацій із метою одержання інформації, необхідної для управління й контролю, використовують три види господарського обліку: оперативний, бухгал-

терський і статистичний. Кожен із них має свої завдання, об'єкти обліку, способи одержання та опрацювання інформації і виконує свою роль у здійсненні функцій, покладених на господарський облік у суспільстві.

Оперативний (оперативно-технічний) облік використовується для спостереження і контролю за окремими операціями і процесами на найважливіших ділянках господарської діяльності. Так, за допомогою оперативного обліку здійснюється контроль за виконанням договорів поставки товарно-матеріальних цінностей, використанням робочого часу, обладнання і техніки, випуском та реалізацією продукції тощо.

Статистичний облік вивчає і контролює масові суспільно-економічні та окремі типові явища і процеси. Об'єктом статистичного обліку можуть бути окреме підприємство, галузь, народне господарство у цілому.

Предметом статистичного обліку є не лише процеси матеріального виробництва, але й інші соціально-економічні явища (чисельність і склад населення, рівень добробуту, охорони здоров'я тощо).

Для одержання зведеної інформації статистикою широко використовуються дані оперативного і бухгалтерського обліку. Дані статистичного обліку застосовують також для перспективного планування і прогнозування галузевого і соціально-економічного розвитку країни в цілому. Тому оперативний і бухгалтерський обліки підпорядковуються завданням державної статистики. Всі три види обліку – оперативний, бухгалтерський, статистичний – тісно взаємопов'язані, доповнюють один одного й утворюють єдину систему народногосподарського обліку.

Завдання 12. Дайте відповідь на запитання.

1. Що формують юридичні науки?
2. Що дає для бухгалтерського обліку статистика?
3. Що вивчають галузеві економіки?
4. Що дає теорія ймовірностей і математична статистика?
5. Для чого використовується облікова інформація?
6. Які види господарського обліку використовують для відображення різнобічної діяльності підприємств і організацій?
7. Що здійснюється за допомогою оперативного обліку?
8. Що є предметом статистичного обліку?
9. Для чого застосовують дані статистичного обліку?

Глосарій

українська	російська
відповідна галузь	соответствующая отрасль
відрахування	отчисления
добробут	благополучие, достаток
доповнювати	дополняют
достатній	достаточный
звітний період	отчетный период
кількісний	количественный
найважливіший	важнейший
наріжний камінь	краеугольный камень
не лише	не только
обладнання	оборудование
опрацювання	обработка
побудова	построение
різнобічний	разносторонний
розглядатися	рассматриваться
також	также
типові явища	типичные явления
тому що	потому что
уявляти	представляют

Тема 22. Творення дієприкметників

22.1. Активні і пасивні дієприкметники. Поділ дієприкметників на активні та пасивні. Творення активних та пасивних дієприкметників. Синтаксична роль дієприкметника в реченні.

22.2. Дієприкметниковий зворот.

22.3. Прийменник. Види прийменників. Синтаксична роль прийменника в реченні.

22.4. Структура складного речення. Види складних речень. Речення складносурядні і складнопідрядні. Складнопідрядні ускладнені речення.

22.5. Текст "Принципи бухгалтерського обліку" Ч. 1.

Грамаіічній коментар

Дієприкметник – це форма дієслова, яка називає ознаку предмета за дією і відповідає на питання **який? яка? яке? які?** За своїми морфологічними ознаками дієприкметники схожі на прикметники, бо узгоджуються з іменниками у роді, числі й відмінку: **надрукований текст, прослухана лекція**. У реченні дієприкметник виступає як узгоджене означення або іменна частина складеного іменного присудка. Наприклад: Студенти читали **вивішене** поряд із розкладом оголошення.

Дієприкметники, що виражають ознаку за дією, яку здійснює сам діяч, є **активними**. Наприклад: **відбілюючий** засіб. Дієприкметники, які виражають ознаку предмета, що зазнає на собі дії іншого предмета, – **пасивні**. Наприклад: **збудований** будинок, **прочитана** книга, **розглянуте** питання.

Активні дієприкметники мають форми теперішнього та минулого часу.

Активні дієприкметники теперішнього часу творяться від дієслівних основ теперішнього часу за допомогою суфіксів **-уч, -юч, -ач, -яч**: лежати – лежачий, киплять – киплячий, ріжуть – ріжучий, сіють – сіючий, але в українській мові ці дієприкметники рідко творяться і ще рідше вживаються. Частіше вони замінюються описовими зворотами: той (та, те), що (який, котрий).

Активні дієприкметники минулого часу творяться від інфінітивних основ за допомогою суфікса **-л-**: почорніти – почорнілий, примерзнути – примерзлий.

Пасивні дієприкметники мають лише форму минулого часу і утворюються від дієслівних основ за допомогою суфіксів **-н-, -ен-(-єн-), -т-**. У науковому стилі вживається здебільшого пасивні дієприкметники. Наприклад: Під час утворення пасивних дієприкметників із суфіксом **-ен-** відбувається чергування звуків. Наприклад: Кожне підприємство розглядається як господарська одиниця (юридична особа), що є **відокремленою** від її власників чи інших підприємств.

В українській мові дієприкметники з постфіксом **-ся**, на відміну від російської, не утворюються і не вживаються.

Дієприкметник із залежними словами утворює **дієприкметниковий зворот**: Наприклад: Гроші визначають вартість майна, **зафіксованого в бухгалтерському обліку**.

Завдання 1. Від поданих дієслів утворіть, за можливістю, активні і пасивні дієприкметники. Користуйтеся граматичним коментарем.

Зразок: фіксувати – фіксуючий – фіксований.

Виробити, відокремити, ліквідувати, включаються, використати, продати, розпродаватися, передбачати, змінювати, застосувати, зумовити, нарахувати, створити, провести.

Завдання 2. Визначте синтаксичну роль дієприкметника в реченні.

1. Ціни, встановлені олігополією, змінюються швидше і є більш гнучкими ніж ринкові ціни. 2. Прибутки, отримані підприємством, витрачаються на розвиток виробництва. 3. Попитом називають кількість товару, купленого за помірною ціною в певний проміжок часу. 4. Платоспроможний попит – це потреба у товарах, забезпечена коштами покупця. 5. Існує зв'язок між ціною товару і обсягом його пропозиції, виражений законом пропозиції. 6. Видатки, пов'язані із забезпеченням постійних витрат, є постійними. 7. Ресурси виробництва – це сукупність природних, соціальних і духовних сил, використовуваних у процесі створення товарів і послуг.

Завдання 3. Прочитайте мікротекст. З'ясуйте види речень.

Принцип (з лат. *principium* – початок, основа) – це першооснова, те, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорії, науки. Принципи – це вироблені положення, які першочергово реалізуються в теорії та практиці. На базі загальних принципів будується облікова методологія.

Характерними принципами бухгалтерського обліку підприємств різних галузей є: принцип (автономності) підприємства; принцип господарської одиниці; принцип безперервності; принцип грошового виміру; принцип періодичності (або облікового періоду); принцип послідовності (або принцип постійності); принцип історичної собівартості.

Завдання 4. Утворіть словосполучення за моделями, узгоджуючи слова в роді і числі: а) прикметник – іменник ($A^1 - N^1$); б) іменник – іменник ($N^1 - N^2$).

а) Господарський, одиниця; юридичний, особа; обліковий, методологія; приватний, компанії; урядовий, установа; ринковий, вартість; безперервний, діяльність; облікова, період.

б) Принцип, безперервність; заклади, освіта; період, діяльність; стаття, активи; об'єкти, облік; фіксація, операція; виявлення, результати; методи, ведення, облік; витрати, виробництво; власники, підприємство.

Завдання 5. Утворіть словосполучення, розкривши дужки і поставивши слова у відповідній формі.

Характерними (принципи, бухгалтерський облік, підприємство);
особисте майно (та інший, засоби, власники, підприємство);
розглядається як (окремий, господарський, одиниця);
зміни (вартість, гроші, не призводять, до зміни, у бухгалтерський облік);
проміжним (обліковий, період, є поквартальний, періоди);
оцінку (бізнес, можна визначити тільки в момент ліквідація, підприємство).

Завдання 6. Прочитайте речення, визначте у них головні і другорядні члени речення.

Принцип періодичності (або облікового періоду) визначає можливість і необхідність поділу безперервної діяльності підприємства на звітні періоди для складання необхідної звітності та виявлення результатів діяльності. Найчастіше обліковий період збігається з календарним роком. Проміжним обліковим періодом є поквартальні періоди, за які також складається звітність і виявляються фінансові результати. Хоча діяльність підприємства є безперервною і реальну оцінку бізнесу можна визначити тільки в момент ліквідації підприємства, з метою складання фінансової звітності принцип періодичності припускає розділення діяльності підприємства на певні періоди часу.

Граматичний коментар

Прийменник – це службова частина мови, що служить для зв'язку слів у реченні. В українській мові прийменник бувають **прості і похідні**.

Прості прийменники: під, при, про, через, без, для, по, серед.

Похідні прийменники: попід, навколо, спереду, поза, понад, перед, близько, посеред. Вони утворилися від інших частин мови.

За будовою прийменники бувають:

прості: в, у, до, на, з, за, під, перед;

складні: з-за, з-між, з-над, з-поза, поміж, проміж, заради, утворені сполученням двох або кількох простих прийменників;

складені: з метою, в галузі, під час, по лінії, відповідно до, у зв'язку з, утворені з одного або двох прийменників. Їх ще називають прийменниковими зворотами.

Завдання 7. Прочитайте текст. Підкресліть прийменники, визначте, які це прийменники.

Принцип послідовності (або принцип постійності) полягає в тому, що під час ведення бухгалтерського обліку можуть бути застосовані різні методи обліку. Принцип послідовності передбачає, що якщо компанія вибрала якийсь один метод обліку, то вона має застосовувати його постійно. Тільки в крайньому разі, коли виникає життєво необхідна ситуація, яка, у свою чергу, зумовлена об'єктивністю реальної практики, методи ведення обліку можуть бути змінені. Це певною мірою стосується методів нарахування амортизації основних засобів і нематеріальних активів, порядку нарахування зношуваності малоцінних предметів, створення резервів, методу обліку витрат виробництва, методів оцінки майна тощо. Цей принцип є актуальним і важливим не тільки для самих компаній, а й для користувачів фінансовою інформацією. Після проведення зовнішнього аудиту аудитор у своєму звіті обов'язково зазначає, що "фінансовий облік компанії здійснюється відповідно до принципів *GAAP (Generally accepted accounting principles)*, виходячи з принципу послідовності відповідно до попереднього року". Будь-які зміни в методах ведення бухгалтерського обліку викликають особливу увагу в аудиторів. Принцип послідовності стосується тільки певного періоду, а не конкретного моменту. Наприклад, довгострокові активи обліковуються за собівартістю, тоді як запаси можуть обліковуватись за ціною, нижчою від собівартості чи за ринковою ціною.

Завдання 8. Прочитайте текст, выпишіть складні речення у дві групи: складносурядні і складнопідрядні.

Принцип історичної собівартості визначає пріоритет історичної собівартості над іншими видами оцінювання активів, оскільки вона характеризує реальне оцінювання засобів, що були витрачені на їхню закупівлю та виробництво. Економічні ресурси підприємства називаються його активами. Активи складаються з коштів, землі, будинків, обладнання та іншого майна і майнових прав. Принцип історичної собівартості, як і принцип безперервності, є одним із фундаментальних принципів бухгалтерського обліку. Цей принцип означає, що активи компанії відображаються у фінансових документах за ціною їхнього придбання (за собівартістю). Собівартість є основою послідовності бухгалтерського обліку. Із часом вартість активів зменшується, тому що активи мають обмежений період

існування. Відбувається так звана амортизація активів. Сутність процесу амортизації активів полягає в поступовому зменшенні вартості активів і перенесенні цієї вартості на так звану операційну вартість (тобто вартість процесу виробництва). Амортизація не має ніякого відношення до ринкової чи реальної вартості активів.

Завдання 9. Прочитайте текст, знайдіть у словнику незнайомі слова, що зустрінуться в тексті.

Принципи бухгалтерського обліку

Частина 1

Принцип (з лат. *principium* – початок, основа) – це першооснова, те, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорії, науки. Принципи – це вироблені положення, які першочергово реалізуються в теорії та практиці. На базі загальних принципів будується облікова методологія.

Характерними принципами бухгалтерського обліку підприємств різних галузей є: принцип (автономності) підприємства; принцип господарської одиниці; принцип безперервності; принцип грошового виміру; принцип періодичності (або облікового періоду); принцип послідовності (або принцип постійності); принцип історичної собівартості.

1. *Принцип автономності підприємства* полягає в тому, що кожне підприємство розглядається як відокремлена від її власників чи інших підприємств господарська одиниця (юридична особа). Тому бухгалтерський облік ведеться окремо для кожного підприємства. Особисте майно та інші засоби власників підприємства не відображаються у звітності підприємства.

2. *Принцип господарської одиниці* розповсюджується не тільки на приватні компанії, а й на урядові установи, заклади освіти, недержавні й релігійні організації та інші установи. Якщо якась установа є структурним підрозділом іншої, то в цьому випадку вона також розглядається як окрема господарська одиниця і також повинна вести власний фінансовий облік.

3. *Принцип безперервності передбачає*, що підприємство здійснює свою діяльність протягом усього періоду діяльності підприємства. Це є основою для відображення статей активів щодо фактичної собівартості, а не ринкової вартості, яка стає визначальною під час ліквідації підприємства.

4. *Принцип грошового виміру* передбачає, що гроші є найуніверсальнішим виміром різних об'єктів обліку, а також забезпечують адекватне оцінювання господарської діяльності підприємства. Гроші стають основним детермінатором визначення фактів і подій. Гроші визначають вартість речі в момент фіксації операції в бухгалтерському обліку. Зміни вартості грошей не призводять до змін у бухгалтерському обліку.

5. *Принцип періодичності (або облікового періоду)* визначає можливість і необхідність поділу безперервної діяльності підприємства на звітні періоди для складання необхідної звітності та виявлення результатів діяльності. Найчастіше обліковий період збігається з календарним роком. Проміжним обліковим періодом є поквартальні періоди, за які також складається звітність і виявляються фінансові результати. Хоча діяльність підприємства є безперервною і реальну оцінку бізнесу можна здійснити тільки в момент ліквідації підприємства, з метою складання фінансової звітності принцип періодичності припускає розділення діяльності підприємства на певні періоди часу.

6. *Принцип послідовності (або принцип постійності)* полягає в тому, що при веденні бухгалтерського обліку можуть бути застосовані різні методи обліку. Принцип послідовності передбачає, що якщо компанія вибрала якийсь один метод обліку, то вона має застосовувати його постійно. Тільки в крайньому разі, коли виникає життєво необхідна ситуація, яка, у свою чергу, зумовлена об'єктивністю реальної практики, методи ведення обліку можуть бути змінені. Це певною мірою стосується методів нарахування амортизації основних засобів і нематеріальних активів, порядку нарахування зношеності малоцінних предметів, створення резервів, методу обліку витрат виробництва, методів оцінювання майна тощо. Цей принцип є актуальним і важливим не тільки для самих компаній, а й для користувачів фінансовою інформацією. Після проведення зовнішнього аудиту аудитор у своєму звіті обов'язково зазначає, що "фінансовий облік компанії здійснюється відповідно до принципів *GAAP (Generally accepted accounting principles)*, виходячи з принципу послідовності відповідно до попереднього року". Будь-які зміни в методах ведення бухгалтерського обліку викликають особливу увагу в аудиторів. Принцип послідовності стосується тільки певного періоду, а не конкретного моменту. Наприклад, довгострокові активи обліковуються за собівартістю, тоді як запаси можуть обліковуватись за ціною, нижчою від собівартості чи за ринковою ціною.

7. *Принцип історичної собівартості* визначає пріоритет історичної собівартості над іншими видами оцінювання активів, оскільки вона характеризує реальне оцінювання засобів, що були витрачені на їхню закупівлю та виробництво. Економічні ресурси підприємства називаються його активами. Активи складаються з коштів, землі, будинків, обладнання та іншого майна і майнових прав. Принцип історичної собівартості, як і принцип безперервності, є одним з фундаментальних принципів бухгалтерського обліку. Цей принцип означає, що активи компанії відображаються у фінансових документах за ціною їхнього придбання (за собівартістю). Собівартість є основою послідовності бухгалтерського обліку. Із часом вартість активів зменшується, тому що активи мають обмежений період існування. Відбувається так звана амортизація активів. Сутність процесу амортизації активів полягає в поступовому зменшенні вартості активів і перенесенні цієї вартості на так звану операційну вартість (тобто вартість процесу виробництва). Амортизація не має ніякого відношення до ринкової чи реальної вартості активів.

Завдання 10. Прочитайте текст ще раз, знайдіть і запишіть у зошит одним реченням відповіді на кожне запитання.

1. Як будується облікова методологія?
2. Які основні характерні принципи бухгалтерського обліку підприємств різних галузей?
3. У чому полягає принцип автономності підприємства?
4. Що значить принцип господарської одиниці?
5. Що передбачає принцип безперервності?
6. Що є головним у принципі грошового виміру?
7. Що визначає принцип періодичності (або облікового періоду)?
8. Як ви розумієте принцип послідовності (або принцип постійності)?
9. Що таке принцип історичної собівартості?

Глосарій

українська	російська
безперервність в крайньому разі гнучкий з часом	беспрерывность в крайнем случае гибкий со временем

намір	намерение
обігові кошти	оборотные средства
обмежений	ограниченный
обсяг	объём
особисте майно	личное имущество
певний	определённый
першооснова	первооснова
першочерговий	первостепенный
платоспроможний	платёжеспособный
попит	спрос
придбання	приобретение, покупка
пропозиція	предложение
розповсюджуватися	распространяться
собівартість	себестоимость
споживач	потребитель
сукупність	совокупность
товаровиробник	товаропроизводитель

Тема 23. Вираження суб'єктно-об'єктних відношень

23.1. Прямий і непрямий об'єкт.

23.2. Структура речень у науковому тексті.

23.3. Розвиток професійного мовлення. Виконання тренувальних вправ.

23.4. Текст "Принципи бухгалтерського обліку" Ч. 2.

Завдання 1. Прочитайте речення. Підкресліть у них S , P і O.

Зразок: Сукупність усіх галузей господарства країни складають її національну економіку.

1. Основні показники результатів господарської діяльності складаються з ефективності, продуктивності, рентабельності. 2. Найбільш розвинені галузі народногосподарського комплексу України містять у собі важку промисловість, транспорт й енергетику. 3. Принцип фактичної реалізації застосовується для визначення суми, яка повинна бути визнана як виручка після відвантаження продукції. 4. Моментом реалізації продукції та отримання доходу є момент переходу до покупця права власності

на товар. 5. Принцип фактичної реалізації передбачає суму грошей як виторг. 6. За цим принципом сума виручки може бути меншою за вартість проданих товарів чи наданих послуг.

Завдання 2. Утворіть словосполучення за моделями, узгоджуючи слова в роді і числі: а) прикметник – іменник ($A^1 - N^1$); б) іменник – іменник ($N^1 - N^2$).

а) відповідний, інформація; фактичний, реалізація; фінансовий, звіти; проданий, товари; відповідний, інформація; фінансовий, стани; економічний, ресурси; двосторонній, тотожність; основний, засоби; переробний, промисловість;

б) визначення, сума; облік, дохід; відвантаження, продукція; надання, послуга; права, власність; вартість, товари; сума, виручка; пасиви, компанія; ресурси, компанія; вид, діяльність; структура, баланси.

Завдання 3. Розкрийте дужки, слова запишіть у відповідній формі.

сума (виручка, може бути менша, за вартість, продані, товари);
всю (відповідна, інформація, про фінансова, стан і результати, діяльність, компанія);

компанії доводиться здійснювати (різний, господарський, операції);
не відображати (малоцінний, речі, в склад, основний, засоби);
з урахуванням (особливості, певна, галузь, чи вид, діяльність);
не є засобом (проста, фіксація, формальні, дані).

Завдання 4. Вставте у пропуски відповідний прийменник.

1. Моментом реалізації продукції ... отримання доходу є момент переходу ... покупця права власності ... товар і ризику ... зв'язку ... його доставкою, а не обов'язково момент отримання грошей (та, до, на, у, з).

2. Принцип повного розкриття передбачає, що фінансові звіти ... доповнення ... них повинні містити всю відповідну інформацію... фінансовий стан і результати діяльності компанії (та, до, про). 3. Принцип суттєвості є дуже важливим ... визначенні витрат... надходжень... певний період (при, та, за). 4. Принцип галузевої практики визначає, що ... урахуванням особливостей певної галузі чи виду діяльності ... бухгалтерському обліку можуть здійснюватись певні винятки ... загальних правил (з, в, із).

Завдання 5. Прочитайте речення, визначте синтаксичну структуру речень.

1. Кожного дня компанії доводиться здійснювати різні господарські операції. 2. Господарські операції впливають як на активи компанії, так і на її пасиви. 3. Це обов'язково знаходить своє відображення у фінансових документах як за активами, так і за пасивами компанії. 4. Цей принцип бухгалтерського обліку називається принципом двосторонньої тотожності. 5. Принцип суттєвості є дуже важливим під час визначення витрат та надходжень за певний період. 6. Підприємства різних галузей чи видів діяльності мають різні операційні цикли. 7. Однотипні підприємства мають однакову тривалість операційного циклу.

Завдання 6. Дайте стверджувальну відповідь.

Зразок: За принципом фактичної реалізації облік доходу здійснюється за допомогою методу нарахування?

Так. За принципом фактичної реалізації облік доходу здійснюється за допомогою методу нарахування.

1. Принцип повного розкриття передбачає наявність усієї інформації про фінансовий стан діяльності компанії? 2. За принципом двосторонньої тотожності економічні ресурси компанії називаються її активами? 3. Принцип суттєвості є важливим при визначенні витрат та надходжень за певний період? 4. Однотипні підприємства мають однакову тривалість операційного циклу? 5. Принцип консерватизму передбачає два аспекти: витрати і виручка?

Завдання 7. Прочитайте текст.

Принципи бухгалтерського обліку

Частина 2

8. *Принцип фактичної реалізації застосовується для визначення суми, яка повинна бути визнана як виручка після відвантаження продукції. За цим принципом облік доходу здійснюється за допомогою методу нарахування, тобто відразу після відвантаження продукції (надання послуг) та пред'явлення рахунка покупцеві. Моментом реалізації продукції та отримання доходу є момент переходу до покупця права власності на товар і ризику у зв'язку з його доставкою, а не обов'язково момент отримання грошей.*

Принцип фактичної реалізації передбачає, що сума грошей може бути визнана як виторг, коли можна бути впевненим, що кошти за продукцію, товари чи послуги надійдуть. За цим принципом сума виручки може бути меншою за вартість проданих товарів чи наданих послуг.

9. *Принцип повного розкриття* передбачає, що фінансові звіти та доповнення до них повинні містити всю відповідну інформацію про фінансовий стан і результати діяльності компанії. Інформація вважається відповідною, якщо вона може вплинути на оцінку статей звітності або рішення, що приймаються на її основі.

10. *Принцип двосторонньої тотожності (або двосторонності)*. За цим принципом економічні ресурси компанії називаються її активами. Вимоги інших сторін до активів є пасивами компанії. Таким чином, загальні обсяги вимог не повинні перебільшувати обсяги активів.

Кожного дня компанії доводиться здійснювати різні господарські операції, які впливають як на активи компанії, так і на її пасиви, і це обов'язково знаходить своє відображення у фінансових документах як за активами, так і за пасивами компанії. Тому цей принцип бухгалтерського обліку називається принципом двосторонньої тотожності.

11. *Принцип суттєвості (або матеріальності)* передбачає, що в бухгалтерському обліку мають бути відображені всі важливі, суттєві події, господарські операції. Компанія може не відображати малоцінні речі в складі основних засобів, а списує їх у момент придбання. Принцип суттєвості є дуже важливим під час визначення витрат та надходжень за певний період. Майже всі витрати необхідно рахувати.

Завдання 8. Дайте відповідь на запитання.

1. Для чого застосовується принцип фактичної реалізації?
2. Що передбачає принцип повного розкриття?
3. Що визначає принцип галузевої практики?
4. Що передбачає принцип консерватизму?

Завдання 9. Допишіть речення.

1. Принцип фактичної реалізації передбачає, що сума ...
2. За цим принципом економічні ресурси ...
3. Принцип суттєвості є дуже важливим під час ...
4. Більшість підприємств можна віднести до ...
5. Однотипні підприємства мають деякі загальні риси, наприклад, ...
6. Бухгалтерський облік не є засобом простої ...

Тема 24. Числівник

24.1. Структурно-граматичні властивості числівників.

24.2. Будова числівників.

24.3. Запис числівників словами.

24.4. Текст "Принципи бухгалтерського обліку" Ч. 3.

Грамматичний коментар

Числівники – це слова, що означають кількість або порядок предметів при лічбі. За значенням, структурно-граматичними властивостями та характером уживання числівники поділяють на два розряди: **кількісні й порядкові**.

Кількісні числівники відповідають на питання **скільки?** Наприклад: два підручники, дві гривні, чотири фірми. Кількісні числівники ще поділяють на:

дробові (одна друга, три четверті);

збірні (двоє, троє, семеро);

неозначено-кількісні (багато, небагато).

За будовою кількісні числівники поділяють на три групи: **прості, складні і складені**.

Прості – однослівні: один, три.

Складні – утворені з двох чисел, об'єднаних в одне слово: дванадцять, сімсот.

Складені – це числівники, що складаються з двох і більше слів: двадцять чотири, сто сорок вісім.

Порядкові числівники відповідають на питання **котрий за порядком?** Наприклад: третій місяць.

Завдання 1. Читайте, повторюйте за викладачем числівники.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100, 200, 300, 400, 500, 600, 700, 800, 900, 1000.

Завдання 2. Читайте, повторюйте за викладачем, записуйте в зошит словами числівники.

1, 11, 101, 111, 5, 15, 51, 55, 505, 555, 8, 18, 81, 808, 818, 881, 888.

Завдання 3. Подані числівники поділіть на три групи: прості, складні і складені, запишіть у зошит.

2, 45, 13, 567, 4, 14, 41, 9, 90, 987, 1347, 100, 1000, 47, 278, 17, 1002.

Граматичний коментар

Числівники змінюються за відмінками (крім слів *мало, немало, чимало, пів, півтора, півтори, півтораста*).

Форму роду і числа мають лише окремі слова: *один, одна, одне, одні*. Числівники *нуль, тисяча, мільйон, мільярд* відмінюються як іменники *кінь, круча, тракторист*.

Відмінювання числівників

Відмінювання числівника один

однина				множина
Н. в.	один	одна	одне (одно)	одні
Р. в.	одного	однієї (одної)	одного	одних
Д. в.	одному	одній	одному	одним
З. в.	один, одного	одну	одне (одно) одного	одні, одних
О. в.	одним	однією (одною)	одним	одними
М. в.	(на одному)	(на) одній	(на) одному	(на) одних
В. в.	(на) одним		(на) одним	

Відмінювання числівників два, три, чотири

Н. в.	два, дві	три	чотири
Р. в.	двох	трьох	чотирьох
Д. в.	двом	трьом	чотирьом
З. в.	як Н. в. або Р. в.	як Н. в. або Р. в.	як Н. в. або Р. в.
О. в.	двома	трьома	чотирма
М. в.	(на) двох	(на) трьох	(на) чотирьох

Відмінювання числівників п'ять, сім, вісім

Н. в.	п'ять	сім	вісім
Р. в.	п'яти, п'ятьох	семи, сімох	восьми, вісьмох
Д. в.	п'яти, п'ятьом	семи, сімом	восьми, вісьмом
З. в.	п'ять, п'ятьох	сім, сімох	вісім, вісьмох
О. в.	п'ятьма, п'ятьома	сьома, сімома	вісьма, вісьмома
М. в.	(на) п'яти, п'ятьох	(на) семи, сімох	(на) восьми, вісьмох

Відмінювання числівників одинадцять, дванадцять

Н. в.	одинадцять	дванадцять
Р. в.	одинадцяти, одинадцятьох	дванадцяти, дванадцятьох
Д. в.	одинадцяти, одинадцятьом	дванадцяти, дванадцятьом
З. в.	одинадцять, одинадцятьох	дванадцять, дванадцятьох
О. в.	одинадцятьма, одинадцятьома	дванадцятьма, дванадцятьома
М. в.	(на) одинадцяти, одинадцятьох	(на) дванадцяти, дванадцятьох

Відмінювання числівників п'ятдесят, сімдесят

Н. в.	п'ятдесят	сімдесят
Р. в.	п'ятдесяти, п'ятдесятьох	сімдесяти, сімдесятьох
Д. в.	п'ятдесяти, п'ятдесятьом	сімдесяти, сімдесятьом
З. в.	п'ятдесят, п'ятдесятьох	сімдесят, сімдесятьох
О. в.	п'ятдесятма, п'ятдесятьома	сімдесятма, сімдесятьома
М. в.	(на) п'ятдесяти, п'ятдесятьох	(на) сімдесяти, сімдесятьох

Завдання 4. Провідмінійте кількісні числівники, запишіть у зошит.

22, 18, 58, 739, 281, 1965.

Завдання 5. Запишіть числівники словами і поставте іменники у відповідній формі.

3 (товариш), 4 (олівець), 25 (коробка), 0,75 (відсоток), 3 (літр), 48 (аудиторія), 3 (книга), 2 (вулиця), 5 (слово), 4 (окуляри), 100 (день), 45 (доба), 23 (ножиці), 5 (парта), 25 (стіл).

Завдання 6. Прочитайте текст уголос, уживаючи числівники у відповідній відмінковій формі. Підготуйте за аналогією розповідь про свою країну.

Україна сьогодні – одна з найбільших європейських держав площею близько 603 тисячі 700 квадратних кілометрів. Вона розташована у східній частині Європейського континенту і межує на заході з Румунією, Молдовою, Угорщиною, Словачією та Польщею. На півночі – з Білоруссю та Росією. Південний кордон держави проходить Чорним морем.

Переважна частина території України має рівнинний характер, лише на заході здіймаються Карпати з найвищою вершиною України – горою Говерла, висота якої 2061 метр, та на півдні Кримського півострова вздовж чорноморського узбережжя простяглися Кримські гори.

По території України протікає 131 річка. Найбільші з них – Дніпро, Дністер, Південний Буг, Сіверський Донець, Дунай. Найбільше озеро України – Світязь. Його площа дорівнює 24,2 квадратних кілометри, а глибина – до 58 метрів.

Адміністративно Україна поділена на 25 областей та 8 економічних районів.

Ключ. Перевірте, чи правильно ви прочитали числівники:

Шістсот три тисячі сімсот, дві тисячі шістдесят один, сто тридцять одна, двадцять чотири цілих дві десяти, двадцять п'ять, вісім.

Завдання 7. Прочитайте текст.

Принципи бухгалтерського обліку

Частина 3

12. *Принцип галузевої практики* визначає, що з урахуванням особливостей певної галузі чи виду діяльності в бухгалтерському обліку можуть здійснюватись певні винятки із загальних правил. Більшість підприємств можна віднести до переробної промисловості, торгівлі, галузі послуг чи сільського господарства.

Однотипні підприємства мають деякі загальні риси, наприклад, однакову тривалість операційного циклу, потребу готівки чи кредиту, тому структури активу і пасиву балансу часто подібні. Проте підприємства різних галузей чи видів діяльності мають різні операційні цикли, потребу в грошах, тому структура балансів підприємств є різною. Певною мірою за фінансовими документами можна встановити, до якої галузі належить дане підприємство.

13. *Принцип консерватизму* вимагає уникати недооцінювання зобов'язань і витрат, а також оцінювання активів і доходів. У зв'язку із цим потенційні збитки (знецінення активів) списуються на фінансові результати в момент отримання інформації про їхню можливість. Принцип консерватизму передбачає два аспекти: а) виручка визначається, коли вона може бути потенційно визнаною; б) витрати визначаються, коли вони потенційно можливі.

14. *Превалювання змісту над формою*. Це принцип, коли операції обліковують відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми. Бухгалтерський облік не є засобом простої фіксації формальних даних, тому що наявність чи відсутність первинних документів

або законодавчих актів не завжди є підставою для відображення чи невідображення операцій у бухгалтерському обліку з метою складання фінансової звітності.

Завдання 8. Прочитайте текст ще раз, зробіть конспект.

Завдання 9. Користуючись конспектом, перекажіть текст.

Глосарій

українська	російська
визнаний	признанный
визначатися	определяться
вимоги	требования
винятки	исключения
вважатися	считаться
вздовж	вдоль
відвантаження	отгрузки
відповідний	соответствующий
впевненість	уверенность
впливати	влиять
галузь	отрасль
готівка	наличка, наличные деньги
дорівнювати	равняются
загальні обсяги	общие объемы
загальні правила	общие правила
здійматися	возвышаться
знецінення	обесценение
зобов'язання	обязательства
кордон	граница
межувати	граничить
містити	вмещать, содержать
можливий	возможный
надходити	поступать
надходження	поступление
недооцінювання	недооценивание
обсяги	объемы

певною мірою	в определенной степени
перебільшувати	превышать
переважна частина	преобладающая часть
переробна промисловість	перерабатывающая промышленность
підстава	основание
послуга	услуга
потреба	потребность
реалізація	реализация
розташований	расположен
суттєвість	существенность
таким чином	таким образом
тотожність	тождественность
тривалість	длительность
узбережжя	побережье
фінансовий стан	финансовое положение

Тема 25, 26. Відмінювання кількісних і порядкових числівників

25.1. Творення термінологічних словосполучень із числівниками.

25.2. Відмінювання кількісних і порядкових числівників.

25.3. Активізація термінологічної лексики.

25.4. Текст "Сучасні концепції і підходи до розвитку менеджменту"

Ч. 1.

Граматичний коментар

Порядкові числівники відмінюються як прикметники. У складних порядкових числівниках відмінюється лише останнє слово: сто двадцять шостий – сто двадцять шостого; сорок восьмий – сорок восьмому; тисяча вісімсот двадцять перший – тисяча вісімсот двадцять першого.

Завдання 1. Прочитайте порядкові числівники вголос, додайте нову інформацію.

Місто і час

1654 – заснування міста Харкова.

1656 – за наказом царя Олексія Михайловича Харків став самостійним воєводством.

- 1709 – у місті побував цар Петро I.
- 1726 – заснований Харківський колегіум – перший навчальний заклад Лівобережної України.
- 1765 – місто стає центром Слобідсько-Української губернії.
- 1805 – заснування Харківського університету (нині Національний університет ім. В. Н. Каразіна).
- 1812 – вийшла перша в Харкові газета "Еженедельник".
- 1823 – створення пожежної охорони в Харкові.
- 1860 – початок телеграфного зв'язку в місті.
- 1869 – на Харківський вокзал прибув перший пасажирський поїзд.
- 1869 – відкриття міської пошти.
- 1871 – на центральних вулицях і площах з'явилося газове освітлення.
- 1881 – провели першу лінію міського водопроводу.
- 1882 – початок експлуатації першої лінії конки.
- 1886 – відкрито громадську бібліотеку ім. В. Г. Короленка.
- 1886 – відкрито цирк.
- 1895 – відкрито зоопарк.
- 1896 – харків'яни вперше побачили кіно.
- 1897 – випустили перший паровоз на паровозобудівному заводі (сьогодні завод ім. В. О. Малишева).
- 1906 – на вулицях міста з'явився перший електричний трамвай.
- 1910 – на перший виклик виїхала карета швидкої допомоги.
- 1928 – побудовано Будинок Державної промисловості (Держпром).
- 1930 – відкрито аеропорт.
- 1930 – засновано Харківський інженерно-економічний інститут (сьогодні Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця).
- 1932 – в УФТІ (Український фізико-технічний інститут) вперше в СРСР розщеплене атомне ядро.
- 1935 – відкрито пам'ятник Т. Г. Шевченку.
- 1939 – початок руху тролейбусів.
- 1943 – визволено Харків від німецько-фашистських загарбників.
- 1947 – побудовано сквер Перемоги з фонтаном "Дзеркальний струмінь".
- 1962 – у Харкові народився мільйонний мешканець.
- 1975 – відкрито рух на першій лінії метрополітену.
- 1977 – збудовано Меморіальний комплекс Слави в лісопарку.

1991 – відкрито нову споруду академічного театру опери та балету ім. М. В. Лисенка.

Завдання 2. Провідмінійте порядкові числівники.

Сто сорок перший, дві тисячі шістнадцятий, сьомий, тринадцятий.

Завдання 3. Від поданих дієслів утворіть віддієслівні іменники за допомогою суфіксів: 1) -іння; 2) -ення, -ація; 3) -ок; 4) відсікання закінчення.

1) управляти; 2) удосконалювати досліджувати вивчати усвідомлювати підвищувати створювати забезпечувати проводити; організовувати, публікувати, мотивувати; 3) розвивати, добувати, вносити. 4) підходити, допомагати стимулювати бойкотувати працювати.

Завдання 4. З'ясуйте, як утворені подані складні слова.

Міжособистісний, взаємодіяти, конкурентоспроможність, століття, високоефективний, взаємозалежний.

Завдання 5. Запишіть речення за такими синтаксичними конструкціями: а) що надало що; б) що забезпечує що; в) що базується на чому.

а) розвиток, до вивчення, науковий поштовх, психології, соціології, досліджень, удосконалення, у процесі праці, методів надали, великий, поведінки, людей;

б) якісне, забезпечує, для високоефективної, праці, робоче, робітникам, місце, стимули і можливості;

в) систем, системний, на теорії, підхід, базується.

Завдання 6. Прочитайте мікротекст, випишіть речення із синтаксичною конструкцією що – це що.

Розвиток психології, соціології, удосконалення методів досліджень надали великий науковий поштовх до вивчення поведінки людей у процесі праці. Наука про поведінку допомагає працівнику усвідомлювати свої власні можливості. У поведінковій концепції в центрі уваги є міжособистісні відносини в колективі, мотивація, характер влади й авторитету, лідерство, організаційна структура, комунікації. Основна мета цієї науки – підвищення ефективності діяльності підприємства за рахунок підвищення активності кожного індивіда.

Завдання 7. Утворіть термінологічні словосполучення.

Теоретики, менеджмент; розвиток, наука; поведінковий, концепція; ситуаційне, менеджмент; процесова, підхід; удосконалення, методи; процес, праця; теорії, системи; підвищення, ефективність.

Завдання 8. Прочитайте текст. Випишіть відповіді на запитання, подані після тексту.

Сучасні концепції і підходи до розвитку менеджменту

Частина 1

Сучасні теоретики менеджменту розрізняють такі концепції і підходи до розвитку науки управління: поведінкова концепція, системний підхід, ситуаційний менеджмент, процесовий підхід, концепція "7-S", теорія організаційної культури.

Поведінкова концепція. Розвиток психології, соціології, удосконалення методів досліджень надали великий науковий поштовх до вивчення поведінки людей у процесі праці. Наука про поведінку допомагає працівнику усвідомлювати свої власні можливості. У поведінковій концепції в центрі уваги є міжособистісні відносини в колективі, мотивація, характер влади й авторитету, лідерство, організаційна структура, комунікації. Основна мета цієї науки – підвищення ефективності діяльності підприємства за рахунок підвищення активності кожного індивіда.

У США в 90-ті роки минулого століття на державному рівні було визнано необхідним створення так званих "якісних робочих місць" як чинника підвищення конкурентоспроможності товарів. Якісне робоче місце забезпечує робітникам стимули і можливості для високоефективної праці.

Наука про поведінку вивчає також неформальні відносини в трудовому колективі, які є вищою організаційною силою, що здатна або бойкотувати установки менеджера, або проводити їх у життя.

Системний підхід. Базується на теорії систем, яка вперше була застосована в точних науках і в техніці, а наприкінці 50-х років ХХ ст. – і в теорії управління. Системний підхід до управління – це загальний спосіб мислення і підходу щодо організації й управління. Сутність його полягає в пошуку простого в складному. В основі розгляду проблем управління лежить поняття системи. Система – це визначена цілісність, що складається з взаємозалежних частин (елементів), кожна з яких

робить свій внесок до характеристики цілого, взаємодіє з іншими частинами. Відсутність хоча б одного елемента системи призводить до того, що система не буде працювати або буде працювати неправильно (автомобіль, комп'ютер, телевізор, трудовий колектив – це системи).

Відповідно до цього підходу менеджер повинен розглядати підприємство як сукупність взаємозалежних елементів (люди, організаційна структура, завдання, ресурси, технології), що орієнтовані на досягнення визначених цілей і пов'язані із зовнішнім середовищем.

Уперше застосував системний підхід і розглянув підприємство як соціальну систему американець Ч. Бернард.

1. Які концепції і підходи до розвитку науки управління розрізняють сучасні теоретики менеджменту?

2. Що є в центрі уваги поведінковій концепції?

3. Яка основна мета поведінковій концепції?

4. Що ще вивчає наука про поведінку?

5. На чому базується системний підхід?

6. Що таке системний підхід до управління?

7. Як повинен розглядати підприємство менеджер відповідно до системного підходу?

8. Хто вперше застосував системний підхід?

Завдання 9. Трансформуйте у план до тексту запитання завдання 8.

Завдання 10. Користуючись складеним планом, перекажіть текст.

Тема 27. Вираження об'єктних відношень, прямий і непрямий об'єкти

27.1. Творення віддієслівних іменників. (способи творення)

27.2. Вираження об'єктних відношень.

27.3. Прямий і непрямий об'єкти.

27.4. Текст "Сучасні концепції і підходи до розвитку менеджменту"

Ч. 2.

Завдання 1. Прочитайте речення, знайдіть у них суб'єкт (S), предикат (P), об'єкт (O). Підкресліть суб'єкт однією рисою, предикат – двома, об'єкт пунктиром. Поставте запитання до об'єкта, визначте: прямий це об'єкт чи непрямий. На які запитання відповідає прямий об'єкт, а на які – непрямий.

1. Ситуаційний менеджмент ґрунтується на пріоритетності методів управління і визначається ситуацією. 2. У кожній конкретній ситуації найбільш ефективним буде той метод управління, що найбільш повно відповідає її суті. 3. Ситуаційний менеджмент ґрунтується на схемі, що складається з 6 етапів. 4. Ситуаційний менеджмент визначається не стільки внутрішніми ресурсами, скільки спроможністю органічно вписатися у зовнішнє середовище і пристосуватися до нього.

Завдання 2. Від поданих дієслів утворіть усі можливі віддієслівні іменники.

Визначати, пристосувати, діагностувати, визначити, формулювати, виявляти, вивчати, впливати, прийняти, розробити, оцінити, досягати.

Завдання 3. Утворіть термінологічні словосполучення.

Ситуаційний, менеджмент; пріоритетність, методи; конкретний, ситуація; внутрішній, ресурси; зовнішній, середовище; формулювання, цілі; вивчення, характеристики; виявлення, чинники.

Завдання 4. Розкрийте дужки, поставте слова в дужках у відповідній формі.

Ситуаційний менеджмент (будуватися, з, урахування, положення); фірма є ("відкрита система", і, успіх, вона, визначатися); діагноз (ситуація, і, визначення, головні, проблеми); вивчення (характеристики, ситуації, з, виявлення, чинники); розроблення (альтернативні, варіанти, рішення).

Завдання 5. Прочитайте мікротекст. Зробіть конспект, вилучивши зайву інформацію.

Ситуаційний менеджмент будується з урахуванням положення, що фірма є "відкритою системою" і успіх її визначається не стільки внутрішніми ресурсами, скільки спроможністю органічно вписатися у зовнішнє середовище і пристосуватися до нього. Ситуаційний менеджмент ґрунтується на схемі, що складається з таких етапів:

діагноз ситуації і визначення головних проблем;

формулювання управлінських цілей і виявлення принципового шляху їх досягнення;

вивчення характеристик ситуації з виявленням чинників, що впливають на ухвалення рішення;
розроблення альтернативних варіантів рішень;
оцінювання альтернатив і вибір найкращої, відповідно до тієї ситуації, що склалася;
реалізація плану, досягнення максимального ефекту відповідно до цілей підприємства.

Завдання 6. Прочитайте текст, підготуйтеся відповідати на запитання.

Сучасні концепції і підходи до розвитку менеджменту

Частина 2

Сучасні теоретики менеджменту розрізняють такі концепції і підходи до розвитку науки управління: поведінкова концепція, системний підхід, ситуаційний менеджмент, процесовий підхід, концепція "7-S", теорія організаційної культури.

Ситуаційний менеджмент. Ситуаційний менеджмент ґрунтується на тому, що пріоритетність методів управління визначається ситуацією. У кожній конкретній ситуації найбільш ефективним буде той метод управління, що найбільш повно відповідає її суті.

Ситуаційний менеджмент будується з урахуванням положення, що фірма є "відкритою системою" і успіх її визначається не стільки внутрішніми ресурсами, скільки спроможністю органічно вписатися у зовнішнє середовище і пристосуватися до нього. Ситуаційний менеджмент ґрунтується на схемі, що складається з таких етапів:

діагноз ситуації і визначення головних проблем;
формулювання управлінських цілей і виявлення принципового шляху їх досягнення;
вивчення характеристик ситуації з виявленням чинників, що впливають на ухвалення рішення;
розроблення альтернативних варіантів рішень;
оцінювання альтернатив і вибір найкращої, відповідно до тієї ситуації, що склалася;
реалізація плану, досягнення максимального ефекту відповідно до цілей підприємства.

Завдання 7. Відновіть запитання викладача (В), маючи відповідь студента (С).

В: .....

С: Сучасні теоретики менеджменту розрізняють такі концепції і підходи до розвитку науки управління: поведінкова концепція, системний підхід, ситуаційний менеджмент, процесовий підхід, концепція "7-S", теорія організаційної культури.

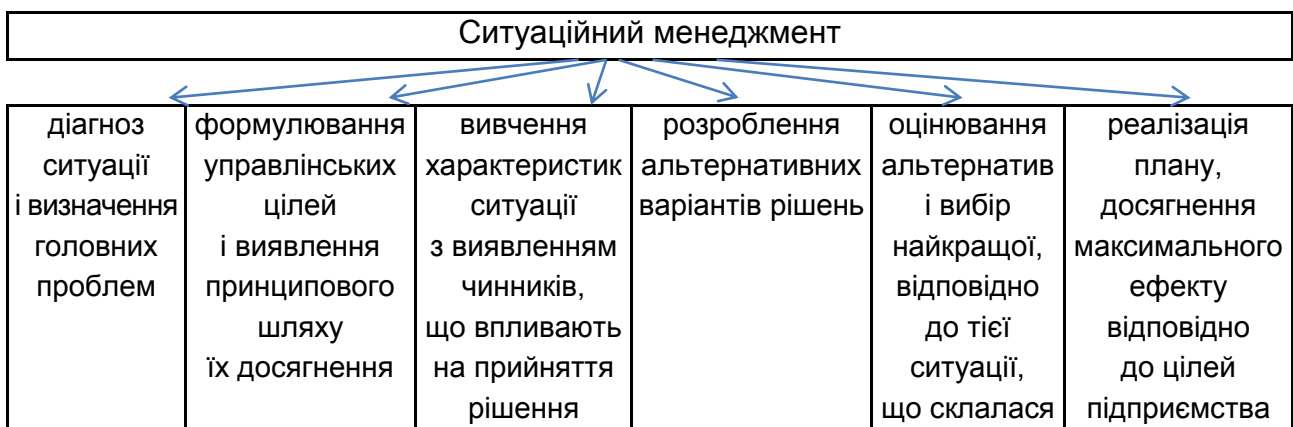
В: .....

С: Ситуаційний менеджмент будується з урахуванням спроможності фірми органічно вписатися у зовнішнє середовище і пристосуватися до нього.

В: .....

С: Ситуаційний менеджмент ґрунтується на схемі, що складається з 6 етапів.

Завдання 8. Перекажіть текст (завдання 6), користуючись схемою.

Завдання 9. Складіть конспект тексту (завдання 6).

Завдання 10. Користуючись конспектом, розкажіть текст.

Тема 28. Творення прикметників від іменників

28.1. Відіменникові прикметники в науковому стилі.

28.2. Активізація професійної лексики. Виконання тренувальних вправ.

28.3. Текст "Сучасні концепції і підходи до розвитку менеджменту"
Ч. 3.

28.4. Текст "Управління доходами та витратами на підприємстві".

Завдання 1. Утворіть прикметники від поданих іменників і запишіть їх у формах чоловічого, жіночого, середнього роду і множини.

План, система, бухгалтер, стратегія, ефект, управління, економіка, процес, принцип, підприємство.

Завдання 2. Прочитайте речення, знайдіть у них суб'єкт (S), предикат (P), об'єкт (O). Підкресліть суб'єкт однією рискою, предикат – двома, об'єкт пунктиром.

1. Менеджер повинен володіти ефективними засобами професійного управління. 2. Сутність ситуаційного менеджменту полягає у спробі теоретично сформулювати, емпірично перевірити і потім практично рекомендувати різні типи рішень. 3. Менеджер повинен правильно розуміти й інтерпретувати ситуацію. 4. Ситуаційний менеджмент ґрунтується на тому, що пріоритетність методів управління визначається ситуацією.

Завдання 3. Утворіть термінологічні словосполучення.

Ефективний, засоби; професійний, управління; індивідуальний, поведінка; груповий, поведінка; кількісний, методи; конкретний, ситуація; ситуаційний, менеджмент; бухгалтерський, облік; управлінський ситуації.

Завдання 4. Прочитайте текст.

Сучасні концепції і підходи до розвитку менеджменту

Частина 3

Практичне застосування ситуаційного менеджменту полягає в тому, що менеджер повинен:

володіти ефективними засобами професійного управління, тобто розуміти суть процесу управління, індивідуальної і групової поведінки людей, знати методи планування і контролю і кількісні методи ухвалення рішень;

правильно розуміти й інтерпретувати ситуацію, тобто визначати найбільш важливі чинники і використовувати найбільш чутливі елементи, вплив на які дасть найбільший ефект;

зв'язувати конкретні прийоми з конкретними ситуаціями, найбільш ефективно забезпечуючи досягнення мети організації за цих обставин.

Таким чином, суть ситуаційного менеджменту полягає у спробі теоретично сформулювати, емпірично перевірити і потім практично рекомендувати різні типи рішень у сфері організації виробництва і управління, системи планування, бухгалтерського обліку, підбору кадрів стосовно до кожної з типових управлінських ситуацій.

Завдання 5. Складіть 5 питань за текстом і запишіть їх у зошит.

Завдання 6. Користуючись текстом, допишіть речення.

1. Практичне застосування ситуаційного менеджменту полягає в ...
2. Менеджер повинен володіти ...
3. Менеджер повинен правильно розуміти ...
4. Менеджер повинен зв'язувати ...
5. Суть ситуаційного менеджменту полягає у ...

Завдання 7. Випишіть із тексту термінологічні словосполучення.

Завдання 8. Складіть конспект тексту (завдання 4).

Завдання 9. Користуючись конспектом, розкажіть текст.

Завдання 10. Прочитайте текст.

Управління доходами та витратами на підприємстві

Одним з ефективних методів планування обліку, контролю та управління доходами та витратами на підприємстві є система бюджетування, яка дозволяє визначити ефективні напрями витрачання ресурсів підприємства для забезпечення виконання стратегічного прогнозу збута продукції, збільшення потенціалу прибутковості підприємства.

Бюджетування – це процес планування, обліку, контролю та управління ресурсами (витратами) підприємства. Він базується на консолідованому бюджеті доходів та витрат підприємства. Під бюджетом (у цьому сенсі) розуміють збалансований (у грошовій формі) кошторис доходів та витрат на визначений термін, сукупність фінансових ресурсів, які знаходяться в розпорядженні підприємства; баланс витрачених та отриманих коштів за певний термін часу.

Система бюджетування на підприємстві дозволяє:

забезпечити управління та координацію діяльності всіх підрозділів підприємства щодо виконання завдань, передбачених стратегією підприємства;

з'ясувати напрямки ефективного використання ресурсів та мінімізації витрат;

оптимізувати витрати грошових коштів;

забезпечити контроль за виконанням статей бюджету;

з'ясувати та оцінити рівень ефективності всіх видів діяльності: основної (виробничої), операційної, інвестиційної, фінансової;

забезпечити бюджетне оцінювання ефективності роботи виробничих підрозділів, центрів витрат та центрів відповідальності.

Консолідований бюджет підприємства складається з операційних та фінансових бюджетів.

До операційних бюджетів належать:

бюджет товарної продукції;

бюджет валової продукції;

бюджет прямих матеріальних витрат;

бюджет прямих витрат на оплату праці;

бюджет загальновиробничих витрат виробничих підрозділів;

бюджет загальновиробничих витрат підприємства;

бюджет адміністративних витрат;

бюджет інших операційних витрат;

бюджет інших звичайних витрат;

бюджет залишків готової продукції;

бюджет залишків незавершеного виробництва;

бюджет залишків товарно-матеріальних цінностей на складах.

До фінансових бюджетів належать:

бюджет руху грошових коштів, який дозволяє контролювати прибуток;

бюджет балансового листа, який визначає зобов'язання та вкладення за основними рахунками активів та пасивів, дозволяє оцінити капітал підприємства.

Процес складання консолідованого бюджету містить підготовку бюджетів структурних підрозділів підприємства. Виконує цю роботу планово-економічний відділ. Контроль за виконанням бюджету здійснює фінансовий відділ, а облік виконання здійснює бухгалтерія підприємства.

Завдання 11. Складіть 5 питань за текстом і запишіть їх у зошит.

Завдання 12. Користуючись текстом, допишіть речення.

1. Одним з ефективних методів планування обліку, контролю та управління доходами та витратами на підприємстві є ...

2. Бюджетування – це процес ...

3. Бюджетування базується на ...

4. Система бюджетування на підприємстві дозволяє ...
5. Консолідований бюджет підприємства складається з ...
6. До операційних бюджетів належать ...
7. До фінансових бюджетів належать ...
8. Процес складання консолідованого бюджету містить ...
9. Контроль за виконанням бюджету здійснює ...
10. Облік виконання бюджету здійснює ...

Завдання 13. Випишіть із тексту термінологічні словосполучення.

Завдання 14. Складіть конспект тексту (завдання 10).

Завдання 15. Користуючись конспектом, перекажіть текст.

Тема 29. Вираження об'єктних відношень. Трансформація віддієслівних словосполучень

29.1. Творення складних слів.

29.2. Трансформація дієслівних словосполучень в іменні.

29.3. Складання плану.

29.4. Текст "Сучасні концепції і підходи до розвитку менеджменту"

Ч. 3.

29.4. Текст "Роль цін у керуванні підприємством".

Завдання 1. Перепишіть подані складні слова та з'ясуйте, як вони утворені.

Взаємозалежний, деревообробний, складноутворений, нафтопереробний, сільськогосподарський, загальноосвітній, високоякісний.

Завдання 2. Трансформуйте подані дієслова в іменники.

Задавати, виконувати, звітувати, рахувати, складати, читати, планувати, управляти, розвивати.

Завдання 3. Трансформуйте подані дієслівні словосполучення в іменні.

Виконувати завдання, складати план, читати текст, планувати роботу, управляти системою, досягати мети, організувати роботу, використовувати документи, підбирати кадри, володіти інформацією.

Завдання 4. Прочитайте текст.

Сучасні концепції і підходи до розвитку менеджменту **Частина 3**

Сучасні теоретики менеджменту розрізняють такі концепції і підходи до розвитку науки управління: поведінкова концепція, системний підхід, ситуаційний менеджмент, процесовий підхід, концепція "7-S", теорія організаційної культури.

Процесовий підхід. Уперше поняття процесового підходу було застосовано прихильниками школи адміністративного управління, які намагалися описати функції менеджера. Але ці функції автори розглядали як незалежні одна від одної. На сьогодні менеджмент розглядається як процес, що складається із серії взаємозалежних дій, як загальна сума усіх функцій управління. У свою чергу, кожна функція управління – це процес, що також складається із серії взаємозалежних дій. Таким чином, процес управління – це загальна сума всіх функцій управління. Процесний підхід став значним етапом у розвитку управлінської теорії, а його основні складові застосовуються сьогодні у практиці управління.

Концепція "7-S". Концепція розроблена у 80-ті роки ХХ століття. Суть її полягає в тому, що сучасна ефективна організація будується на основі сімох взаємозалежних елементів: стратегії, структури, системи управління, персоналу, стилю, кваліфікації працівників, загальних цінності (англійською мовою кожен елемент позначається словом, що починається з букви "S"). Концепція вибудована на принципі системності: зміна хоча б одного складового елемента призводить до зміни шістьох інших елементів.

Теорія організаційної культури. Перші згадування про цю теорію з'явилися 1985 року. Автори її стверджують, що організаційну культуру варто розглядати як інструмент, який дозволяє орієнтувати як усі структурні одиниці організації, так і окремих працівників на досягнення загальних цілей, стимулювання ініціативи, виховування відданості організації, поліпшення поведінки й комунікації. Культура управління – це раціональна організація роботи апарату управління, посилення ролі культурного елемента в ньому.

Завдання 5. Користуючись текстом, допишіть речення.

1. Сучасні теоретики менеджменту розрізняють ...
2. Уперше поняття процесового підходу було застосовано ...
3. Ці функції автори розглядали як ...

4. На сьогодні менеджмент розглядається як процес, що складається із ...
5. Кожна функція управління – це процес, що також складається із ...
6. Процес управління – це загальна сума ...
7. Процесний підхід став значним етапом у розвитку ...
8. Концепція "7-S" розроблена у ...
9. Перші згадування про теорію організаційної культури з'явилися ...
10. Автори стверджують, що організаційну культуру варто розглядати як ...

Завдання 6. Прочитайте текст ще раз, зробіть конспект тексту.

Завдання 7. Користуючись конспектом, розкажіть текст.

Завдання 8. Прочитайте текст.

Роль цін у керуванні підприємством

До найважливіших економічних важелів підвищення ефективності виробництва належать: ціна, котра справляє безпосередній вплив на виробництво; розподіл; обмін та споживання.

Ціна відображає грошовий вираз вартості, це – економічна категорія, яка дозволяє побічно вимірити величину витраченого на виробництво товару суспільно необхідного робочого часу. В умовах товарного виробництва ціна є зв'язувальною ланкою між виробником і споживачем, механізмом забезпечення рівноваги поміж попитом і пропозицією, а таким чином, ціни і вартості.

За допомогою цін порівнюють витрати і результати господарської діяльності підприємства, економічно обґрунтовують найбільш вигідні варіанти капіталовкладень, стимулюють виробництво і споживання, а також якість продукції.

Чинники зниження цін:

зростання виробництва;

НТП;

ріст продуктивності праці;

зниження витрат;

конкуренція;

зниження податків;

розвиток прямих зв'язків.

Чинники росту цін:

спад виробництва та монополізм підприємств;

збільшення маси грошей в оборотності;

збільшення заробітної плати;

нестабільність економічної ситуації;

низька ефективність використання капіталу;

ажіотажний попит.

Ціни виконують цілий ряд функцій: з їх допомогою встановлюють обсяги виробництва та рахують прибутки підприємства; виконують розподільчу функцію, тобто регулюють доходи та витрати; з їх допомогою оцінюють величину так званого чистого доходу держави; використовують у ході планування та обліку матеріальних витрат; вони виступають як інструмент господарської політики підприємства (регулюють попит та пропозицію).

Ціна – це грошове вираження товарної вартості продукції (виробів), робіт та послуг.

В умовах ринкової економіки значення ціни величезне, вона визначає структуру й обсяг виробництва, рух матеріальних потоків, розподіл товарної маси. Ціна робить вплив на масу прибутку, рентабельність продукції і виробництва і, у решті решт, на рівень життя суспільства.

Цінова політика фірми – найважливіша складова частина маркетингової політики, що полягає у встановленні (визначенні) цін, що забезпечують виживання фірми в ринкових умовах, і яка містить у собі вибір методу ціноутворення, розроблення цінової системи підприємства, вибір цінових ринкових стратегій тощо.

Існують три основні мети цінової політики: забезпечення життєздатності, максимізація прибутку та утримання ринку. Забезпечення виживання фірми – головна мета фірми, що здійснює свою діяльність в умовах твердої конкуренції, коли на ринку багато виробників з аналогічними товарами. Важливими компонентами даної цінової політики є обсяг збуту (продажів) і частка ринку. Для захоплення більшої частки ринку та збільшення обсягу збуту використовуються занижені ціни.

До максимізації прибутку прагнуть не тільки компанії, що мають стійке становище на ринку, але і не занадто упевнені у своєму майбутньому фірми, що намагаються максимально використовувати вигідну для себе кон'юнктуру. У цих умовах фірма робить оцінювання попиту та витрат щодо різних рівнів цін і зупиняється на таких цінах, що забезпечують у майбутньому максимальний прибуток.

Утримання ринку полягає в збереженні фірмою справжнього становища на ринку чи сприятливих умов для своєї діяльності. Для досягнення цієї мети фірма вживає усі можливі заходи для запобігання спаду збуту та загострення конкурентної боротьби.

Валові витрати виробництва (сума постійних і змінних витрат) визначають мінімальну величину ціни. Істотний вплив на ціну роблять поведження конкурентів та ціни на їхню продукцію.

Найважливішим чинником ціноутворення є державне регулювання цін. Існують прямі й непрямі способи впливу держави на ціни. Прямі способи – це встановлення визначеного порядку ціноутворення, непрямі – спрямовані на зміну кон'юнктури ринку, створення визначеного положення в галузі фінансів, валютних, податкових операцій, оплати праці.

Завдання 9. Користуючись текстом, допишіть речення.

1. До найважливіших економічних важелів підвищення ефективності виробництва належать ...
2. Ціна відображає грошовий вираз вартості, це ...
3. В умовах товарного виробництва ціна є ...
4. За допомогою цін порівнюють ...
5. Чинники зниження цін ...
6. Чинники росту цін ...
7. Ціни виконують цілий ряд функцій, а саме: ...
8. Ціна – це грошове вираження ...
9. В умовах ринкової економіки значення ціни полягає ...
10. Цінова політика фірми – ...
11. Існують три основні мети цінової політики ...
12. Для захоплення більшої частки ринку та збільшення обсягу збуту використовуються ...
13. До максимізації прибутку прагнуть ...
14. Утримання ринку полягає в збереженні ...
15. Валові витрати виробництва визначають ...
16. Найважливішим чинником ціноутворення є ...

Завдання 10. Прочитайте текст ще раз, зробіть конспект тексту.

Завдання 11. Користуючись конспектом, розкажіть текст.

Економічні терміни і поняття

АКЦІОНЕР – власник акцій.

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО – організація, підприємство, створене юридичними особами шляхом об'єднання їх внесків для здійснення господарської діяльності.

АКЦІЯ – цінний папір, який випускають акціонерні товариства, підприємства, організації, комерційні банки, кооперативи. Акція підтверджує внесення коштів на розвиток підприємства і дає право її власнику на отримання прибутку у вигляді дивіденду.

БІРЖА – установа, в якій здійснюється купівля-продаж цінних паперів (фондова біржа), валюти (валютна біржа), товарів (товарна біржа).

ВЕКСЕЛЬ – цінний папір, який засвідчує обов'язкову сплату боргу після настання терміну, визначеного у векселі.

ДИВІДЕНД – частина прибутку акціонерного товариства, яку щорічно розподіляють між акціонерами. Розмір дивіденду залежить від величини прибутку акціонерного товариства і вартості (номіналу) придбаних акцій.

ЗМІННИЙ КАПІТАЛ – частина капіталу, яка у процесі виробництва витрачається підприємцями на купівлю робочої сили (кошти, які йдуть на виплату заробітної плати робітників). Величина капіталу, авансованого на оплату робочої сили, у процесі виробництва не лише зберігається, але й збільшується на величину додаткової вартості.

ЗНАРЯДДЯ ВИРОБНИЦТВА – знаряддя праці або один із головних елементів засобів праці. До знарядь виробництва входять інструменти, пристрої, прилади, верстати, машини, двигуни тощо, якими користується людина у процесі виробництва.

ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ – обмежена територія, на якій діють пільгові економічні умови для іноземних і національних підприємств. Зона вільної торгівлі є одним із видів вільних економічних зон, до якої входять вільні порти, безмитні склади, транзитні зони на окремих підприємствах. Вони базуються на скасуванні або пом'якшенні митного та експортно-імпортного контролю і націлені переважно на перевалку, оброблення та зберігання вантажів.

ІМПОРТ – ввезення із-за кордону товарів, послуг, технологій, капіталу, цінних паперів для реалізації і застосування на внутрішньому ринку. В основі імпорту лежать міжнародний поділ праці, природні умови (наявність мінеральних та сільськогосподарських ресурсів тощо), рівень розвитку продуктивних сил та інші чинники.

ІНЖИНІРИНГ – вид діяльності щодо надання на комерційній основі різноманітних інженерно-консультативних послуг щодо створення об'єктів

промисловості, виробничої та соціальної інфраструктури. Здійснюють його великі спеціалізовані фірми, міжнародні і транснаціональні промислові та будівельні компанії.

ІНФЛЯЦІЯ – переповнювання грошового обігу масою паперових грошей внаслідок випуску їх в обсязі, що перевищує потреби грошового обігу і товарообігу. Інфляція призводить до зростання цін на предмети першої необхідності.

ІНФРАСТРУКТУРА – комплекс галузей народного господарства, які обслуговують промисловість, сільське господарство. До такого комплексу входять виробнича та невиробнича (або соціальна) інфраструктура. До виробничої інфраструктури належать шосейні дороги, канали, мости, порти, аеродроми, залізничний транспорт, зв'язок, енергопостачання тощо. До соціальної інфраструктури входить житлове та комунальне господарство, підприємства побутового обслуговування, водосховища і водопостачання, енергетичне господарство об'єктів соціального призначення, підприємства торгівлі, заклади освіти, охорони здоров'я, курортно-туристичні зони.

ІПОТЕКА – застава землі та іншого нерухомого майна (будинків, споруд тощо) з метою отримання грошової позики, так званого іпотечного кредиту. Під час застави такого майна видається документ, який засвідчує, а також фіксує величину боргу за іпотечним кредитом. Одне й те саме нерухоме майно може забезпечити отримання декількох позик, сума яких не перевищує вартості майна. Його власник не має права продати майно до погашення боргу або продає в разі згоди покупця взяти на себе виплату позики під цю заставу тощо. У випадку несвоєчасної сплати боргу або процентів по ньому майно переходить у власність кредитора або продається на торгах.

КВАЛІФІКАЦІЯ – рівень знань та трудових навичок, необхідний для виконання робіт певної складності за відповідною професією чи спеціальністю.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ – здатність діяти в умовах ринкових відносин і отримувати при цьому прибуток, достатній для науково-технічного вдосконалення виробництва, стимулювання працівників і підтримки продукції на високому якісному рівні. В основному зводиться до конкурентоспроможності продукції, яка визначається якісними і вартісними характеристиками, що забезпечують максимальне задоволення конкретної потреби споживача, найбільший для нього корисний ефект.

КОНСОРЦІУМ – одна з організаційних форм тимчасового об'єднання банків чи підприємств, з метою проведення значущої економічної акції, яка потребує концентрації фінансових ресурсів.

КОНТРАКТ (з лат. *contractus* – угода) – угода (частіше письмова), що визначає взаємні зобов'язання і права сторін, які домовляються.

КОНЦЕРН – об'єднання багатьох промислових, торгівельних і фінансових підприємств і організацій, що формально зберігають самостійність, але фактично підлягають контролю і керівництву з боку правління концерну.

КРЕДИТ – угода між партнерами (фізичними та юридичними особами) про надання у власність майна або грошей іншій особі на умові відстрочки повернення такої ж вартості з виплатою проценту. Основна форма кредиту – грошова позика, яка є формою руху позичкового капіталу. Надання грошової позики є своєрідним товаром, за користування яким потрібно платити певну суму (процент).

ЛІЦЕНЗІЯ – спеціальний дозвіл на здійснення комерційної діяльності, що отримують від державних органів.

МОНОПОЛІЯ – крупні підприємства, об'єднання підприємств (картелі, синдикати, трести, концерни, конгломерати), які виробляють переважну кількість продукції певного виду, завдяки чому обмежують конкуренцію, впливають на процес ціноутворення і отримують високі (монопольні) прибутки. Основними причинами виникнення монополій є дія закону концентрації виробництва та капіталу, в основі якого лежить усупільнення виробництва та праці, централізація капіталу, еволюція власності від індивідуальних форм до колективних. Такі підприємства або їх об'єднання монополізують переважну частину науково-дослідних розробок, патентів, ліцензій, передову техніку і технологію, найбільш кваліфіковану робочу силу, найкращі форми та методи організації виробництва та інші чинники.

МАРКЕТИНГ – комплексна система заходів щодо вивчення і прогнозування ринку, розширення збуту товарів і послуг.

МЕНЕДЖЕР – керівник. Як правило, менеджери – це керівний склад компаній, банків, фінансових та інших установ.

МЕНЕДЖМЕНТ – управління виробництвом.

НАЦІОНАЛІЗАЦІЯ – перехід приватної власності у власність держави. Націоналізація має різний соціально-економічний і політичний зміст залежно від того, ким, в інтересах кого і в яку історичну епоху вона проводиться.

НАЦІОНАЛЬНЕ БАГАТСТВО – найважливіший показник економічного стану країни. Національне багатство складається з національного майна (виробничі фонди і фонди невиробничого споживання) і природних ресурсів (земельний фонд, лісовий фонд, запаси корисних копалин та ін.).

НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОХІД – показник розвитку економіки, що відображає рівень розвитку продуктивних сил суспільства і результати розширеного відтворення.

ОБЛІГАЦІЯ – цінний папір, що засвідчує внесення її власником грошових коштів і підтверджує зобов'язання відшкодувати йому номінальну вартість цього цінного паперу протягом передбаченого в ньому терміну із сплатою фіксованого відсотка.

ОРЕНДА – вид договору, за яким одна сторона (власник майна) передає за платню в користування певне майно іншій стороні (орендатору).

ОСНОВНІ ВИРОБНИЧІ ФОНДИ – засоби праці, які використовуються у процесі виробництва протягом довгого часу.

ПАТЕНТ – документ, виданий компетентним державним органом винахідникові або його правонаступнику, який свідчить про авторство, право на винахід і монопольне його використання. Патент також може бути виданий окремій організації, компанії. Як правило, патент видають на 15 – 20 років. За видачу патента і його дію власник патента вносить певну плату (мито). Патент має силу лише на території тієї держави, де він виданий, і захищає його власника від конкурентів.

ПЕНЯ – санкція за несвоєчасне виконання фінансових зобов'язань. Застосовується в разі несвоєчасної сплати податків та неподаткових платежів, затримки оплати отриманих товарів, наданих послуг і виконаних за контрактом робіт тощо. Пеня нараховується в процентах за кожний прострочений день.

ПІДПРИЄМСТВО – самостійна, ініціативна, системна діяльність з випуску продукції, надання послуг, торгівлі з метою отримання прибутку. Підприємство може реалізовуватися у промисловій, аграрній, науковій, інформаційній, сервісній та інших сферах.

ПОДАТКИ – обов'язкові платежі в бюджет, які здійснюють фізичні та юридичні особи.

ПОПИТ І ПРОПОЗИЦІЯ – категорії товарного виробництва, які знаходяться у діалектичній залежності. Попит – це платоспроможна потреба або сума грошей, яку покупці можуть і мають намір заплатити за необхідні для них товари та послуги. Пропозиція – сукупність товарів і послуг на ринку з повними цінами, які готові продати виробники.

ПРИБУТОК – найважливіший показник роботи підприємства. Це частина чистого доходу в грошовому виразі.

ПРИВАТИЗАЦІЯ – заміна державної і колективної форм власності приватної, акціонерної і близькими до них формами.

ПРИВАТНА ВЛАСНІСТЬ – форма власності, суб'єктом якої є окрема людина або сім'я.

ПРОДУКТИВНІ СИЛИ – засоби виробництва, за допомогою яких створюються матеріальні блага, і люди, які застосовують ці засоби і здійснюють матеріальне виробництво.

ПРОЖИТКОВИЙ МІНІМУМ – мінімум життєвих засобів, необхідних для підтримки життєдіяльності людини.

РАНТЬЄ – особи, які живуть за рахунок одержуваних доходів у вигляді процентів від наданого в кредит капіталу, від цінних паперів, акцій, облігацій.

РАТИФІКАЦІЯ – затвердження органами верховної державної влади міжнародного договору чи угоди, укладеного повноважними представниками сторін, які домовляються; надає договору юридичної сили.

РЕВЕРС – 1. Зобов'язання викупити заставлений метал. 2. Зворотний бік медалі чи монети.

РЕВІЗІЯ – метод документального контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства, установи, організації, дотриманням законодавства з фінансових питань, достовірністю обліку і звітності; спосіб документального покриття нестач, розтрат, привласнень чи крадіжок коштів і матеріальних цінностей, запобіганню фінансовим зловживанням.

РЕГРЕС – 1. Перехід від більш високих форм розвитку до нижчих. 2. Зворотна вимога відшкодувати збитки, що пред'являються однією особою іншій, з вини якої ці збитки виникли. 3. Зворотна вимога відшкодувати сплачену суму, що пред'являється однією особою іншій зобов'язаній особі.

РЕЄСТР – 1. Перелік, список, опис. 2. Книги, картки, аркуші певної форми, які використовують у бухгалтерській справі та діловодстві для обліку наявності і руху коштів, цінностей, різних документів.

РЕЗИДЕНТ – фізична або юридична особа певної країни чи інших країн, а також особа без громадянства, яка постійно проживає в певній країні.

РЕКВІЗИТИ – сукупність обов'язкових елементів у складі угоди чи документа, відсутність яких позбавляє угоду чи документ юридичної сили.

РЕКЛАМА – цільова інформація про споживчі властивості товарів та послуг з метою їх популяризації і збуту.

РЕСУРСИ – кошти, запаси, можливості, джерела чого-небудь (фінансові, економічні, матеріальні тощо).

РОЗДЕРЖАВЛЕННЯ ВЛАСНОСТІ – заміна державної власності іншими її формами: кооперативною, акціонерною, приватною.

РИНОК (РИНКОВІ ВІДНОСИНИ) – система товарно-грошових відносин виробників і споживачів матеріальних благ і послуг, яка є найважливішою формулою економічних зв'язків між ними і регулятором пропорцій розвитку в суспільному виробництві. За ринкових відносин діють об'єктивні (незалежні від людської волі) економічні закони, а стимулами підвищення ефективності трудової діяльності є економічні інтереси.

САЛЬДО – 1. Різниця між грошовими надходженнями та витратами за певний період часу. 2. У бухгалтерії – залишок на рахунку бухгалтерського обліку.

СПОЖИВАЦЬКА КОРЗИНА – це набір споживацьких благ і послуг (більш ніж 300 найменувань), які забезпечують людині існування на прийнятному в суспільстві мінімальному допустимому рівні.

СУСПІЛЬНІ ФОНДИ СПОЖИВАННЯ – частина фонду споживання суспільства, яка використовується для розвитку народної освіти, медичного обслуговування, виплати пенсій, стипендій і ряду інших послуг, що надаються населенню безкоштовно.

ТЕНДЕР – особлива форма надання замовлень на постачання товарів і підрядів на виконання робіт, яка передбачає залучення пропозицій декількох постачальників (підрядників) з метою забезпечення найвірогідніших комерційних та інших умов угоди для організації торгів.

ТЕРИТОРІАЛЬНА СТРУКТУРА ВИРОБНИЦТВА – характер і форми розміщення виробництва, його розташування і склад.

ТРАНСФЕР – переказ чужоземної валюти, золота, срібла з однієї фінансової установи або країни в іншу.

ТРЕЙДЕР – 1. Представник брокерської фірми в торговій зоні біржі. 2. Будь-яка юридична або фізична особа, що має право укладати угоди на біржі.

ТРЕСТ – об'єднання підприємств, пов'язаних між собою однорідністю продукції чи різними стадіями переробки сировини.

ТРУДОВІ РЕСУРСИ – частина населення країни, яка володіє сукупністю фізичних і духовних здібностей, загальноосвітніми і професійними знаннями для роботи в народному господарстві – найважливіший елемент економічного потенціалу країни.

ФАКТОРИНГ – розрахункові операції банку щодо придбання у постачальника права на отримання платежу з платників за поставлені товарно-матеріальні цінності, виконані роботи і послуги. Підприємство-постачальник виплачує банку за послуги певний відсоток. Мета цієї операції – прискорення обігу грошових коштів підприємства.

ФОНД – 1. Запаси, ресурси, нагромадження, капітал. 2. Кошти, матеріальні цінності, накопичувані з певною метою.

ФОНДОМІСТКІСТЬ – вартість основних виробничих фондів, що припадають на одиницю виробленої за рік продукції.

ЦІНА – грошовий вираз вартості товару, величина якої визначається суспільно необхідними витратами на його виробництво і реалізацію, а також співвідношенням ринкового попиту і пропозиції.

Рекомендована література

Основна

1. Бахтіярова Х. Ш. Українська мова : практичний курс для іноземців / Х. Ш. Бахтіярова, С. С. Лукашевич, І. З. Майданюк. – Тернопіль : Вид. ТНЕУ, 1999. – 115 с. – ISBN 966-7364-54-2.
2. Вінницька В. М. Українська мова як іноземна (початковий курс) / В. М. Вінницька – Київ : ВПЦ "Київський університет)", 2002. – 379 с. – ISBN 966-594-319-7.
3. Гайдамака Г. Г. Збірник завдань з фонетики української мови для іноземних студентів усіх напрямів підготовки всіх форм навчання / Г. Г. Гайдамака. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2010. – 50 с.
4. Гримич М. Українська мова щодня. Початковий рівень : навч. посіб. / М. Гримич, Н. Непийвода, В. Різун ; за ред. І. Осташа. – Київ : А.С.К., 1998. – 278 с.
5. Збірник вправ і завдань для самостійної роботи з навчальної дисципліни "Українська мова (за професійним спрямуванням)" для іноземних студентів усіх напрямів підготовки всіх форм навчання / укл. О. С. Дьолог, І. І. Сметана. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 2014. – 64 с.
6. Исиченко Ю. А. Самоучитель украинского языка / Ю. А. Исиченко, В. С. Калашник, А. А. Свашенко. – Київ : Вища школа, 1990. – 286 с.
7. Макарова Г. І. Розмовляйте з нами українською мовою / Г. Макарова. – Київ : Либідь, 1993. – 212 с.
8. Онкович Г. В. Сторінки українознавства: книга для читання та розвитку мовлення студентів, які вивчають українську мову як іноземну : навч. посіб. / Г. Онкович. – Київ : КНУ ім. Т. Г. Шевченка, 1994. – 198 с.
9. Практичний курс з української мови для студентів-іноземців : навч. посіб. / Г. Г. Гайдамака, Л. С. Данкіна, О. С. Черемська. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2005. – 194 с. – ISBN 966-676-115-7.
10. Практичний курс з української мови для студентів-іноземців : навч.-практич. посіб. / Г. Г. Гайдамака, Л. С. Данкіна, О. С. Черемська. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2011. – 140 с. – ISBN 978-966-676-430-3.
11. Практичні та контрольні завдання з навчальної дисципліни "Українська мова" для студентів-іноземців усіх напрямів підготовки всіх форм навчання / укл. О. С. Черемська, Г. Г. Гайдамака. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2011. – 68 с.

12. Професійно орієнтовані тексти для студентів-іноземців денної форми навчання / укл. Г. Г. Гайдамака, І. Ю. Підгородецька. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2008. – 72 с.

13. Черемська О.С. Українська мова : навч. посіб. для іноземних студентів далекого зарубіжжя / О. С. Черемська, Л. С. Данкіна – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2010. – 176 с. – ISBN 978-966-392-288-1.

14. Чумак В. Українська мова як іноземна в системі кредитно-модульного навчання: бакалаврський рівень : навч. посіб. / В. В. Чумак, О. Г. Чумак. – Умань: УДПУ, 2008. – 206 с. – ISBN 978-966-2113-18-1.

Додаткова

15. Альохіна С. В. Українська мова для іноземних студентів: початково-предметні курси [Текст] : навч. посіб. / С. В. Альохіна, Г. В. Онкович, Я. С. Шутенко. – Київ : АртЕк, 1998. – 152 с. – ISBN 966-505-170-9.

16. Кудіна Т. М. Українська мова як іноземна (початковий курс) / Т. М. Кудіна. – Київ : Видавництво НМУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 334 с. – ISBN 978-966-660-480-7.

17. Макарова Г. І. Розмовляймо українською. Let's Speak Ukrainian. Ч. 1. Вступний курс. / Г. І. Макарова, Л. М. Паламар, Н. К. Присяжнюк. – У 3-х ч. – Київ : УНВУ "Рідна мова", 2010. – 126 с. – ISBN 978-966-8347-91-7.

18. Навчальні мінімуми з української і російської мов для іноземців / укл. Н. Ф. Зайченко, С. А. Воробйова. – Київ : КНУ ім. Т. Г. Шевченка, 1995. – 56 с. – ISBN 5-7763-2495-5.

19. Черемська О. С. Українська мова (за професійним спрямуванням) / О. С. Черемська, Г. Г. Гайдамака, В. Ф. Жовтобрюх. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2009. – 145 с. – ISBN 978-966-2194-52-4.

20. Чезганов С. А. Українська мова як іноземна : навч. посіб. / С. А. Чезганов. – Київ : Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана", 2008. – 215 с. – ISBN 978-966-483-119-9.

21. Ющук І. Ф. Я выучу украинский язык: Фонетика. Лексика. Словообразование. Морфология. Украинская литература до 1917 года : учебн. пособ. / И. Ф. Ющук. – Київ : Рад. шк., 1991. – 288 с. – ISBN 5-330-01482-4.

Зміст

Вступ.....	3
Змістовий модуль 1. Вступний фонетичний курс	4
Тема 1. Українські літери і звуки	4
Тема 2. Будова слова	9
Тема 3. Рід іменників	13
Тема 4. Позначення м'якості на письмі.....	18
Тема 5. Дієслово	24
Тема 6. Дієслово	31
Змістовий модуль 2. Функціонування граматичних форм і структур у професійній сфері	35
Тема 7. Іменник.....	35
Тема 8. Особливості відмінювання чоловічих і жіночих прізвищ.....	40
Тема 9. Невідмінювані іменники.....	47
Тема 10. Прикметник	53
Тема 11. Узгодження прикметників з іменниками	58
Тема 12. Словотворення прикметників.....	63
Тема 13. Прикметник	72
Тема 14. Однорідні члени речення	77
Тема 15. Будова простого поширеного речення	85
Змістовий модуль 3. Функціонування синтаксичних структур у науковому стилі мови.....	91
Тема 16. Займенник.....	91
Тема 17. Граматичні конструкції наукового стилю мови	99
Тема 18. Відмінювання зворотного займенника себе	106
Тема 19. Синтаксична роль займенника в реченні	111
Тема 20. Категорія часу дієслова.....	116
Тема 21. Суб'єктно-предикатні відношення.....	122
Тема 22. Творення дієприкметників.....	128
Тема 23. Вираження суб'єктно-об'єктних відношень.....	136
Тема 24. Числівник.....	140
Тема 25, 26. Відмінювання кількісних і порядкових числівників	145
Тема 27. Вираження об'єктних відношень, прямий і непрямий об'єкти	149
Тема 28. Творення прикметників від іменників.....	152
Тема 29. Вираження об'єктних відношень. Трансформація віддієслівних словосполучень	156
Економічні терміни і поняття	161
Рекомендована література.....	167

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

**Практикум
з наукового стилю мовлення
для іноземних студентів усіх спеціальностей
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Гайдамака** Галина Гаврилівна
Дьолог Ольга Станіславівна

Відповідальний за видання *О. С. Черемська*

Редактор *О. В. Анацька*

Коректор *О. В. Анацька*

План 2017 р. Поз. № 299 ЕВ. Обсяг 170 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*